cijena 20 d

broj 41

ZORAK

BIBLIOTEKA ZNA[illegible]VENE FANTASTIKE

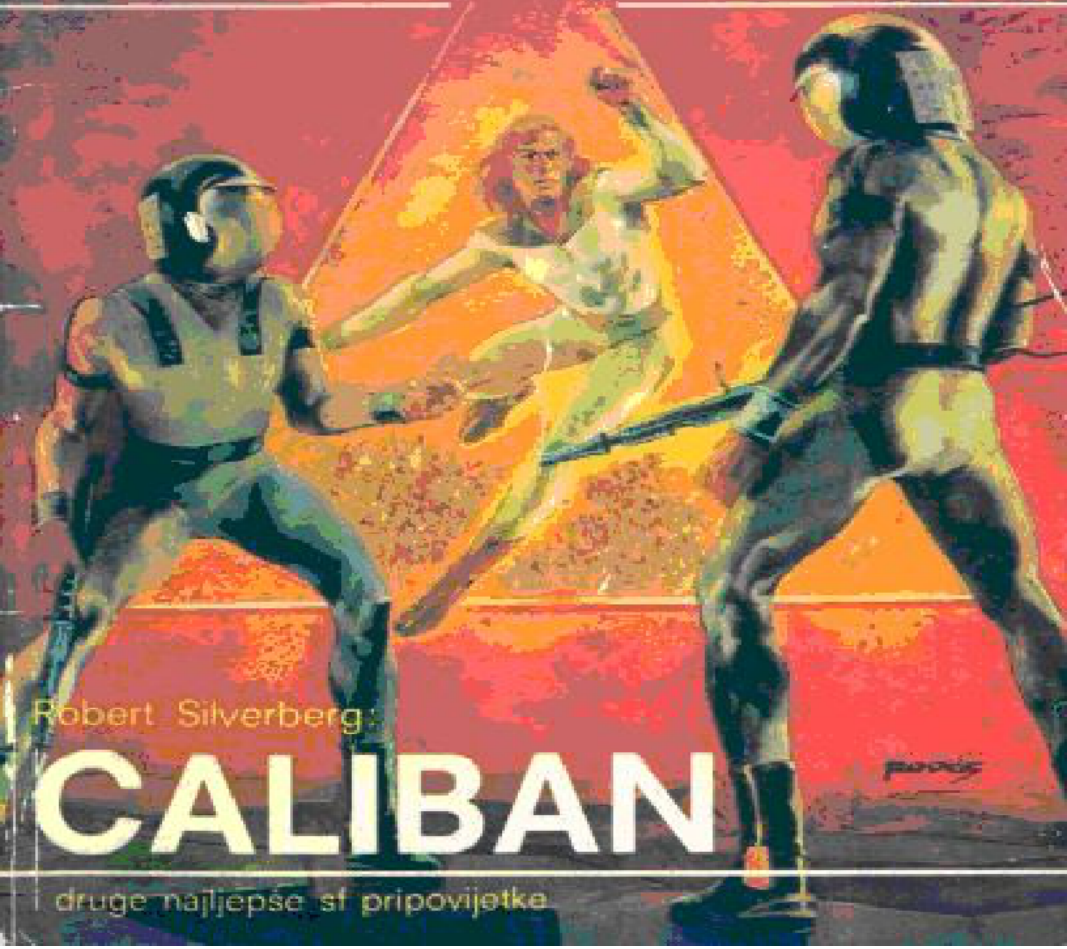

Robert Silverberg:

CALIBAN

druge najljepše sf pripovijetke

SADRŽAJ:

Robert Silverberg
CALIBAN

Harlan Ellison
PTICA FENIKS

Harlan Ellison
DVOBOJ NA SUPERSTRADI

Devet autora
DEVET MINIJATURA
Asimov: NEOPHODNI UVJETI; Bradbury: ZMAJ; Feld-man: MATEMATIČARI; Grigorjev: NOGE NA KOJIMA STOJI ČOVJEK; McLaughlin: PREPORUKA... I P.S.; Mironov: AH, BIROKRATI; Sheckley: SAVRŠENA ŽENA; Silverberg: DOBA MUTANATA; Statescu: ZAKON DAVNO PROŠLIH GODINA

Harry Harrison
KONAČNI SUSRET

Branko Pihač
FOMBOS, DAR ZVIJEZDA

Stanislaw Lem
ZAZUL

Damon Knight
MASKE

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka i prelom: MasterYoda

riječ urednika

Dragi čitatelju,

raduje me što od prošlog broja do danas niste napisali nijedno pismo na temu tematskih ili netematskih brojeva SIRIUSA; to me raduje zato što mi Vaša šutnja svjedoči kako je to pitanje nakon moga pisma u prošlom SIRIUSU napokon skinuto s dnevnoga reda. Međutim, onaj 35. broj i dalje plijeni Vašu pažnju, očito ne zbog toga što je bio tematski nego zato što je bio posvećen — erotici. »Ne osvrćite se, urednice, na religiozne prigovore priči GURANJU JE KRAJ i sličnima (na primjer STAROMODNOJ DJEVOJCI iz br. 10) objavljenim u SIRIUSU Ljudi zastarjelih gledanja ne bi smjeli imati utjecaja na vaš posao uređivanja SIRIUSA. To vam pišem zbog toga što opažam kako se u mnogim pričama objavljenim u SIRIUSU opaža vaše podilaženje baš takvom sloju publike...« — to je odlomak iz Vašeg pisma. Evo i odlomka iz drugog Vašeg pisma: »Vjerujem da je taj 35 SIRIUS bio osjetno manje kupovan. Ja ga osobno nisam kupio, ni pogledao. Štoviše, nitko od nas šestorice koji u našem mjestu kupujemo SIRIUS nije kupio taj 35 broj...« I iz trećeg: »Za mene su žene-pisci SF-a pokazale svoju vrednost; dovoljno je spomenuti priču Joanne Russ iz 10 broja STAROMODNA DEVOJKA — čitajući je, dobija se utisak da se radi o ženama seksualno teško opterećenim. Za mene je to onanija mozga, a ne SF priča, a zadnji (35.) broj je mešavina seksa, bljuvotine porno tipa i jeftinih ljubavnih priča. Velika je šteta što je tako originalna zamisao kao SIRIUS podlegla petparačkim pričama.« Dragi čitatelju, iako ste pismo iz koga je ovaj posljednji odlomak potpisali kao »dr. med.«, dopustite da se kao čovjek (dakle: ne kao urednik SIRIUSA) ne složim s Vama: vrijednost i seksualna opterećenost žena nimalo ne razlikujem od vrijednosti i seksualne opterećenosti muškarca kao što spolove nimalo ne razlikujem ni po čemu drugom osim po spolnim značajkama, primarnim i sekundarnim — iako nisam dr. med. Očito je da sam, jadan, posve netalentiran za položaj muškoga šovinista. A ujedno i ponosan na taj svoj nedostatak talenta. S druge strane, ne slažem se ni s ocjenom o nekakvoj suprotnosti između religije i seksa (ili pornografije, kako Vam drago). U povijesti su religija i seks uvijek bili izuzetno povezani — i to na istoj strani barikade. Dakako, to se ne može reći i o odnosu između pojedinih crkava i seksa: shvativši važnost seksa u ljudskom životu, neke su crkve prigrabile (i nasilnim putem) pravo da odlučuju o svemu što je u vezi sa seksualnim životom njihovih vjernika i na taj način znatno pojačale utjecaj na te vjernike. Vjerojatno se sad pitate: pa u čemu je tu nesporazum, gdje je onda kratki spoj? Evo odgovora: u tome što i povijest i znanost NE stavljaju znak jednakosti između religije i crkve. Prvo je intimni osjećaj više, manje ili nikako primitivnog čovjeka, a drugo institucionalizirano iskorištavanje (ili: koristoljubivo institucionaliziranje) toga osjećaja. Gdje je sad tu uloga morala (»i sindikata«, kako bi rekli vicmaheri) — ostaje da raspravimo u narednim Vašim pismima i mojim »riječima«.

= Pišete mi: »Pročitah (na žalost) priču PLANET ISPUNJENIH ŽELJA T. Sifnera, pa me zanima da li je to pravilo da objavljujete priče koje su već izašle u drugim listovima. Ne sjećam se točno naslova i lista, znam samo da je tu priču Šifner u cijelosti prepisao, i to LOSE PREPISAO. Čudim se kako ste to previdjeli!« Odgovaram: Ja se ne čudim. Ne dospijem čitati sve što se tiska i prodaje na kioscima. Upravo zbog toga Vas i molim, dragi čitatelju, da mi javite svaki put kad opazite nešto slično u SIRIUSU — ali mi, usput, napišite i broj i naziv lista u kojemu ste pročitali »original« priče objavljene u SIRIUSU! Unaprijed hvala!

= »Imate li adrese GALAXY i još nekih inozemnih sf-časopisa?« Odgovor: čim dobijem od SFere (ili nekog druyog SF kluba) opširan popis najboljih svjetskih sf-časopisa, nastojat ću da ga objavim u SIRIVSU.

= »Objavili ste mi dosad dvije priče. Zanima me: imati li novaca i da mi nešto platite za to?« Imamo, imamo dragi čitatelju. Čak osjećamo i obveznim da platimo ono što objavimo, jer ni svojim čitateljima ne dajemo SIRIUS besplatno. Međutim, ima i jedna kvaka, posve birokratska: ČIM OPAZITE DA VAM JE PRIČA OBJAVLJENA U SIRIUSU, odmah pošaljite U POSEBNOM PISMU ove podatke: jeste li zaposleni (ako jeste: točan naziv i adresu poduzeća ili ustanove), svoje ime, prezime, adresu, republiku, općinu i mjesnu zajednicu, te točan broj svoga žiro-računa (ili izjavu da po zakonu niste dužni otvoriti takav račun). Ono »u posebnom pismu« nije mojo izmišljotina: uredništvo je jedan pogon, administracija drugi. Priče i Vaša pisma dospijevaju u uredništvo, a podaci o Vama u administraciju. A kako te dvije službe koordiniraju svoje poslove pokazat će primjer iz prakse: u SIRIUSU je još u svibnju objavljena priča jedne naše suradnice iz Rijeke. Uz priču je priložila i sve spomenute podatke o sebi. Međutim, honorar za tu priču dobila je druga osoba, istog imena i prezimena, ali iz Zagreba. Tek pošto je naša Riječanka prije nekoliko dana, još jednom poslala sve spomenute podatke, greška je opažena i ispravljena. A ja se, eto, ni kriv ni dužan, moram ovako javno ispričavati...

= »Što se događa s robotom koji prekrši jedan od tri Asimovljeva zakona robotike? Moram li se, pišući price, uvijek pridržavati tih zakona?« Da, morate. Jer ti zakoni nisu plod Asimovljeve mašte nego duboke logike koju je on samo izrazio riječima.

= IDUĆI BROJ: prijateljima i protivnicima sf-erotike preporučujem naslovnu priču VRIJEME SAĐENJA. Da, i jednima i drugima!

= VASE PRIČE: u trenutku dok pišem ovu »riječ« ne znam još hoće li negdje u ovom broju biti mjesta za rubriku NIJE ZA SIRIUS u kojoj navodim naslove Vaših priču koje SIRIUSOVl recenzenti i ja nismo prihvatili za objavljivanje — ne nađete li je u ovom broju, jamčim Vam da ćete je naći u SIRIUSU broj 42. Časna riječ! Međutim,. nešto mogu i ovdje reći: ima mnogo priča koje JESU za SIRIUS! Evo njihovih naslova: PRED NAŠIM OČIMA (ni čisti znan-fan, ni ufologi ja, ni humoreska — ali posve prihvatljivo za SIRIUS jer sadrži mnogo pozitivnih elemenata dobroga sj-a. Uz to, dobro pisano?) SNJEGULICA IZ BUDUĆE PROŠLOSTI (Može li bez početka i kraja, koji remete osnovnu ideju: sj-bajka? Još: može li pod drugim naslovom?.) POSLJEDNJA NOĆ (Lonovar u tradiciji prastaroga Poea, ali dobro?.) LIUBAV NA MEMFISU (kad je nekome 35 godina i napiše takvo nešto — tada treba gledati malo i kroz prste, nadajući se da će za 20—50 godina umotvorine takve djevojčice biti ne samo maštovite i zanimljive, nego i zrele!). PRINC IZ JATA PLEJADA (nelogičnosti će opaziti samo pretjerano pedantni stručnjaci.). SAFARI i — naročito — JEDNA KORISNA SMRT (logički smisaono zaokružene priče — za razliku od ostalih potpisanih istim imenom). ANGOR (izbace li se odlomci koji kao da su prepisani iz Opće enciklopedije: OK.). PARTENOGENEZA (isključimo li iz te priče posve nepotrebnu i logički neopravdanu mistiku te opisne katastrofičfce elemente — sve je u redu). UBOGI CLOVEK (uglavnom: prolazna ocjena priče, objavljive uz nužne uredničke zahvate). LJUBAV 2079 i RAZUM (vrijedi sve što i za prethodnu priču, uz: duhovito, iako ne baš posve originalno). FAKTOR ČOVJEK (za razliku od ostalih priča istoga autora, tu prevlađuje uvjerljivost nad naivnošću i jalovošću, a posebno NEZNAN-FAN elementima, konkretno nepoznavanju biti antimaterije.) JEDINA ŠANSA (kako-tako, nema baš šansi, ali za nuždu...). ZLATA RIBICA (sf bajka, OK).

= To je sve. Nedostaje još samo potpis:

Vaš Borivoj Jurković

Robert Silverberg: Caliban

Caliban

Preveo Janko Paravić

Svi su izmijenili lica u standardni model. To je najnovija stvar koju ne treba brkati s najnovijom Stvari. Najnovija Stvar sam ja. Najnovija stvar, najnovija moda, najnoviji štos — to je za sve njih izmjena izgleda u standardni model. Nemam pojma kako se to radi, ali mislim da to izvode genetski — RNK, DNK, NDK. Samo retroaktivno. Svi su ispali plave, kovrčave kose i plavih blistavih očiju. I dugih ukočenih lica šiljatih jagodica. I zarezanih brada i tankih usana iskrivljenih u ironičan osmijeh. Čak i oni crni: tanke usne, plave oči, plava kovrčava kosa. I ružičasta koža. Svi su sada slični. Taj slatki, ujednačeni svijet. Naš cijeli planet. Osim mene. Meneee.

* * *

Ja sam nesavršen. Nagrđen sam. Nepomirljiv sam. Ja sam najnovija Stvar.

* * *

— Bi li se pario sa mnom? — reče mi Louisiana. — Tako si čudan. Tako si divan. Oh, kako te žarko želim, čudno biće iz čudna vremena. Moji otvori su tvoji.

Bila je to promišljena ponuda. Razmišljao sam o njoj neko vrijeme misleći da možda pokušava postati mojim pokroviteljem. Napokon sam je obavijestio da prihvaćam ponudu. Pošli smo u javni kopulatorij. Louisiana je viša od mene, a kosa joj je bujica zlatnog prediva. Oči su joj plave, a lice dugo i ukočeno. Rekao bih da su joj otprilike dvadeset i tri godine. Rastopila je svoju odjeću i stala gola preda me. Tog dana imala je na sebi zlatne stidne dlake, a trbuh joj je bio ravan i napet. Dojke su joj bile okrugle i neznatno izdužene, a bradavice vrlo male. Hajde, rekla je, sada ti otopi svoju odjeću.

— Bojim se — rekao sam — jer imam ružno tijelo, pa ćeš me ismijati.

— Tvoje tijelo nije ružno — rekla je. — Tvoje je tijelo čudno, ali nije ružno.

— Moje je tijelo ružno — tvrdio sam uporno. — Noge su mi kratke, prave »ikserice«, mišići na bokovima nabrekli, a po cijelom

tijelu obrastao sam crnim čupavim dlakama. Kao majmun. Zatim taj strahoviti ožiljak na trbuhu.

— Ožiljak?

— Tamo gdje su mi izvadili slijepo crijevo — rekao sam joj.

To ju je beskrajno uzbudilo. Bradavice su joj nabubrile a lice zažarilo.

— Tvoje slijepo crijevo? Izvadili su ti slijepo crijevo?

— Da — rekao sam. — To su učinili kad mi je bilo četrnaest godina, pa imam ogavnu crvenu brazgotinu na trbuhu.

— Koje godine ti je bilo četrnaest? — pitala me.

— Mislim 1967 — rekao sam.

Nasmijala se, pljesnula rukama i stala plesati po sobi. Grudi su joj poskakivale gore-dolje, ali ih je uskoro pokrila duga lepršava svilena kosa, tako da su kroz nju poput dugmadi virile samo kratke ružičaste bradavice. 1967!, poviče ona. Četrnaest! Izvadili su ti slijepo crijevo! 1967!

Zatim se okrene prema meni i reče:

— Moj se djed, mislim, rodio 1967. Zaista si prastar. Otac oca mog pretka od kontramolekularne strane. Nisam ni pomislila da si toliko prastar.

— Prastar i ružan — rekoh.

— Nisi ružan, samo si čudan — rekla je.

— Čudan i ružan — rekoh. — Čudno ružan.

— Mi mislimo da si prekrasan — rekla je. — Hoćeš li sada rastopiti svoju odjeću? Ne bi mi prijalo da se parim s tobom ako zadržiš na sebi odjeću.

— Eto — rekoh i hrabro se otkrih. — Iskrivljene noge. Dlakava prsa. Trbuh s ožiljkom. Izbočena ramena. Kratak vrat. Vidjela je moje neproporcionalno lice, a sada vidi i moje izobličeno tijelo. Ako je to ono što želiš.

Ona se baci na mene daščući i tiho stenjući.

* * *

Kako je Louisiana izgledala prije te promjene? Je li imala ravnu kosu bez sjaja, debele usne, kukast nos, čupave crne obrve? Je li bila bez brade, je li imala zadah iz usta, jednu dojku veću od druge, stopala izvrnuta van, krive zube, crne dlačice oko bradavica, ispupčen pupak, previše jamica na stražnjici, mršave bokove, plave vene na listovima, uši koje strše? I jesu li je onda podvrgli homogenizaciji i načinili od nje zlatno biće kakvo je danas? Koliko je to trajalo? Koliko je stajalo? Je li vlada subvencionirala taj postupak? Jesu li u to bile uključene velike korporacije? Kako to rade u socijalističkim državama? Je li postojao itko kome nije bilo stalo da ga izmijene? Možda se Louisiana takva rodila. Možda je to njezina prirodna ljepota. U svakom društvu uvijek ima prirodno lijepih ljudi.

* * *

Dr Habakkuk i senator Mandragore proveli su mnogo vremena ispitujući me u Dvorani ogledala. Preko glave stavili su mi zelenu plastičnu kupolu tako da se sve što govorim snimi s potrebnim nijansama i intenzitetom. »Pričaj nam«, rekoše mi. »Očarani smo tvojim starinskim naglaskom. Fasciniraju nas tvoji primitivni mirisi. Shvaćaš li da si jedini predstavnik more iz koje smo se probudili? Pričaj nam«, reče senator, »o tvojoj brutalno borbenoj civilizaciji. Opiši potanko zagađivanje okoline. Objasni prirodu nacionalnog suparništva. Usporedi metode političkog dijaloga u Sovjetskom Savezu s metodama u Sjedinjenim Državama, te reci u čemu se razlikuju. Da čujemo tvoju analizu sociooloških implikacija prvog putovanja na Mjesec. Bi li ti htio vidjeti Mjesec? Možemo li ti ponuditi psihodelike? Je li te Louisiana seksualno zadovoljila? Tako nam je drago što si ovdje. Smatramo te jedinstvenim duhovnim blagom. Pričaj nam o jučerašnjici jučerašnjice, a mi ćemo slušati zaneseno i oduševljeno.«

* * *

Louisiana kaže da joj je osamdeset i sedam godina. Treba li da joj to vjerujem? Ona zrači proljetnom svježinom.

— Ne — tvrdi ona — osamdeset sedam mi je godina. Rodila sam se 11. permutacijskog travnja 2022. Žalosti li te to? Plaši li te moja duboka starost? Vidi kako mi je koža glatka. Vidi kako mi blistaju zubi. Zašto te to uznemirava? Napokon, mnogo sam mlađa od tebe.

* * *

TABELA XIX

Neke manje vjerojatne ali važne mogućnosti

1. »Prava« umjetna inteligencija
2. Praktična primjena kontrolirane fuzije za proizvodnju neutrona i (ili) energije
3. Umjetni rast novih udova i organa (možda i radi kasnije transplantacije)
4. Supervodiči sobne temperature
5. Opća primjena raketa u trgovinskom ili privatnom prometu (zemaljskom ili izvanzemaljskom)
6. Djelotvorno kemijsko ili biološko liječenje za većinu duševnih bolesti
7. Gotovo potpuna kontrola marginalnih promjena u nasljeđivanju
8. Prividna smrt (godinama ili stoljećima)
9. Praktični materijali gotovo teoretske granične čvrstoće
10. Konverzija sisavaca (ljudi?) za disanje u tekućinama
11. Izravno odlaganje u banke ljudske memorije (elektronički)
12. Direktno povećanje ljudskog mentalnog kapaciteta mehaničkom ili električnom međupovezanosti mozga s kompjutorom

13. Opće pomlađivanje i/ili značajno produženje snage i života — recimo 100 do 150 godina
14. Kemijska i biološka kontrola karaktera ili inteligencije
15. Automatizirane prometnice
16. Ekstenzivna primjena pomičnih pločnika za lokalni promet
17. Veće lunarne ili planetarne instalacije s ljudskom posadom
18. Električna energija za manje od 0,3 % dolara po kilovat-satu
19. Dokazivanje nekih ekstrasenzornih pojava
20. Planetarni inženjering
21. Modifikacija Sunčeva sistema
22. Praktički izvedivo laboratorijsko začeće i uzgoj životinjskih (ljudskih?) fetusa
23. Proizvodnja sredstava koje odgovara Huxleyevoj somi
24. Tehnološki ekvivalent telepatije
25. Djelomična neposredna kontrola pojedinih misaonih procesa.

* * *

Čuo sam da je u nekim slučajevima potreban složen kirurški zahvat da bi se izvela velika promjena. Transplantati rožnice i kozmetičko ispravljanje strukture lica. Opsežna razmjena organa. Među tim ljudima nema mnogo postojanosti. Stalno razmjenjuju vlastite dijelove za nove i poboljšane dijelove. Čuo sam da se kod nekih naprednijih skupina potpuno uobičajilo montiranje mehaničkih udova da bi se nove noge i ruke mogle utaknuti uz minimalne teškoće. Ovo je stvarno izvanredno dobro. Premda je tako, njihove se žene pare na stari način: rastavljenih koljena i bokova, ležeći na desnom boku, savijene lijeve noge, leđima okrenute muškarcu i koljena lagano savijenih itd. itd. itd. Čovjek bi pomislio da će do danas izmisliti nešto novo. No, možda mogućnost za otkrića u sferi erotike i nisu tako velike. Mogu li bilo što predložiti? Što ako žena odvrne i ruke i noge i pokaže muškarcu samo trup? Bespomoćna! Izložena! utjelovljena ženstvenost! Razgovarat ću o tome s Louisianom. No, kakve sam sreće, njezine ruke i noge se vjerojatno neće moći skinuti!

* * *

Prve parasrijede u mjesecu Hotchkiss mi daje satove disanja u tekućini. Odlazimo u jedan od najnižih podzemnih katova Zgrade ekstravagancije, na kojem je posebni hiperoksigenizirani bazen, samo za početnike, kružna oblika i ne predubok. Voda se cakli poput opala. Obično je bazen pun djece, ali poručnik Hotchkiss je uredio da imam privatne satove, zato što se stidim pokazati svoje tijelo. Svaki novi sat nalik je na prošli. Poručnik Hotchkiss spušta se blagom kosinom što vodi u bazen. Viši je od mene. Kosa mu je plava kao i oči. Katkada ga teško razlikujem od dra Habakkuka i senatora Mandragorea. U trenutku predaha poručnik mi je povjerio da mu je devedeset osam

godina, te da, zapravo, nije Louisianin vršnjak, premda mi je ona natuknula da je u prošlosti, u nekoliko prilika dopustila poručniku da oplodi njezina jajašca. Sumnjam u to, zato što je oplođivanje sasvim neuobičajeno u ovom vremenu. I zar je vjerojatno da bi mu dopustila da to učini više nego jednom? Čini mi se da ona vjeruje da će tom pričom stimulirati u meni osjećaje ljubomore, budući da zna da su primitivni preci bili često ljubomorni. Bez obzira na sve to poručnik Hotchkiss nastavio je ulaziti u vodu. Ona mu dopire do pupka; širokih je grudi bez dlačica, grla, brade, nježnih nosnica tankih stijenki. Zagnjurio je i roni na dnu bazena. Vidim mu zlatnu kosu kako se svjetluca kroz vodu boje opala. Ostaje pod vodom osam ili dvanaest minuta, izdižući tu i tamo ruke iznad površine i mašući kao da mi želi pokazati gdje je. Zatim izroni. Voda mu teče iz nosnica, ali nije uopće ostao bez daha. Hajde sada, reče. Možeš i ti. Lako je baš onako kako izgleda. Pokazuje mi kosinu. To može svako dijete, uvjerava me poručnik. Samo se radi o kontroli i odlučnosti. Odmahujem glavom. Ne, rekoh, to je nekako povezano s genetskom modifikacijom. Moja pluća nisu opremljena za disanje u vodi, iako mislim da tvoja jesu. Poručnik se samo smije. Hajde samo u vodu. I ja se stadoh spuštati kosinom. Kako li samo voda blista i svjetluca se! Dopire mi do pupka, do crnih čupavih dlaka na grudima, do grla, brade, do širokih debelih nosnica. Udahnuh u vodu i počeh se gušiti i pljuckati; zatim potrčah uz kosinu hvatajući dah. Od vode su mi otežala pluća kao da su puna olova, te se bacih iscrpen na mramorni pod i povikah: ne, ne, ne, to je nemoguće. Poručnik Hotchkiss stane iznad mene. Tijelo mu je besprijekorno. Moraš razviti prave stavove, kaže mi. Tvoja duševna priprema određuje sve. Razmislimo određenije o disanju pod vodom. Zar ne shvaćaš da je to važan korak u evoluciji, nešto divno i veličanstveno što razlikuje našu vrstu od australopiteka? Zar ne želiš biti dio tog velikog koraka naprijed? Sada na posao. Pokušaj još jednom. Sve vrijeme razmišljanj da to možeš. I imaj na pameti razliku između sebe i naših životinjskih predaka. Pod vodu! Unutra! Unutra! I ja ulazim i ulazim. I nekoliko trenutaka nakon toga brzo izlazim, gušeći se i pijuckajući. To se događa svaki mjesec prve parasrijede. Svaki put isto.

* * *

Kad s nekim razgovaraš telefonski i veza se naglo prekine, brineš li da će osoba na drugom kraju pomisliti da si joj spustio slušalicu? Sumnjaš li da je osoba s drugom kraja tebi spustila slušalicu? Takvi problemi su ovdje nepoznati. Ovi ljudi malo telefoniraju. U ovoj eri mi smo otišli dalje od pukog komuniciranja, katkada primjećuje Louisiana.

* * *

Mojim očima ovi ljudi vide svoju sjajnu plastičnu epohu u pravoj

povijesnoj perspektivi. Zacijelo je vide kao sadašnjost koja je uvijek ista. No za mene je to budućnost, stoga se kod mene radi o paralaksi istinskog promatrača: ja mogu reći, nekada je to bilo onako, sada je ovako. Oni hvale mogu nadarenost. Cijene me. Dolaze s drugih kontinenata da bi mi prstima prešli preko lica. Govore mi kako se dive mojoj asimetriji. I mnogo me ispituju. Većina me pita o svojoj eri, ne o mojoj. Na primjer, postavljaju mi ovakva pitanja:

● Mami li te prividna smrt?

● Zaprepašćuje li te sputana moć fuzijske elektrane?

● Možeš li pravilno objasniti međusobnu vezu mozga s računarom kao doživljaj ekstaze?

● Odobravaš li modifikaciju Sunčeva sistema?

Ima i onih sa složenijim zahtjevima u vezi s mojim kritičnim mogućnostima, a to su dr Habakkuk i senator Mandragore.

Oni postavljaju ovakva pitanja:

● Je li kratkoća tvog životnog vijeka bila zapreka u razvoju moralnih nagona?

● Držiš li našu standardizaciju izgleda odbojnom u bilo kojem smislu?

● Kakva je bila tvoja tipična reakcija kad si vidio na ulici izmet neke divlje životinje?

● Možeš li brojkom izraziti jačinu svojih osjećaja u vezi s kratkotrajnosti ljudskih institucija?

Činim sve što mogu da udovoljim njihovim potrebama. Često je naporno odgovarati tako da bude sve jasno, ali se trudim. Povremeno se pitam ne bi li mi bilo korisnije da ispituju neandertalca. Ili jednoga od australopiteka poručnika Hotchkissa. Ja možda nisam dovoljno primitivan, iako imam vlastiti magnetizam.

* * *

Članovi novog životinjskog phvlluma (koljena), Gnathostomulida, nedavno otkriveni u Evropi, pronađeni su u neočekivano velikom broju i raznolikosti duž istočne obale Sjedinjenih Država.

Do sada je opisano dva milijuna životinjskih vrsta, ali brzina kojom se gomilaju novi opisi pokazuje da su ta dva milijuna samo pedesetak posto postojećih vrsta na Zemlji. Porast novih vrsta ptica (8600 poznatih vrsta) pao je na manje od 0,3 posto godišnje, ali u mnogim drugim razredima (npr. turbellaria s 2500 poznatih vrsta) brzina porasta pokazuje da broj neopisanih vrsta vjerojatno iznosi više od osamdeset posto. Premda je opisana samo otprilike polovina postojećih vrsta životinja, pretpostavlja se da je već poznato osamdeset posto obitelji, devedeset i pet posto razreda i gotovo sve životinjske vrste. Zato bi i novi phyllum doista trebao biti rijedak.

* * *

Prvi dan bio mi je prilično zastrašujući. Vidio sam jednoga od njih,

s onim njegovim glatkim licem i svim ostalim, i već bih ga bio prihvatio, ali je zatim ušao još jedan u sobu da mi ubrizga injekciju, a izgledao je baš kao i onaj prvi. Blizanci, pomislih, moji su doktori blizanci. No, zatim je ušao i treći, i četvrti, i peti. Isto lice, baš isto jebeno lice. Zamislite moju zlovolju, mene s kuglastim nosom, neravnih zubi, obrva koje se sastaju u sredini, mesnatih obraza punih ožiljaka od boginja, mene kako ležim ispod tog skupa savršenstva. Moram vam reći da sam osjetio da ne pripadam ovamo. Nikada prije nisam bio osjetljiv na svoj izgled — hoću reći, nitko na svijetu nije savršen, svi imamo nedostatka — ali ti govnari nisu imali nedostataka, pa mi je to bilo teško prihvatiti. Mislio sam da sam pametan; rekao sam: vi ste svi višekratnici uzorka istog gena, je li tako? Napredak moderne medicine omogućio je beskonačno reduciranje genetskih informacija i vas petorica pripadate jednom klanu, nije li tako? A njih nekoliko mi odgovori: Ne, nije tako, mi zapravo, uopće nismo u rodu, ali u posljednjem metatjednu samostalno smo odlučili da standardiziramo svoj izgled prema uzorku kojemu smo sada skloni. Zatim su u sobu ušla još trojica ili četvorica da me pogledaju.

* * *

U početku sam neprekidno govorio samom sebi: U zemlji lijepih, ružan čovjek je kralj.

* * *

Louisiana je bila prva s kojom sam imao seksualni odnos. Često smo odlazili u javne kopulatorije. Lako se uzbuđivala i bila je prilično strasna, premda mi je njezina prijateljica Calpurnia rekla nekoliko mjeseci poslije da Louisiana prije kopulacije sa mnom uzima pilule za izazivanje orgazma. Pitamo sam Calpurniju zašto, a njoj je bilo neugodno. Onako malodušan, razotkrio sam joj svoje tijelo i bacio se na nju. Da, vikala je, siluj me, pregazi me! Calpurnijino snažno grčenje me začudilo. Idućeg jutra Louisiana me upitala jesam li opazio kako Calpurnia guta malu ljubičastu spansulu prije snošaja. Calpurnia ima isto lice kao i Louisiana, ali su joj dojke više razmaknute. Imao sam seksualne veze i s Helenom, Amniotom, Drusillom, Florindom i Vibrissom. Prije svake kopulacije pitam ih za imena da ne bi bilo grešaka.

* * *

U sumrak su programirali sat crvene i zelene kiše. Upitao sam senatora Mandragorea kako sam dospio u ovu eru. Da li prijenosom materije kroz vrijeme? To jest, fizičkim prebacivanjem moje ličnosti iz onda u sada? Ili je moje tijelo bilo mrtvo i pohranjeno u zaleđenoj grobnici sve dok me ovi ljudi nisu ponovno oživjeli i preradili? Da nisam možda potpuna genetska rekonstrukcija složena od nekoliko fragmenata drevnog somatskog tkiva pronađenog u baroknoj urni?

Vjerojatno sam samo simulirana i stilizirana interpretacija čovjeka iz dvadesetog stoljeća što ga je proizveo računar uz inteligentno i pažljivo upravljanje. Kako je to učinjeno, senatore? Kako je to učinjeno? Kiša je stala. Ostavljajući lokve lijepa oblika i razmazane boje u mjestima za lokve.

* * *

Hodajući s Louisianom Avenijom Venere učinilo mi se da sam ugledao čovjeka s licem poput svoga. Bilo je to tek na trenutak: tamna pojava, guste čupave obrve, obrazi obrasli čekinjama, glava ratoborno zabačena i smještena između masivnih ramena. No, nestao je, skrenuvši iznenada za prvi ugao prije nego što sam ga dobro pogledao. Louisiana mi je napomenula da možda pretjeravam s halucinogenima. Pošli smo u podvodnu kinematografsku dvoranu, i ona je plivala ispod mene poput zlatne ribice, dok su se pokretna svjetla odražavala na ispupčanim kuglama njezine stražnjice.

* * *

Ovo je demonstracija povećanog mentalnog kapaciteta, rekla je Vibrissa. Želim ti pokazati koliki može biti raspon ljudske mogućnosti. Odaberi i pročitaj mi bilo koji odlomak iz Shakespearea, i ja ću ti ga doslovno ponoviti i zatim analizirati tekst. Da pokušamo s ovim? Vrlo dobro, rekoh i lagano taknuh noktom Shakespeareovu audiovideokocku; riječi se oblikovaše i ja rekoh naglas: što čovjek smije, ja smijem: bio ti poput strašna medvjeda, ili nosoroga, ili tigra, poprimio kakav god oblik, nikad neću zadrhtati. Vibrissa je odmah izrecitirala citat bez greške i interpretirala ga u smislu pjesnikova seksualnog jala, s fusnotama iz Seneke od Strindberga. Bio sam prilično impresioniran. Istina, nisam nikad bio nekakav intelektualac.

* * *

Na dan natjecanja u jedrenju na snijegu jasno sam i nedvojbeno vidio dva pojedinca koji su nalikovali na mene. Uvoze li više primjeraka moje vrste da bi se zabavljali? Ako to čine, zamjerit ću im. Volim svoj jedinstveni status.

* * *

Rekao sam dru Habakkuku da želim podnijeti molbu za transformaciju prema facijalnom tipu društva. Učinite to, rekoh, presadite nešto ili izvršite neki genetski trik ili napravite što god je potrebno da to uspije. Želim imati zlatnu kosu, plave oči, pravilne crte lica. Želim izgledati kao vi. Dr Habakkuk se blago nasmješi i strese svojom mladenačkom glavom zlatne kose Ne, reče mi. Oprosti, ali nama se sviđaš takav kakav jesi.

* * *

Katkada sanjam o svom nekadašnjem životu. Razmišljam o automobilima, dimljenoj govedini, poreznim prijavama, o nevenima i prištevima i hipotekama i bruto nacionalnom proizvodu. Prepuštam

se sjećanjima na djetinjstvo, roditelje, ženu, zubara, mladu kćerku, pisaći stol, četkicu za zube, psa, kišobran, najmilije pivo, ručni sat, telefon s uređajem za primanje poruka, susjede, gramofon, okarinu. Svih je tih stvari nestalo. »Miješajući« s Drusillom u kopulatoriju. pitao sam se bi li ona mogla biti netko od mojih potomaka. Moram imati potomaka negdje u ovoj civilizaciji i zašto to ne bi bila ona? Ona traži od mene oralni seks, a ja joj objašnjavam da nikako ne bih mogao tako nešto učiniti sa svojom praunukom.

* * *

Mislim da ostajem sasvim hladnokrvan u većini prilika kad je sjetim izvanredne prirode stresa što mi ga je nametnuo ovaj doživljaj. Još sam inhibiran svojim izgledom, ali se pretvaram da sam drukčiji. Često hodam gol, baš kao i oni. Ako im se ne sviđa dlakavo tijelo ili neporoporiconalni udovi, neka okrenu glavu.

* * *

Katkada podrigujem ili se češem pod rukom ili činim druge primitivnosti da ih podsjetim da sam pravi čovjek iz davnine. Jer sada nedvojbeno imam imitatora. Najmanje petoricu. Calpurnia to poriče, ali nisam budala.

* * *

Dr Habakkuk mi je otkrio tajnu da odlazi na odmor u Karpate i da se neće vratiti do 14, surogat-lipnja. Dok njega nema, dr Clasp će obavljati njegov posao. Dr Clasp je ušao u moj apartman i ja spazih kako je upadljivo nalik na dra Habakkuka. On me upitao što bi htio i ja mu rekoh da želim da me operira, kako bih izgledao kao i svi drugi. Dosta mi je tog pradavnog, životinjskog izgleda, rekoh. Iznenadio sam se kad se dr Clasp nasmiješio i rekao mi da će odmah sve srediti za transformaciju, jer mu principi ne dopuštaju da bilo kakav organizam nepotrebno trpi. Odveli su me u operacijsku dvoranu i dali mi nekakav kiselkasti anestetik. Probudih se za trenutak, bar mi se tako činilo, te me odvezoše u kupolu ogledala da se pogledam. Baš kao što sam tražio, oni su me transformirali u jednoga od njih, plavokosong, plavookog, vitka i okretna tijela i savešeno simetrična lica. Dr Clask uđe unutra nakon nekog vremena, pa smo stali jedan do drugoga; mogli smo biti i blizanci. Kako ti se sviđa? upita me. Oči mi se napuniše suzama i rekoh mu da je to najljepši trenutak u mom životu. Dr Clasp me veselo udari po ramenu i reče: znaš, ja nisam uopće dr Clasp, ja sam zapravo dr Habakkuk i nisam ni otišao u Karpate. Cijeli taj događaj bio je samo jedan aspekt naše analize tvoje reakcije.

* * *

Louisianu je iznenadio moj promijenjeni izgled. Jesi li ti doista on? Pitala je neprekidno. Jesi li ti doista on? Dokazat ću ti to, rekoh i zajahah preko nje sa svojim starim prethistorijskim žarom, daščući i grickajući joj dojke. No, ona me odgurne hitrim udarcem zdjelice, te

istrči iz sobe. Više me nikada nećeš vidjeti, vikala je, ali ja samo slegnuh ramenima i povikah za njom. Pa što onda, vidim ih mnoge koje su iste kao i ti. Nikada je više nisam vidio.

* * *

I tako su se oni svi promijenili u novi standardni model. Događalo se to postepeno, mjesecima, ali prijelaz je napokon završen. Njihove guste obrve, obrazi s ožiljcima od boginja, čupava prsa. To je najnoviji štos. Prolazim pretrpanim ulicama i kamo god pogledam vidim lica koja su moj odraz. Samo što ja više nisam nesimetričan, naravno. Simetričan sam i bez greške i jedini sam. Ne mogu naći dra Habakkuka, a dr Clasp je u Pirinejima; senator Mandragore je izgubio na predizborima. I tako moram ostati lijep. Hodati među njima. Oni su svi jednaki. Debele usne, neravni zubi, nezgrapni nosovi. Kako ih samo prezirem! Ja sam jedini zlatokosi! A svi mi se oni rugaju svojom metamorfozom. Svi oni. Oponašaju me. Mene.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Harlan Ellison: Ptica fenix

Phoenix

Preveo Nikola Popović

Pokopao sam Taba u niski grob ispod crvenog pijeska što se kretao neprekidno. Nije bio dovoljno dubok da bi zaštitio njegovo tijelo od histeričnih noćnih beštija: rastrgat će ga i raznijeti mu kosti. Ali sam se ipak osjećao malo bolje. Prije svega, nisam mogao ni gledati Margi u oči pored njezinoga svinjskog supruga, ali kada je trebalo krenuti dalje morao sam ponovo razdijeliti prtljag, smještajući u naše rance veći dio onoga što je bio nosio Tab. U početku i nije bilo nimalo teško. Ali poslije 16 kilometara klipsanja kroz paklenu pustinju, kroz tu smrdljivu krvavu pustinju, splasnuo im je elan. Oni su znali isto tako dobro kao i ja...

Sunce je visilo nad nama kao neko veliko oko zabodeno plamenim čavlom... krvavo sluzavo oko koje je ovu smrdljivu pustinju užarilo do crvenila. Bez ikakve logike zaželio sam šalicu kave.

Vode. Želio sam malo vode. I limunade. S ledom u čaši sve do vrha. Sladoled. Možda i na štapiću... Počeo sam bulazniti.

Crveni pijesak: bila je to samo slika koju smo nosili u sebi, a ne stvarnost. Pijesak je bio siv a ne crven. Osim da ubodeš sunce u oko dok ne iscuri. Zaželio sam da se nađem ponovo tamo na univerzitetu. Ondje smo imali jedan aparat za hlađenje vode. Sjećam ga se vrlo dobro. Ničega se ne sjećam tako dobro kao tog rashlađivača.

Koga vraga ja ovdje zapravo tražim?

Tragam za nekakvom legendom!

Legendom koja me već stoji svega što sam imao, što sam uštedio teškom mukom za crne dane. A ovo sada nisu bili crni dani nego potpuna ludost. Bezumlje koje je već stajalo života mog prijatelja i partnera...

Tab... otišao je zauvijek... vrućina nas je pržila, oči su mu bile iskočile, jezik natekao, lice potamnjelo, a žile nabrekle na sljepoočicama... Pokušavam da ne mislim na to ali moram: njegovo lice pokriveno pijeskom stalno mi je bilo pred očima. Lebdjelo mi je pred očima u zraku kao pakleni beskrajni horizont, lice samo na tren prije nego što sam ga potpuno pokrio pijeskom. I ostavio ga prokletim zvijerima koje se šuljaju noću po pustinji.

— Hoćemo li se ikada zaustaviti?

Okrenuo sam se da pogledam Margina supruga. Imao je ime ali ja sam ga zaboravljao namjerno. Želio sam da ga zaboravim. Glupan i slabić, kopile s dugačkom kosom koja je skupljala sav znoj s glave i cijedila ga u kapima po leđima i vratu. Zabacivao je kosu rukom sa čela koje mu se nastavljalo do pola glave, tako da mu se kosa slijegala iza ušiju. Zvao se Curt ili Clark ili tako nekako. Nisam ni htio znati. Nisam ga mogao zamisliti na njoj u nekom bijelom prohladnomo krevetu negdje gdje je bilo klimatizacije: njihova tijela spojena u strasti. Nisam htio znati za tog kujina sina, ali bio je tu. Klipsao je desetak koraka iza mene, gotovo prepolovljen pod težinom ranca.

— Ovdje ćemo se zaustaviti — rekao sam i nastavio dalje. Trebalo je da si ti mrtav, a ne Tab, ti kopile jedno!

U zaklonu od nekoliko gotovo nevjerojatnih kamenih gromada usred ničega, gdje nije bilo ni daška vjetra, postavili smo malu kemijsku peć i Marga nam je skuhala večeru. Meso bez okusa, napola konzervirano, vrlo loš izbor za ekspediciju kao što je ova, i samo još jedan primjer nesposobnosti njezina ogavna supruga. Žvakao sam i žvakao i zaželio sam da mu ga bacim u lice. Onda neka vrst pudinga. Posljednje kapi vode. Čekao sam tu svinju da predloži da iskuhamo svoj urin. čekao sam ali on nije znao za tu mogućnost, na svoju sreću.

— Što ćemo sutra? — zacvilio je. Nisam mu odgovorio.

— Pojedi svoju večeru, Grante — reče Marga, ne dižući glavu. Znala je da sam bijesan do krajnjih granica, do granica koje nitko ne može podnijeti. Koga vraga mu nije rekla da se znamo otprije? Zašto nije kazala nešto što bi razbilo tu mučaljivost? Koliko će još trajati ova lakrdija?

— Ne, ja bih želio znati! — nastavljala je ta svinja. Imao je glas kao u malodobnika. — Ti si nas uvalio u sve ovo! Ti nas sada moraš i izvući!

Nisam ni obraćao pažnju na njega. Puding je imao okus žbuke.

To kopile baci na mene praznu limenku od pudinga.

— Odgovori mi!

Krenuo sam prema njemu. Preko peći, pa na njega. Koljeno sam mu zabio pod vrat.

— Slušaj, balavče — nisam mogao prepoznati vlastiti glas — ne brabonjaj, dosta mi je tebe. Od prvog dana. Ako se ikada vratimo s guzicama punim love, svima ćeš kazati kako je to sve tvojom zaslugom. Ako ovdje propadnemo ili krepamo, okrivljavat ćeš mene do posljednjeg daha. Sada kada znamo na čemu smo, ne trabunjaj više o tome. Lezi tu ili jedi svoj puding ili crkni, ti razroko kukurikalo, ali nemoj više zanovijetati jer ću ti stjerati zube u grlo!

Ne vjerujem da je razumio i jednu jedinu riječ. Zapjenio sam se od bijesa, lud od vrućine i mržnje jedva sam izgovarao riječi. On je počeo blijedjeti pa onda plavjeti.

Marga me otrže s njega.

Srušio sam se natrag na svoje mjesto i zurio u zvijezde.

Nije ih bilo. To je bila jedna od takvih noći.

* * *

Nekoliko sati kasnije ona se premjesti bliže meni. Nisam spavao, usprkos hladnoći i potrebi da se uvučem pod zagrijani pokrivač u vreći za spavanje. Želio sam da ohladim svoju mržnju, da stišam svoje gađenje, da smanjim temperaturu koja me obuzela i narasla do ubijanja. Stajala je pokraj mene i gledala dolje neko vrijeme da ustanovi jesu li mi oči otvorene. Otvorio sam ih i rekao:

— Što želiš?

— Želim da razgovaram s tobom, Rede.

— O čemu?

— O sutrašnjem danu.

— Nemamo o čemu razgovarati. Ili ćemo uspjeti ili nećemo.

— On je zaplašen. Moraš mu dopustiti...

— Ništa. Ništa mu ja ne moram dopustiti. Kako se meni čini, dopustio sam sve što se moglo dopustiti. Ne očekuj od mene nekakvu plemenitost koju ne posjeduje tvoj suprug. Nisam dobro odgojen.

Ona se ujede za usnu. Nju je to boljelo, znao sam i dao bih sve na svijetu da samo pružim ruku i dotaknem joj kosu. Možda bi pomoglo, ali nisam.

— On je već toliko puta pogriješio u životu, Rede. Toliko je poslova propalo u njegovim rukama. Vjerovao je da bi ovo mogla biti njegova prilika. Moraš razumjeti...

Sjeo sam.

— Gospođo, ja sam bio kao rob na galijama. Ti to dobro znaš, zar ne? Znaš da si me smotala. Smotala čvrsto. Ali ja nisam za tebe dio dovoljno visoko na hijerarhijskoj ljestvici, je li tako? Nisam nosio skrletni plašt! Bio sam samo običan radnik... profesor... zgodan momak s kojim se moglo lunjati okolo kada nije bilo drugog. Ali se pojavio ovaj krmak sa zlatnom kesom.

— Rede, prestani!

— Prestani? Svakako! Kako ti kažeš. — Spustio sam se i legao leđima okrenut njoj a licem stijeni. Nije se pomakla dugo. Pomislio sam da je zaspala. Htio sam je dotaći, nekako... ali sam znao da sam srušio sve mostove između nas. Napokon je progovorila mekšim glasom.

— Rede, hoće li sve opet biti dobro?

Okrenuo sam se i pogledao je. Nije bilo dovoljno svjetla da bih je vidio bolje. Nazirala joj se samo silueta.

— Ne znam. Da nas tvoj muž nije udesio s hranom, a sve što sam ja tražio bilo je da nas opskrbi s malo više hrane, sjeti se... samo hrane. Da je nije smanjio, Tab ne bi umro i imali bismo veće izglede.

On je najbolje znao kako da se slijedi trag na magnetskim kvadrantima. Mogu i ja, ali to je bio njegov izum. On je znao finese sve do posljednjeg metra. Ako imamo sreće, ako smo sada dovoljno blizu tako da nam neka greška ne može mnogo naškoditi te nas odvesti u neki ekstremni ugao, još bismo mogli i naletjeti na nj. Može biti još koji potres, a možemo naletjeti i na nekakvu oazu. Nisam siguran. Sve je samo igra slučaja.

Ona se udalji od mene. Ostao sam ležati ne misleći ništa. Kada je legla pokraj njega, zastenjao je u snu i okrenuo se k njoj kao dijete. Htio sam zaplakati. Ali nije bila noć ni za to.

* * *

Sve legende o izgubljenom kontinentu koje sam čuo, sve koje sam slušao još od djetinjstva, sve one o zlatnim gradovima i nezamislivim ljudima koji žive u njima i o visoko razvijenoj znanosti koja je nestala zauvijek kada je kontinent potonuo i more ga prekrilo. Bio sam očaran kao i svako drugo dijete. Nitko to ne zaboravlja. I kako sam u svom životu postao arheolog, to me je progonilo i stalno bilo prisutno. Napokon pronašao sam teoriju da je ono što je u mutnoj i nestvarnoj prošlosti možda bilo more sada je vjerojatno pustinja. Mrtvi pijesak je možda dno davno potonulog mora.

Tab je bio prva stvarna veza s tim snom. On je bio usamljenik čak i na univerzitetu. Iako je bio poznat kao odličan stručnjak na svome području, uvijek je postavljao neke fantastične teorije o iskrivljavanju polja vremena i o prošlosti koja nikada ne nestaje. Nije to ni bilo ništa čudnovato. No, on je trebao nekoga... Meni je bio potreban netko. Moguće je da se i muškarci zaljube jedan u drugoga, a da u tome nema ničega seksualnog. Rekao bih da je bilo i više od toga. On mi je bio prijatelj. Nikada nisam osjećao nešto dublje od toga prijateljstva.

I napokon, Tab mi je pokazao svoj izum. Vremenski seizmograf. Njegova je teorija bila divlja, neobuzdana, temeljena na matematici i na visokoj logici. Nikada nisam našao nešto slično u standardnim tekstovima. On je tvrdio kako vrijeme ima težinu, da težina stoljeća može prožimati svu živu materiju i mrtvo stijenje. A onda kada vrijeme ishlapi, kad istekne vrijeme, kako je on govorio, može i nešto veliko čak kao kontinent nastati. To objašnjava na jedan sasvim ludi način, nešto što nikada nisam mogao objasniti svojim učmalim suvremenicima, stalnu obnovu lica Zemlje. Predložio sam da možda možemo pronaći izvor legende, da možda...

Tab se smijao, plješčući rukama poput malo djeteta i počeli smo raditi na projektu. Napokon je počelo sve da se uklapa. Bilo je potreba u dijelu pustinje koju smo već izabrali kao potencijalnu mogućnost za otkriće. Napokon smo bili uvjereni — dogodilo se.

Izgubljeni se kontinent počeo dizati.

Znali smo da nam je za tu ekspediciju potreban novac. No ne samo

da novca nije bilo za nas... držali su taj projekt besmislenom pustolovinom dvojice luđaka... i naše su karijere bile srozane u blato. Na kraju svega pojavila se ova svinja od muža. Doimao se kao čovjek kome sve polazi za rukom. Nisam znao da je oženjen. Pogodili smo se. Mi ćemo se brinuti za znanstvenu stranu, za stručnu, za istraživanja. On će osigurati novac. A kada smo krenuli, pojavila se ona.

Zbog Taba, nisam se mogao povući. Sada je Tab bio mrtav, a ja sam bio na rubu smrti s dvoje ljudi koje sam najviše mrzio na svijetu.

Slijedeći dan hoda nije bio ništa gori od prijašnjeg. Bio je strašan.

Tek poslije podne pojavile su se zvijeri.

Ulazili smo u područje najjačeg potresa po podacima magnetskog seizmografa. Znao sam da centar može biti udaljen i skoro petsto kilometara, ali podaci su bili vrlo preciznu Posebno sam pazio na Tabov stroj, na taj mali i tako dragocjeni aparat na koji je on utrošio cijeli život kada me Marga upozori na crne točke na horizontu. Zaustavili smo se i promatrali kako se polagano uvećavaju. Uskoro smo mogli zaključiti da su one ipak nešto!

Nešto kasnije smo se strahom zapazili i pojedine obrise. Odjednom me zahvatila strava i ponos. Ma što bili, to nisu bila bića koja sam poznavao i koja su postojala na Zemlji, bar ne u posljednje vrijeme, za naše civilizacije. Približavala su nam se nevjerojatnom brzinom. I kada su se dovoljno približili, mogli smo zaključiti što su. Marga je počela vrištati od strave i nisam joj zamjerao. I meni se naježila koža na leđima. Njezin je muž pokušao pobjeći ah nije imao kamo. Uhvatili su nas na čistini. Bacili su se na nas i počeli nam kidati meso.

Uzeo sam lopatu, ispravio je i svom njenom dužinom vitlao oko sebe. Dohvatio sam jednog od tih gadnih stvorova i gotovo mu odrubio glavu. Sluz i krv s komadićima krzna svega su me poprskali. Oslijepio sam od strave i bijesa ali sam dobro čuo kako Marga urla dok su je razdirali.

Napokon sam ih nekako otjerao. Smrdljiva tjelesa bila su razbacana okolo po pijesku, kao otpaci, dok su neke dotučene životinje još disale i izbacivale pri svakom izdisaju krv.

Pokrenuo sam se i dotukao ih još nekoliko koje su se trzale u grčevima.

Onda sam našao nju. Još nije bila mrtva. Imala je još toliko snage da me zamoli da pripazim na njega. I tada je otišla od mene posljednji put. Nastavili smo dalje njezin muž i ja. Nastavili smo i ne znam da li sam od toga trenutka mogao bilo što misliti. Ali nastavili smo. Slijedeći dan smo otkrili...

Uzdizalo se iz crvenog pijeska. Prije šest mjeseci prešli bismo preko njega, točno preko njegovih kupa i kupola i nikada ne bismo saznali da je ispod naših čizama izgubljeni kontinent iz mitologije i da se sada diže prema svjetlu. Šest rnjeseci kasnije, njegove ulice i donji

dijelovi možda će biti potpuno slobodni od uskovitlana pijeska. Uzdizao se kao mjehur kroz vodu.

Oštećen, uništen, porušen, veliki i šutljivi svjedok jednog naroda koji je postojao prije nas, koji je imao svoju dramu u kojoj su sudjelovali ti ljudi što su i izazvali vlastitu propast i kraj u pijesku i zaboravu. Saznao sam što se dogodilo s tim pasjim zvijerima. Nije prirodna katastrofa dotukla taj čudesni grad, čaroban kontinent na kojem smo sada stajali. Prisutni su bili nedvosmisleni znaci rata. Naš detektor radioaktivnosti bjesomučno je tiktakao. Nisam se mogao ni nasmijati ironično njihovoj gluposti. Pogled na takvu veličanstvenu civilizaciju zaustavio mi je dah. Da. vrijeme se ponavljalo. Ljudi su ponavljali svoje greške.

Njezin muž zurio je zaprepašteno s izrazom neskrivena divljenja na licu.

— VODE! — promucao je odjednom. VODE!

Počeo je trčati prema gradu.

Viknuo sam za njim. No, neka ide. Neka trči prema tim priviđenjima od dvoraca od kojih je očekivao pomoć.

Promatrajući ga kako trči polagano sam išao za njim.

Možda ga je ubila radijacija ili podzemni otrovni plin koji je izbijao ispod mrtvih ulica čarobnoga grada. Kada sam napokon uspio pronaći put u grad koristeći se detektorom za radijaciju, kako bih izbjegao područja snažnog zračenja, naišao sam na njega. Naduven, pocrnio, dovoljno ogavan da bi udovoljio mojoj želji da ga vidim skvrčenog u posljednjim trzajima.

Uzeo sam nekoliko komada kao dokaz, relikt, nekoliko rukom izrađenih predmeta... nekoliko aparata potpuno nepoznatih sijedim mudrim glavama na univerzitetu.

Krenuo sam natrag. Znam, uspjet ću. Svakako ću uspjeti. Bio sam sam. Imao sam stvari koje će me pokretati naprijed. Zbog Taba, zbog nje... pa čak i zbog njega. Vratit ću se u Atlantis, glavni grad Atlantide i reći im kako je vrijeme doista kružno. Jer iz pepela uzdizao se New York.

Harlan Ellison: *Dvoboj na superstradi*

Along the Scenic Route

Preveo Nikola Popović

Kao krv crveni »mercury« s dvostrukim »spadaom« od 7,6 mm presiječe cestu dok je prelazio na bržu stazu. »Merc« je presjekao put Georgeu ispred nosa, a mlaz iz njegovih plinskih turbina prošiša kroz Georgeov sistem za ometanje bez ikakvih teškoća. »Merc« je izbacivao prljavštinu i vodu u širokom mlazu iz svojih mlaznica i zbrisao na nekoliko centimetara ispred Georgeova »chevrolet-piranha«.

George prstom pritisne dugme kontrolnog selektora na ploči kratkovalnog odašiljača:

— Blesane, što misliš tko si ti? Nadam se da ćeš se razbiti i nestati u plamenu, ti kujin sine.

Jessica je tiho jecala od straha koji nije mogla savladati, ali George je nije mogao čuti: urlao je psovke.

George prebaci u superbrzinu i pritisne dugme za selekciju posebnih dodataka: pojavi se rotirajuća vibratorska pila. Zvali su je u servisnim radionicama »dalaska britvica«. Ali krvavo crveni »merc« je odjurio lako brzinom većom od 180 kilometara na sat.

— Već ću te ja uhvatiti, ti žutokljunče! — urlao je George. »Chevrolet« je poskočio i jurnuo naprijed. »Merc« je sada bio dvadesetak dužina kola pred njim na slobodnoj superstradi. Adrenalin je prostrujao u gejzirima Georgeovim živcima. Jessica mu stavi ruku na rame:

— Oh, George, ostavi ga. To je samo neki nadobudni mladac. — Ona je uvijek bila pomirljiva.

— Pogođen je moj muški ponos — progunđa on i nagne se nad volan. Jessica pogleda prema nebu i zaželi da je grom udario prije mnogo mjeseci u dra Yasimira direktno i njegova učitelja Freuda prije nego što je Yasimir našao psihološko opravdanje za Georgeovu prgavu narav.

— Daj mi sektorsku kontrolu! — drekne George na nju. Jessica slegne ramenima, kao da je htjela reći: Evo opet ista stvar, i okrene dugme. Na ekranu se pojavi nasmijano lice sektorskog kontrolora, prvo zeleno i žuto, a onda se izoštri.

— Što želite, gospodine?

— Odobrenje za dvoboj na superstradi 101 u pravcu sjevera.

— Vaša dozvola?

— XUPD 88321 — odvrati George. Oštro je gledao naprijed ne gubeći iz vida crveni »mercury« koji je pokušavao da se izgubi.

— Vaš protivnik?

— Crveni »mercury GT«, model 99.

— Registarski broj?

— Samo čas. — George pritisne dugme za hitno ponavljanje i proteklih deset milja moglo se vidjeti na montažnom stoliću. Pritisne još jednom dok nije došao do trenutka kada ga je »merc« obilazio. Zaustavio je film i pročitao broj: MFCS 90909.

— Jedan trenutak!

George je nestrpljivo čekao za volanom.

— Koga vraga toliko odugovlače? Kadgod od njih zatražiš neku uslugu, oni imaju problema. Ali kada dođe vrijeme da platiš porez onda...

Kontrolor se opet pojavi s osmijehom.

— Provjerio sam na centralnom kompjutoru. Možete dobiti dozvolu, ali po zakonu vas moram obavijestiti da je vaš protivnik mnogo teže naoružan od vas.

George oblizne usne.

— Što on ima?

— Prema našim podacima on ima »spandao« 7,6 mm, neprobojna stakla i karoseriju i još dodatnu opremu.

George ostade sjediti bez riječi. Smanjio je brzinu.

— Ostavi ga na miru, pusti ga da ode — reče Jessica. — Znaš da bi te savladao.

Dvije crvene mrlje od ljutine pojaviše se na Georgeovu licu.

— Je li? — Zaurlao je na kontrolora: — Dajte mi potvrdu za taj »mercury«!

Ekran se zamagli a George ubrza svoje vozilo: poskočilo je i jurnulo naprijed. Jessica uzdahnu očajnički i izvuče pretinac ispod sjedala. Izvadila je zaštitno odijelo i počela ga navlačiti. Nije progovorila ni riječi ali je neprestano klimala glavom.

— Vidjet ćemo! — grmio je George.

— Oh, George, kada ćeš već jednom odrasti?

Nije ništa odgovorio, ali su mu nosnice drhtale od jedva suzdržana bijesa.

Kontrolor se opet pojavi.

— Protivnik se slaže i potvrđuje. Potpisnici slobodne superstrade registrirali su vas kao zajedničke korisnike. Pripazite na standardna pravila prometa. I, sretno!

Ekran se zatamni, a George prebaci upravljanje na automatiku dok je i sam navlačio anti-G odijelo. Onda se vrati na ručnu komandu.

— A sada ti praznoglavče, da vidimo! — 150, 170, 190. Brzo je stizao »merca«. Kada je »chevrolet« postigao 200, glavni kompjutor upali crveno svjetlo i uputi na prelazak na drugi sistem.

George pritisne selektor i teleskopske šipke rotirajuće pile uvukoše se u ležište i pila prestade rotirati. Načas su malo zastali dok su se kotači uvlačili u svoja ležišta a kola prijeđoše na zračni jastuk. »Chevrolet« je sada jurnuo naprijed na pet centimetara iznad slobodne superstrade.

Tamo naprijed »merc« je također prešao na zračni pogon. 200, 220. 250.

— George, pa to je ludost! — reče Jessica s očajničkim izrazom na licu. — Ti nisi manijak na cesti, ti si čovjek s obitelji, George. Imaš porodicu i ovo su obiteljska kola!

George se nasmija pakosno.

— Imao sam već posla s ovakvim žutokljuncima i nasilnicima! Prošle godine... sjećaš se prošle godine?... Sjećaš se kada nas je onaj punkovac gurnuo u jarak? Zakleo sam se da više nikada neću to dopustiti. Što misliš, zašto sam dao ugraditi sve te dodatke?

Jessica otvori vratašca odjeljka za rukavice i izvadi pribor za prvu pomoć. Otvorila je bočicu s mašću protiv rana i poče je nanositi na lice i ruke.

— Nisam smjela dopustiti da ugradiš taj laserski aparat u kola!

George se opet nasmije:

— Žutokljunci, punkovci, razbijači!

George je osjećao kako »piranha« juri naprijed, velik pouzdan stroj koji potiskuje sve više zraka za što bolji potisak.

»Merc« je imao neefikasan sistem na kerozin, nije bilo ispušnih plinova. A on je imao nuklearni pogon. Veliki radijator na kraju kola proizvodio je vrlo visoku temperaturu koja je stabilizirala kola dok su jurila velikom brzinom na zračnom jastuku po superstradi.

George je znao da će stići krvavo crveni »mercury«. Tada će taj razmetljivac naučiti da ne može samo tako narušavati zakon i red gurajući poštene građane u stranu s ceste!

— Daj mi pištolj?— dobaci George Jessici.

Jessica zatrese glavom očajnički, posegne ispod Georgeova sjedala i izvuče njegov glomazni automatski 45 mm s kundakom. George prebaci na automatsko upravljanje, provuče ruku kroz držač, provjeri dršku kundaka i zadovoljno se smiješeći vrati opet upravljanje na ručnu kontrolu.

— Oh! — promuca Jessica. — John Dilinger opet u akciji.

— Slušaj — reče George, sve bješnji poslije svake nove gluposti koju je izvalila — ako mi ne možeš pomoći, onda bar začepi gubicu. Ostavit ću te ovdje i vratiti se po tebe. Zar ne shvaćaš da je ovo dvoboj... zar ne shvaćaš? — Ona promrmlja nešto a George nastavi

voziti u tišini.

Na prijemniku je bila nekakva emisija, tako je pokazivao signal. Bez slike, samo glas. Bit će da je vozač »mercuryja« ispred njega. S valom usmjerenim na svoje antene mogli su se sporazumijevati. To je bio uobičajen trik da izazivači razbjesne svoje protivnike.

— Hej, smetenjače, valjda ne misliš ozbiljno da me goniš? Poljubi me u... trapavko. Ovo i nije loša jurnjava. Kada se vratim objesit ću ti na vrat nekoliko krupnih zvjerki da te nauče pameti, smetenjače. — Glas vozača je bio tvrd, nemilosrdan. Kao da je navikao da izaziva.

— Slušaj ti mladi šmokljane — reče George grubo dubokim glasom pokušavajući da zvuči što opasnije. — Ja ću tebe naučiti pameti!

Vozač »mercuryja« se posprdno nasmija.

— Trapavko, ti me doista potcjenjuješ!

— I prestani me nazivati trapavkom ti ušljivi mali degeneriče!

— Oooooo, uuuuuu, baš si me uvrijedio ovog puta. U redu, trapavko, ti budi Custer (general SAD ubijen u borbi s Indijancima na Little Big Hornu), a ja ću biti Indijanac. Sretno, mali smetenjače!

Dok su još odzvanjale posljednje riječi, George uhvati volan tako čvrsto da su mu prsti pobijeljeli. »Merc« odjednom pojuri naprijed i izmače mu u daljini. Polagano ga je stizao ali sada je »mercury« prskao vodu i prljavštinu s obje strane dvanaest metara široke trake kojom je prolazio.

— Uključio je kasno paljenje — zamumlja George. Vozač »mercuryja« ubacio je vodu u izlazne mlaznice kako bi dobio veći pritisak. Mlaz iz velikog bučnog motora »mercuryja« udario je Georgea i on uključi zadnje turbine da dobije na brzini: 275, 300, 325.

Polagano se počeo ponovo približavati protivniku. Stizao ga je, stizao. Jessica otvori pretinac i odmota odijelo za slučaj nesreće. Navukla ga je preko anti-G odijela i pokazala je Georgeu što misli o pretvaranju njihova nedjeljna izleta u vožnju kamikazea.

Obrecnuo se na nju da zašuti, prebacio na automatsko upravljanje, obukao svoje anti-G i odijelo za slučaj nesreće, namazao se mašću protiv opeklina i navukao kacigu na glavu.

Vratio se na ručne komande i približio protivniku na pedeset metara. Plinske turbine bacale su snažne mlazove na njegov zamagljeni vjetrobran.

— Stavi naočale... sada ću tom praznoglavcu pokazati tko je trapavko...

Pritisnuo je dugme da otvori laserske cijevi. Staklene cijevi nalik na igle provirile su iz prednjeg dijela karoserije.

Pročitao je još jednom upute na ploči pred sobom. Punio se električni generator koji je napajao laser. George je pamtio što mu je

rekao prodavač u servisu, pun ponosa, o tom laserskom topu kada ga je upitao kako djeluje.

— Kao dinamit! Apsolutno senzacionalno. Radi na energiju iz magneto-hidro-dinamičkog električnog generatora. Posljednja riječ tehnike u obrambenoj opremi. Znate, da biste dobili dosta veliki potencijal na jednom takvom laseru potrebna bi bila staklena cijev dugačka skoro 200 metara. A to bi bilo nepraktično i zato su naši inženjeri u tvornici u Bombaju zamijenili stakleni »štap« ogledalima. Može se upotrijebiti na tri načina. Može načiniti rupu u protivnikovim gumama na brzini nešto manjoj od 200 kilometara na sat. Ako imaju kola GT možete im načiniti rupu u rezervoaru za gorivo i počistiti ih s ceste. Ako pak imaju Stirlingov stroj, pogodite ga u radijator. Kad radijator postane topliji od stroja, zataji cijeli sistem. Pravi dinamit. A to je sve s redovnom dozvolom pa možete krenuti u lov. Možete mlaz usmjeriti i na vozača. Načinite lijepu rupu kroza nj. Dinamit, kažem vam!

— Uzet ću ga — promrmljao je George.

— Što si rekao? — zapita ga Jessica.

— Ništa, ništa.

— George ti si čovjek s porodicom a ne neki beskućnik!

— Zaveži!

I postalo mu je žao što je bio tako grub. Ona je mislila samo dobro. Pa čovjek je morao dobro zapeti da sačuva svoje dostojanstvo. Pogledao je postrance u nju. U odijelu za slučaj nesreće i s dodatnim kolutima od čvrsta materijala nalikovala je na svemirskog pilota. Zaštitna maska skrivala joj je lice. Htio ju je zamoliti za oproštenje, ali došao je trenutak. Usmjerio je lasersku cijev na »mercurvya«, pritisnuo okidač i mlaz zasljepljujućeg svjetla sune iz prednjeg dijela »piranhe«.

Budući da je »merc« bio na zračnom jastuku, gađao je u rezervoar s gorivom.

Ali »merc« odjednom više nije bio pred njim. U trenu kada je opalio, vozač je brzo skrenuo na susjednu traku i naglo usporio. »Merc« je tako zaostao iza »piranhe« dok je ona pojurila naprijed.

— On mi je sada na repu! — zaurla George.

U slijedećem trenutku meci zatutnjaše po zadnjem dijelu »piranhe«. George pritisne dugme za zaštitni ekran od metaka. Ali tren prije toga meci prodriješe u berilijski zadnji dio pokriven borovim oplatom koja je omogućavala kolima da lako manevriraju.

— Napuhana mješina! — George je disao ubrzano strahovito preplašen. Vozač mu je bio za petama i mogao ga je pregaziti svakog trena.

Počeo je krivudati cijelom širinom četvorotračne ceste. »Merc« mu je bio za petama. Meci su teško udarali po kolima. Zaštitna ploča će

izdržati metke ali je pitanje što još ima taj manijak skriveno u kolima? Sto su bili registrirani dodatni uređaji na kolima, koje je bio spomenuo kontrolor?

— Vidiš u što si nas uvalio?!

— Jess, umukni!

Prijemnik je počeo zujati. On ga uključi ne prestajući krivudati. Ovoga puta vozač »merca« slao je audio-video valove. Pojavi se lice.

Mladić dvadesetih godina. Bubuljičav.

— Punkovac! Smrdljivi punkovac! — urlao je George pokušavajući da krivuda, poveća brzinu, smanji, opet ubrza do maksimuma. Ništa. »Merc« mu se prilijepio za rep i ni makac. Ako neki metak pogodi radijator na kraju kola i komadi se odbiju i stignu do motora, probiju olovni omotač oko reaktora? Jessica je urlala i plakala zabarikadirana u zaštitno odijelo.

On je bio sretan što je ona u zaštitnom odijelu. Pokušat će nešto nepropisno kad za to bude vrijeme.

— Hej, trapavko, kakva je ta tvoja mačka. Ako lijepo zna cviljeti mogao bih ti dopustiti da je ostaviš na prvom parkiralištu, pa ću se kasnije vratiti po nju. S tvojim osiguranjem i svojim pimpekom mogu je dobro zadovoljiti.

— Prljavi punkovac! Prije ću te smoždіti!

— Ta ti si pravi brbljavac, stari moj. Ali uskoro će sve biti gotovo. Kaži baj, baj, zvjezdani jahaču! Sada ćeš umrijeti.

George je urliknuo neartikulirano.

Momak se divlje nacerio. On je smjerao nešto. Oči su mu sjale, mlade, plave i ledene kao u zmije.

— Htio sam samo da znaš za ime buldožera koji će te pregaziti, stari moj. Možeš me zvati Billy.

I nestao je s ekrana. »Merc« se naglo počeo približavati i George je imao samo trenutak vremena da shvati kako taj momak Billy nije mogao imati novaca za posebnu opremu ili laser i to je bio spas. Ali teški meci pogađali su neprobojno staklo i odbijali komade od njega. Pa i to staklo nije bilo napravljeno za ovako dugo izlaganje mecima. Prokleta tvornica u Detroitu!

Morao je povući ilegalan potez sada...

Sva je sreća što su u zaštitnim odijelima. Nagli zaokret preko traka u suprotnom pravcu nije baš po pravilima na superstradi. A nagli zaokret bez zaštitne odjeće bio bi... provjerio je brzinu, na brzinomjeru više od 400 km, krv će navaliti na jednu stranu tijela no odjeća će spasiti tijelo od krvarenja. Živjet će ako...

Okrenuo je naglo volan smanjujući brzinu. I »merc« je skliznuo u stranu i uhvatio ga te mu je opet bio za petama. Nije imao šanse. Vratio se iz nepropisnog položaja i opet su im položaji bili isti kao i prije. No »merc« je zaostao nekoliko dužina.

Na prijemniku se začuo signal i nije ga ni podesio kada je začuo glas iz policijskog helikoptera koji je bio visoko iznad njih, autoritativan glas vlasti.

— XUPD 88321! Upozorenje! Vi kršite pravila dvoboja i izgubit ćete pravo na dozvolu ako još jednom pokušate sličan manevar! Upozoravamo vas da se držite označenih traka i općih pravila ponašanja na cesti!

Policajac se isključio i George osjeti kako se svijet srušio na njega. Ubijao ga je sam sistem.

Morat će iskočiti. Sjedala će ih sačuvati, spasiti, njega i Jessicu. Pokušao joj je kazati ali ona se onesvijestila.

— Kako sam se samo uvalio u sve ovo — razmišljao je u sebi. — Zaklinjem se ako ikada izađem živ iz ovoga, nikada, nikada više neću započinjati takvu ludost.

Onda je »merc« opet počeo da ga stiže i to sa strane.

Otvorio se prozor na »mercuryju« i George je mogao načas vidjeti momka sa stisnutim usnama kako pod udarcima vjetra pri toj brzini nišani pištoljem kalibra 45 na njega. Jedva je i razmislio što radi: pritisnuo je odbojnike.

Supermagnetski odbojnici privukoše mladićeva kola u svoje polje i kola se sudariše. Pri sudaru pištolj ispade iz ruku mladića. George shvati da sada ima šansu, zakoči i zaostane. Našao se iza »mercuryja«.

Potpuno ga je obuzelo surovo divljaštvo. Htio je da ubija. Ne da ošteti drugoga, ne da ga rani, ne da ga zaustavi... nego da ga UBIJE' Maloprijašnje zaklinjanje bilo je zaboravljeno.

Usmjeri laser kroz zadnje staklo »mercuryja« na siluetu mladićeve glave. Opalio je nekoliko puta.

Svjetlo pogodi zadnje staklo. Pojavi se tamna mrlja i ostade nekoliko sekundi na mjestu gdje je pogodio laser.

Kada je mlaz svjetla prestao, tamna mrlja nestade.

George zaurla i opsova. Poče plakati od straha i bespomoćnog bijesa.

»Merc« je bio opremljen zaštitnim staklom i za laserske zrake. Kemijski sastav u tom staklu potamni pod utjecajem laserskih zraka, a onda opet dobije prijašnju boju. Trebao je to znati. Čovjek koji se upušta u dvoboj kao ovaj Billy, uvježban s raznim oružjem, zacijelo je opremljen svakom mogućom opremom koja je potrebna na ovoj cesti. To je još jedna registrinama dodatna oprema. George spazi rupu u kacigi, od metka protivnika.

»Merc« je počeo krivudati i naginjati se na jednu stranu i George nije shvatio što to znači, nije mogao ništa predvidjeti. »Merc« odjednom smanji brzinu i George proleti tik uz zadnji kraj ispušnih cijevi krvavocrvenog vozila.

Okrenuo se i vidio kako se Billy opet iza njega približava da ga

zdrobi. On pritisne akcelerator: 270, 280, 290.

Začuo je zvižduk, trgnuo se i okrenuo da bi vidio kako se raspada zadnji dio kola. Oh, bože moj, pomislio je zgranut, on ne može sebi kupiti laser ali ima induktorski mlaz!

Mlaz je prodro u berilijski zaštitni sloj »chevroleta«, probio ga i sada će vjetar prodrijeti i izgubit će kontrolu nad kolima.

George je znao da je sada s njim svršeno. I sa Jessicom.

I sve to zbog tog usranog punkovca, balavog razbijača! »Merc« mu se sada sigurno približavao sve više. George je divlje razmišljao. Nije bilo vremena ni za što, sim za panično razmišljanje o svemu i svačemu. Brzinomjer: pokazivao više od 500 kilometara. Lebdjeli su na zračnim jastucima. Jedna mu misao sijevne u toj panici.

Postojao je ipak nekakav izlaz. Skinuo je kacigu i odvezao Jessicu. Pridržao je kacigu u krilu jednom rukom, a drugom je uspio pritiskom na dugme spustiti prozor na svojoj strani. Vjetar je nahrupio u kola i pritisnuo mu lice. Borio se da održi kola stabilnim na cesti.

Onda je držeći kacigu za remen gurnuo kroz prozor. Osjetio je kako mu je vjetar čupa iz ruku.

Glomazna kaciga je pala na cestu i otkotrljala se ravno na put »mercuryju«. Nestala je ispod krvavocrvenog »merca«. George je naglo počeo kočiti i skretati u stranu.

»Merc« je odmah udario o cestu. Udario i poskočio, udario poskočio ponovo. Kada je crveni »merc« prošao pored »piranhe«, George je vidio Billyjevu glavu kako odskakuje po unutrašnjosti kola.

Promatrao je kako se kola razbijaju klizeći više od pola kilometra, bez kotača, koji su bili uvučeni, i kako se razbijaju o unutrašnji zid superstrade koji je razdvajao dva smjera ceste. Zaustavila su se na krovu koji se raspao a zatim su eksplodirala u plamenu i dimu, i ta eksplozija zatresla je dobro i »chevrolet«.

Pri brzini od 500 kilometara na sat pet centimetara iznad ceste sve što bi prekinulo zračni mjehur pod kolima smrtonosno je oružje. Pobijedio je u tom dvoboju. Billy je bio mrtav.

George skrene kod prvog parkirališta i sjede bez riječi. Jessica se napokon osvijestila. On je ležao na volanu i tresao se nemoćan da bilo što kaže.

Jessica ga pogleda i rukom ga dotače po ramenu. On poskoči na taj jedva primjetan dodir kroz zaštitno odijelo. Zaustio je da nešto kaže ali ga prekide signal s prijemnika.

— Sektorska kontrola — kontrolor se smiješio. George nije ni digao glavu.

— Čestitamo! Usprkos jednoj nepravilnosti vaš je dvoboj zabilježen kao legalan i ispravan. Bit će vam drago čuti da je vlasnik protivničkih kola bio registriran kao duelist broj jedan u cijelom okrugu. I kako je Billy Bonney time završio svoju karijeru, upisujemo

vas u popis duelista. Potpisnici su nas zamolili da vas obavijestimo da će vam biti upućen ček na pozamašnu svotu u roku od dvadeset i četiri sata... Još jednom naše srdačne čestitke.

Prijemnik se ugasio. George je razmišljao o svemu. To je bilo strašno iskustvo. Nikada više neće zaželjeti da upotrijebi kola na taj način. To je bio neki drugi George, a ne on.

— Ja sam čovjek s porodicom — ponavljao je Jessikine riječi. — A ovo su obiteljska kola...

Ona mu se milo smiješila. I našli su se u zagrljaju. Jessica je plakala i govorila, kako je sve u redu i kako je on George to morao učiniti.

Signal na prijemniku je opet zazujao.

Ona ga uključi i ponovo se pojavi lice kontrolora.

— Čestitamo još jednom. Vjerojatno ćete se radovati kada čujete da je sektorska kontrola zabilježila već petnaest izazivača protiv vas.

Ronnie Lee Hauptmann iz Dallasa prvi je zatražio dvoboj i sada već juri prema vama s jednim ETA od 6,15, dogovoreno vrijeme: večeras. Ako Hauptmann ne preživi, imate izazivače koji čekaju na red: Freda Bulla iz Chatswortha, Leo Fowler iz Philadelphije... Emil Zalenko iz...

George nije slušao imena svih izazivača. Pokušavao je očajnički da se oslobodi zaštitnog odijela. Znao je da mu nema pomoći. Morat će se boriti.

U svijetu superstrade nije bilo mjesta za pješaka...

Devet autora: ***Devet minijatura***

Isac Asimov: NEOPHODAN UVJET

KEY ITEM

Prevela Jadranka Vrbnjak-Ferenčak

Jack Wiwer se očajan izvukao iz njedara Multivaca. Todd Nemerson, koji je sjedio za pultom, upita:

— Ništa novo?

— Ništa — odgovori Wiwer — ništa, ništa, savršeno ništa! I uopće mi nije jasno što se moglo dogoditi.

— On ipak više ne radi.

— Lako je tebi govoriti dok sjediš u fotelji.

— Ne govorim, razmišljam.

— On razmišlja! — Wiwer se podrugne. Nemerson se nervozno uzvrpolji u fotelji:

— A zašto ne? Šest brigada kibernetičara juri hodnicima Multivaca već tri dana bez ikakva rezultata. Zašto ne bi netko za promjenu počeo malo i misliti?

— Mislio ti ili ne mislio, ništa se neće promijeniti. Treba naći kvar. Očito je negdje došlo do kratkog spoja.

— Je li, uistinu, sve tako jednostavno, Jack?

— Tko kaže da je jednostavno? Ti znaš koliko je u njemu milijuna ćelija i kontakata!

— Svejedno, nemaš pravo. Da je riječ o releju ili kontaktu, Multivac bi iskoristio rezervne linije, potražio bi sam kvar i obavijestio nas. Nesreća je u tome što Multivac ne samo što ne odgovara na pitanja, on nam uopće ne može saopćiti što se s njim dogodilo. Ako mu ne pomognemo, u gradovima će nastati panika. Svjetska ekonomika koordinira s Multivacom i svi to dobro znaju.

— Uzgred rečeno, znam i ja. Ali to ne može ništa izmijeniti.

— Treba razmisliti. Nešto nam je promaklo. Pomisli, Jack, posljednjih sto godina, najveći umovi kibernetike usavršavaju Multivac. Danas on može gotovo sve, može govoriti i slušati nas. On praktički danas ne zaostaje za ljudskim mozgom. Mi još nismo u stanju potpuno odgonetnuti ljudski mozak. Zašto svojatamo pravo da potpuno razumijeva Multivacove misli?

— Otišao si predaleko. Još malo pa ćeš reći da je Multivac razumno biće.

— A zašto da ne? — zamisli se Nemerson. — Zašto da ne? Možemo li tvrditi da Multivac nije prešao onu tanku, uvjetnu liniju koja uređaj odvaja od razumna bića? I postoji li uopće ta zamišljena linija? Ako je mozak kvantitativno složeniji od Multivaca, a mi ga neprestano i dalje usavršavamo, u kojoj točki...

Nemerson se zanese i ušuti.

— Čemu sve ovo? — razdraženo upita Wiwer. — Čak ako i pretpostavimo da je Multivac razumno biće, to nam neće pomoći da pronađemo kvar.

— Može nam pomoći jer mu možemo pričiti ljudskim mjerilima. Dopusti. Pretpostavimo da te upitaju kolika će biti cijena pšenice slijedeće godine i ti ne odgovoriš. Zašto nisi odgovorio?

— Zato što ne znam odgovor! A Multivac ga zna. On, a ne ja, ima sve potrebne informacije. Koristeći se njima može proricati razvojne tendencije u politici, ekonomici, ili na primjer u meteorologiji. I mi znamo da je on sposoban za to. Nije jednom radio takvo što.

— Dobro. Pretpostavimo onda ovako. Ja sam ti postavio pitanje, ti znaš odgovor, ali ga ne želiš reći. Zašto? Zato što mi je mozak preopterećen — obrecne se Wiwer — zbog toga što sam izgubio pamćenje. Zato što sam mrtav pijan. Napokon, neka đavo sve odnese, zato što sam slomljen! Upravo to i pokušavamo ustanoviti. Pokušavamo pronaći mjesto na kojem je došlo do kvara. Pokušavamo pronaći neophodne uvjete za njegov rad.

— I niste uspjeli. — Nemerson se digne iz naslonjača:

— Slučaj Jack, na koje pitanje Multivac nije odgovorio?

— Kako da se sjetim? Da potražim snimku?

— Ne treba. Reci, dok radiš s Multivacom, razgovaraš li s njim?

— Tako je predviđeno. To je terapija.

— Da, da, dakako, terapija. Pravimo se kao da je Multivac razumno biće kako ne bismo proživljavali traumu: ah, uređaj je pametniji od mene! Tako smo od metalnog čudovišta stvorili neku vrst oca-prijatelja.

— Misli kako hoćeš.

— Ali to je samoobmana i ti to dobro znaš! Tako složen kompjuter kao Multivac mora govoriti i slušati. Nije dovoljno stavljati u njega pitanja i dobivati odgovore. Na određenoj razini složenosti Multivac se čini razumnim bićem zbog toga što on to zaista i jest. Slušaj, Jack. Postavi meni to posljednje pitanje. Želim osjetiti vlastitu reakciju.

— Nije mi do gluposti — odmahne Wiwer.

— Molim te.

Wiwer je bio očajan i uz to još mrtav umoran. Inače, nikada ne bi pristao na to. Pravio se kao da stavlja program u Multivac, i počeo govoriti, kao što je činio uvijek u takvim trenucima. Rekao je svoje mišljenje o smetnjama u poljoprivredi, spomenuo novi nivo raketne struje, mrlje na Suncu...

U početku je govorio neprirodno, ali se postepeno oslobodio jer je bio naviknut na to, i na kraju, kada je sve bilo gotovo, samo što nije potapšao Todda Nemersona po prsima, zaželjevši mu uspješan posao.

— No, dobro — završio je. — Obradi informaciju i brzo daj odgovor.

Nekoliko sekundi je Jack Wiwer stajao, dišući duboko, ponovo proživljavajući uzbuđenje i osjećaj vlasti nad najvećim i najsloženijim djelom ljudskih ruku i ljudskog razuma. Zatim se trgnuo i smušeno promrmljao:

— Eto, to je sve...

— Mislim da sam shvatio, — reče Nemerson — zašto ja na mjestu Multivaca ne bih odgovorio. Jack, očisti Multivac. Zamoli sve da izađu iz njega. A zatim ga ponovo programiraj. Ja ću govoriti.

Wiwer sliježe ramenima i okrene se prema komandnom pultu Multivaca. Njegovi brojčanici bili su tamni kao i ugasnute lampe. Po njegovu naređenju, brigade kibernetičara su jedna za drugom napustile uređaj.

Zatim uzdahnuvši, uključi uređaj za programiranje. Posljednjih dana je dvanaestak puta bezuspješno pokušavao uključiti Multivac. Sada su svjetla na komandnom pultu zatreperila. Negdje daleko će o tome biti obaviješteni korespodenti i svi će znati za novi pokušaj. Ljudi u cijelom svijetu, koji toliko ovise o Multivacu, zaustavit će disanje.

Dok je Wiwer programirao, Nemerson počne razgovor. Govorio je polako, trudeći se sjetiti Wiwerovih riječi i čekajući odlučan trenutak u kojem će pronaći neophodan uvjet za rad kompjutora.

Wiwer je završio. U Nemersonovu se glasu jasno osjetilo uzbuđenje. Rekao je:

— Dobro, Multivac. Obradi informaciju i daj odgovor. — Napravio je kratku pauzu i dodao riječi koje su bile neophodan uvjet rada kompjutora:

— Molim te!

Istog trenutka uključili su se svi Multivacovi releji i kontakti.

Ništa začuđujuće.

I uređaj može imati osjećaje — kada prestane biti uređaj.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Ray Bradbury: THE DRAGON

ZMAJ

Preveo Zoran Milović

Noćni povjetarac u kratkoj travi pustopoljine; nikakva drugog šuma ni pokreta. Prošle su godine od kada je posljednja ptica proletjela velikom slijepom ljušturom neba. Davno još, nekoliko je kamenih gromada predstavljalo jedini život, raspadajući se i pretvarajući u prašinu.

Sada je samo mrak promicao dušama dvojice ljudi, samih sa svojom usamljenom vatrom u divljini; tama je polako pulsirala njihovim venama i tiho im kuckala u sljepoočnicama i zglavcima.

Svjetlost vatre poskakivala je gore-dolje na njihovim divljim licima i u narančastim krpama izvirala im u očima.

Slušali su vlastito slabo, hladno disanje i nervozno žmirkanje trepavica. Konačno, jedan razgrne vatru svojim mačem.

— Nemoj, budalo! Odat ćeš nas!

— Nije važno — odgovori drugi čovjek. — Zmaj nas može nanjušiti na kilometre. Hladno je. Želio bih da sam u mraku.

— To je smrt, ne san. Mi smo iza...

— Zašto? Zašto? Zmaj nikada ne dolazi u grad!

— Tiho, glupane! On jede ljude koji sami putuju iz našeg grada u susjedni!

— Neka oni budu pojedeni, a mi se vratimo kući!

— Čekaj; slušaj!

Dva se čovjeka skrutiše.

Dugo su vremena čekali, ali čulo se samo drhtanje plašteva na njihovim nervoznim konjima, poput crnog baršunastog tamburina što zvecka srebrnim stremenim kopčama tiho, tiho.

— Ah — uzdahne drugi čovjek. — Koja zemlja košmara. Svašta se ovdje događa. Netko je ugasio sunce, noć je. I onda, i ONDA, oh! Ovaj zmaj, kažu; oči su mu vatra, dah mu je bijeli plin, možeš ga vidjeti kako žari tamnom zemljom, Trči s grmljavinom i sumporom i spaljuje travu. Ovce hvata panika i umiru sulude. Žene se izručuju čudovištu koje dolazi. Zmajev je bijes toliki da se kule i zidovi ruše u prah. Njegove žrtve, u zoru, rasute su tamo-amo po brdima. Koliko je vitezova, pitam se, krenulo na to čudovište, i palo, kao što ćemo mi pasti?

— Dosta toga!

— I više nego dosta! Ovdje, u ovoj pustoši, ne mogu se sjetiti ni koja je godina!

— Devet stota godina nakon Rođenja.

— Ne, ne — šaptao je drugi čovjek, zatvorenih očiju. — U ovoj pustoši nema Vremena, postoji samo Zauvijek. Osjećam, ako potrčim putem natrag, grad će nestati, ljudi još nerođeni, stvari promijenjene. Zamci će još biti u kamenolomima, drvo još neposječeno u šumama. Ne pitaj odakle znam. Pustoš zna, i rekla mi je. I ovdje sjedimo sami, u zemlji vatrenog zmaja. Gdje nam je spas?

— Ako si uplašen, opaši se oružjem!

— Kakva korist? Zmaj stiže niotkud, ne možemo mu pogoditi dom. Nestaje u magli; ne znamo kamo odlazi. Na zapovijed, navucimo oklope, bar ćemo umrijeti dobro odjeveni!

Napola u svom srebrnom oklopu, drugi čovjek nanovo zastade i okrene glavu.

Kroz nejasan krajolik, prepun noći i ništavila, iz srca same pustoši iznenada zapuše vjetar, pun praha iz satova koji prašinom kazuju vrijeme. U srcu ovog novog vjetra gorjela su crna sunca i milijuni drščućih žižaka s nekog jesenskog drveta onkraj horizonta. Vjetar je topio krajolik, izduživao kosti poput bijelog voska. Krv je ključala i zgušnjavala se u mutnim naslagama u mozgu. Vjetar je bio tisuću zbrkanih umirućih duša u prolazu. Bila je to magla unutar magle u tami. I ovo mjesto nije bilo čovjekovo mjesto i nije uopće bilo ni godine ni sata, samo ovi ljudi u bezlikoj praznini iznenadnog mraza, oluje, i bijele grmljavine što je promicala za velikim padajućim staklom zelenog ogledala što je bilo munja. Udari kiše namakali su ledinu, sve je iščezlo u daljini, ostala je samo beživotna tišina i dva čovjeka sa svojom toplinom u ledenom krajoliku.

— Tamo... — prošaputa prvi čovjek. — Oh, tamo... Kilometrima daleko, jureći, jednoliko tutnjeći — zmaj. U tišini, dva čovjeka učvrstiše oklope i popeše se na konje. Ponoćna divljina raskoljena čudovišnim izvorom. Zmaj je tutnjio sve bliže i bliže; njegov plamteći žuti ukočeni pogled nakratko je preletio preko brda i onda, nabor na naboranom tamnom tijelu, u daljini, i stoga još nejasan, zatalasa se preko brda i nestajući zaroni u dolinu.

— Brzo!

Mamuznuše konje prema maloj uleknini u tlu.

— Ovo je put kojim prolazi!

Zgrabiše koplja šakama oklopljenim pletenom žicom, a konjima navukoše štitnike na oči.

U daljini zmaj zaokruži brdom. Njegovo čudovišno jantarsko libarsko oko zadrža se na njima i zapali njihovo oružje crvenim odsjajem.

Sa strašnim, jadikujućim vriskom i svemeljućom jurnjavom nasrnu naprijed.

— Milost!

Koplje pogodi ispod otvorenog žutog oka, svine se, i odbaci čovjeka kroz zrak. Zmaj pogodi, izbaci ga iz sedla, dolje, utaba ga pod sobom; smrska i preostalog jahača i njegova konja o dvadesetak metara udaljenu stijenu. Oplakujući, jadikujući, zmaj zazviždi, vatra svuda, naokolo, ispod ljubičasta, žuta, narančasta sunčeva vatra s velikim laganim perjanicama zasljepljujućeg dima.

— Jesi li vidio? — vikao je glas. — Točno kako sam ti i rekao!

— Isto! Isto! Vitez u oklopu! Pogodili smo ga?

— Zaustavit ćeš se?

— Jednom sam se zaustavio; ništa nisam našao. Ne volim se zaustavljati u ovoj pustoši. Imam osjećaj...

— Ali, nešto smo pogodili!

— Zazviždi mu, čovo se neće ni pomaknuti. Mlaz pare postrance razreze maglu.

— Proći ćemo Stokely na vrijeme. Još ugljena, ha, Frede? Još jedan šok zvižduka orosi se s praznog neba. Noćni vlak, u vatri i bijesu, protutnji vododerinom, uspe se na brežuljak, i nestade preko hladne zemlje, brzajući prema sjeveru, ostavljajući crni dim i paru da se rastvore tokom ukočenih trenutaka nakon što je prošao i otišao zauvijek.

(Objavljeno prema dogovora s GPA München)

Arthur Feldman: THE MATHEMATICIANS

MATEMATIČARI

Preveo Zoran Milović

Nalazili su se u vrhu.

— A sada, Zoe — reče Zenia Hawkins svojoj devetogodišnjoj kćerci — samo tiho lepršaj, pa će ti tata ispričati priču.

— Istinitu priču, tata? — upita Zoe i smjesti se u ležaljku.

— Sve se to zbilo točno ovako kako ću ti sada ispričati — odgovori Drake Hawkins, uštipnuvši Zoein ružičasti obraščić. — Prije dvije tisuće i jedanaest godina, u godini 1985. — računajući po ondašnjem zemaljskom kalendaru — pleme bića s Pseće zvijezde, Siriusa, napalo je Zemlju.

— A kako su izgledala ta bića, oče?

— U mnogo čemu bila su nalik na ljude. Imali su po dvije ruke, dvije noge, i sve ostale organe koje su imali i Zemljani.

— Zar nije bilo nikakve razlike između bića sa Zvijezde i ljudi, oče?

— Bilo je. Došljaci su imali po jedan par krila pokrivenih zelenim perjem koje im je raslo od ramena. Osim toga, osvajači su imali još i dugačke grimizne repove.

— Koliko se tih bića spustilo na Zemlju, oče?

— Točno tri milijuna četrdeset jedan odrastao muškarac i tri odrasle žene. Došljaci su se na Zemlji prvi put pojavili na otoku Sardiniji. Za pet tjedana zagospodarili su cijelim planetom.

— Zar se Zemljani nisu borili, oče?

— Borili su se, ratovali su protiv osvajača. Koristili su se mecima, običnim bombama, superatomskim bombama, plinovima...

— A kako su izgledale sve te stvari?

— O, te su stvari prestale postojati već odavno. Zvali su ih »municija«. Ljudi su se međusobno borili takvim stvarima.

— A nisu se borili idejama, kao mi sada?

— Ne, borili su se revolverima, baš kao što sam ti i rekao. Ali, osvajači su bili imuni na oružje.

— Što znači »imun«?

— Otporan na ozljede. A onda su ljudi pokušali klicama i bakterijama protiv bića sa Zvijezde.

— A što su bile te stvari?

— Sićušni, sićušni bacili koje su ljudi pokušali unijeti u tijela osvajača, kako bi se oni razboljeli i umrli. Ali bacili nisu imali nikakva efekta na došljake.

— Nastavi, oče. Ta bića su se proširila po cjeloj Zemlji. Tu si stao.

— Moraš znati, ta su bića bila neusporedivo inteligentnija od

Zemljana. Zapravo, osvajači su bili najveći matematičari u Sistemu.

— Što je to Sistem? I što znači matematičar?

— Sistem je Mliječni put, a matematičar je onaj koji je dobar u računanju, odmjeravanju, mjerenju; ukratko, onaj koji je vješt brojevima.

— A onda su, oče, osvajači poubijali sve Zemljane?

— Nisu sve. Ubili su mnoge, a preostale pretvorili su u robove. Baš kao što su se ljudi koristili konjima i stokom, tako su se sada došljaci koristili ljudima. Od nekih su napravili radnike, a ostale su klali za hranu.

— Oče, kojom su vrstom jezika govorila bića sa Zvijezde?

— Vrlo jednostavnim jezikom, ali ljudi nikada nisu uspjeli ovladati njime. I tako su osvajači, budući da su bili mnogo pametniji, ovladali svim jezicima na Zemlji.

— A kako su Zemljani zvali osvajače?

— An-vri. Pola anđeli, pola vragovi.

— I pošto su An-vri zavladali cijelim globusom, na Zemlji je sve bilo mirno?

— Da, ali samo nakratko. A onda je nekoliko najsmjelijih, pod vodstvom čovjeka po imenu Knowall, pobjeglo u unutrašnjost Grenlanda. Taj Knowall je bio psihijatar, najistaknutiji na Zemlji.

— A što je to psihijatar?

— Trgovac idejama.

— Tada mora da je bio vrlo bogat.

— On je bio najbogatiji čovjek na Zemlji. Nakon temeljitih razmišljanja Knowall je domislio kako da Zemlju izbavi An-vrija.

— Kako, oče?

— Usavršio je metodu, nazvanu Knowall-Hughes-Ilinski tehnika. Osnovu te metode činilo je prožimanje An-vrija ljudskim emocijama.

— Što znači »prožimati«?

— Rekao sam ti: ispunio ih ljudskim emocijama.

— Ne govoriš li malo iznad njene moći razumijevanja, Drake? — prekide ga žena.

— Ne govori, mama — reče Zoe. — Razumijem sve što mi je tata rekao. A sad ne prekidaj.

— I tako je Knowall — nastavi Drake — ispunio An-vrije ljudskim osjećajima kao što su ljubav, mržnja, ambicioznost, ljubomora, zloba, zavist, očaj, nada, strah, stid, i tako dalje. Ubrzo su se An-vriji ponašali poput ljudi, i u deset dana strašnih građanskih ratova populacija došljaka smanjena je za dvije trećine.

— I tako su, na kraju, An-vriji poubijali jedni druge?

— Malo je trebalo da se to i dogodi. Ali tada se među njima pojavio jedan, zvan Zalibar, pun svetosti i vjere, i počeo propovijedati bratstvo svih An-vrija. Osvajači se ubrzo preokrenuše, ostaviše se

svađa, a Zemljani postadoše još i gore izrabljivani.

— Oh, oče, nisu li Knowall i njegovi sljedbenici na Grenlandu postali strašno tužni kad su vidjeli kako se situacija izmijenila?

— Samo za trenutak. A onda je Knowall krenuo u konačan obračun.

— Je li to slang, oče? Obračun?

— Da. Adut koji je držao u rezervi ako sve ostalo propadne.

— Razumijem, oče. Ideja kojoj druga strana ne može ništa suprotstaviti. Što je to bilo, tata? Što je imao?

— Knowall je prožeo An-vrije nostalgijom.

— A što je to nostalgija?

— Žudnja za domom.

— Oh, oče, kako je Knowall bio pametan! To znači da su An-vriji bili ispunjeni željom da odlete na Zvijezdu s koje su došli.

— Baš tako. I jednoga dana, svi An-vriji, nepregledna vojska došljaka, sakupljena na Crnim brdima u Sjevernoj Americi zalepršaše svojim velikim zelenim krilima, i na dani znak svi se podigoše i poletješe sa Zemlje, dok su ljudi pjevali »Slava, slava, došao je dan našeg oslobođenja!«

— I tako su, oče, svi An-vriji odletjeli sa Zemlje?

— Nisu svi. Bilo je tamo i dvoje djece An-vrija, jedno muško i jedno žensko, od dvije godine, koji su bili rođeni na Zemlji. I oni su, zajedno s ostalim An-vrijima poletjeli u nebo, ali kada su dosegli gornje granice stratosfere, postadoše neodlučni, okrenuše repove, i spustiše se na Zemlju. Njihova su imena bila Zizzo i Zizza.

— I što se desilo s njima, oče?

— Pa, kao i svi An-vrije, i oni su bili veliki matematičari. I tako su se namnožili.

— Oh, oče — smijala se Zoe, mašući uzbuđeno krilima — to je bila zaista vrlo lijepa priča!

Vladimir Grigorjev: NOG NA KOTORIH STOIT ČELOVJEK

NOGE NA KOJIMA STOJI ČOVJEK

Preveo Nikola Popović

Tradicija je tradicija a već sto, sto i pedeset, dvjesta godina djelovanje velškog koledža odlikuje se velikom pompom. Najbolji u koledžu dokopali su se vrlo brzo i najviših položaja u korporacijama. Oni su dakako odmah poslije završetka koledža provjetravali i sređivali garderobu, krojili slične ili jednake frakove, čistili cilindre i zatim slijetali u gnijezda iz kojih su nekada otprhnuli ali sada ne više kao žutokljunci, nego kao moćne ptice spremne na samostalne i visoke letove.

Institucija ih je primala iz porodica kao šestogodišnje šmrkavce i četrnaest ih je godina iz minute u minutu kljukala tehnologijom na kojoj se osniva suvremeni svijet. Muziku, eleganciju riječi i ostale sentimentalnosti potpuno su izbacili iz svojih programa. Ništa nije smetalo pretvaranju mladića u poznavaoce klasne proizvodnje, u surove rukovodioce s kamenim srcima i nesalomljivom voljom.

U skladu sa starim ritualom katkad bi se svečano, prije podne pojavljivala neka znamenita ličnost koja bi progrmjela, ne izravno o tehnici, nego, da tako kažemo, mimo nje. Pitomci od šest do dvadeset godina, kojima se posrećilo da stignu u taj koledž pa prema tome da prisustvuju i tim značajnim prijepodnevnim svečanostima, gutali su riječi te znamenite ličnosti.

Sivi zidovi koledža su imali prilike vidjeti mudre osmijehe raznih predsjednika. Udarali su ovdje šakom kraljevi ringa, prenemagale se zvijezde ekrana, klanjali se sa znamenjem križa sveti bogougodni, sve po jedan svake sezone, a koliko je bilo već sezona od otvaranja koledža! Ali, sadašnja je administracija nadmašila sve prijašnje. Bob Silver, eto, i njega su uspjeli otrgnuti od pisanja memoara da bi počastio skup.

Nekada je to ime zgranjavalo policiju u svim državama od sjevera do juga. Nije bilo prijestupa.koji nije počinio neuhvatljivi Bob Silver i to uvijek s blijeskom slave. Sada je već ostario, odsjedio svoje, od kojekakvih se grijehova na neki način otkupio — reklo bi se pravi muzejski eksponat! A memoari koje je on za visoke honorare ponudio izdavačima, opravdano su se smatrali bestselerima.

I dakako, razumljivo je, kada se pogurena figura Boba pojavila na vratima i ušla u svijetlu dvoranu, svi su se pogledi usredotočili na njega, i kada bi pogledi mogli paliti, Bob bi, nesumnjivo, sagorio toga trena. Uostalom, sagorio bi možda netko drugi, ali ne i Bob Silver,

kremen a ne starac.

Došavši na sredinu dvorane on je čeličnim pogledom ispod gustih obrva provjerio i ocijenio vrijednost slušalaca i očito je bio zadovoljan.

— Dakle džentlmeni — prohripao je — vi ste se ovdje sakupili da biste slušali što će vam reći starac. Ne volim gubiti vrijeme. Nastupiti kod vas, čuo sam, velika je čast. Je li tako džentlmeni?

Svi su šutjeli, potvrđujući da govoriti pred njima i nije tako mala čast.

— Dakle, evo, sinci. Našli ste pravi put. Ništa u životu nije tako važno kao tehnika. Vidite, nemam lijeve noge. — Stari je pljesnuo dlanom po protezi i hitro še ogledao nema li nepozvanih i može li sve da iznese na vidjelo. A imao sam je, kunem se, imao sam nekad lijevu nogu, i da sam tada sreo i samoga predsjednika, ne bio ja Bob Silver, ako ne bih stao na tu nogu. A evo sada je nema! — Stari je još jednom tresnuo mesnatom šakom po protezi. — A zašto? Iz raznoraznih razloga, djeco. Nekad, kada je bio malen, stari je Bob slabo baratao aritmetikom, algebrom, kemijom. Biznis pa biznis! Prezirao sam tada egzaktne nauke. Eto zbog toga sam ostao bez noge... Prije četrdesetak godinica načinjen je strašan prijestup stoljeća. Rezanje glave. Provala u neprobojni sef s briljantima, masovna tučnjava s policajcima, i, uopće, sve kako treba. A tko je bio autor svega toga? Dakako Bob Silver a tko drugi. On i uvijek samo on.

Stari se slatko osmjehnuo, obrisao usne dlanom kao da je upravo pojeo kolač. Auditorij je već poslije prvog spominjanja egzaktnih nauka skamenjeno, zadivljenim pogledima proždirao predavača.

— Dakako, potjere, motocikli, džipovi, helikopteri, televizijska potraga uz pomoć satelita. Uvijek je to tako. Ali gledam vam ja sve to s osmijehom. Tako sam prošao sito i rešeto. Policija bi očito manje spretnog i uhvatila. Uhvatili bi ga i ispod zemlje... Dakle, mislim ja, ispod zemlje bi i uhvatili, stvarno. A ako stvar izokrenemo, dakle iz svemira? Ruke će biti kratke, džentlmeni, dohvatiti Boba Silvera iz svemira! Dakle, dalje ruke, džentlmeni! I krenem ja svojim fijakerom pravo na kozmodrom. Provaljujem vam ja tamo, vrijeme noćno, nigdje nikoga. A brodovi poveliki, bez ekipe ih ne možeš pokrenuti. Gledam, a tamo sasvim malena raketa strši sama, atomska stvarčica kako i treba. Čitam: »Mjesečev jednosjedni putnički brod«. I njušku upravila u zvijezde. Naslućujem samo toliko da brod nije naš, evropski. Natpisi na dva jezika a teret iskazan u kilogramima, ne kao u pravih ljudi. I piše: da težina pilota ne smije prijeći toliko i toliko kilograma, a ako je previše ma i kilogram, penji se ako baš hoćeš, ali do Mjeseca nećeš stići nego ćeš ostati u putničkom brodu kao suputnik planeta, na kojem su vašem smjernom sluzi razorili sve kule mira. I eto tako. Dakle, ne razmišljajući mnogo, preračunao sam

kilograme u funte, kako smo običavali, časna riječ, i ispade da bih postao satelit! Težio sam trideset funti preko mjere, iako nisam imao ni grama sala. Prokleo sam tada cijeli svijet, a naročito onaj dio gdje izračunavaju kojekakve tričarije. Zamislio sam se. A u daljini već čujem sirene džipova. Navalili i začas će biti tu, dohvatiti puške i njima mahati. »Dakle«, pomislim, »ne«. Dohvatim pilu i točno u gram režem nogu. RRRRez. i skidoh trideset funti. Zalijepim na brzinu rez, a nogu bacih na beton. Eto vam je, branitelji zakona, linčujte dio građanina Silvera, nazdravlje! Dakle, oklopna vozila već su se približavala mojem brodiću, i ja vam tu drmnem određenu ručku, dam gas svim mlaznicama na atomski pogon, tako da su se oklopna kola istopila kao od voska i procurila. Uzletio sam! A što se tiče pretovarenosti malo sam pretjerao i to mi se malo kasnije osvetilo. Pogledam na ekran, Zemlja malecna, čista, veselo svjetluca. Prekrasno! A u kabini odjednom nešto škljocnulo i glas mi govori na dva jezika, na nekom nepoznatom i na našem: »Predviđena težina pilota je smanjena. Ubrzanje starta premašilo je predviđenu brzinu, brod se ne kreće po predviđenoj putanji i udaljuje se od Mjeseca! Zeznuo sam se! Poskočio sam. Prignuo sam se nad tablicama i preračunavam kilograme u funte i ovako i onako. Tada je prvi put u životu Bob Silver zaridao. Uzalud sam odrezao nogu. Točku po točku opisivao je Bob, nogama, rukama glavom i ostalim dijelovima tijela. Glavu je trebalo otkinuti. Luda glava nije mogla preračunati funte u kilograme. Tatica se malo preračunao i sada se molim lijepo muči s jednom nogom...

Pogurivši se od snažnih uspomena, stari je pocrvenio, iz očiju su mu sijevale munje ispod gustih sijedih obrva. U dvorani je netko prigušeno kašljucao, netko je šmrknuo u rupčić a mališanima su suze navrle na oči. Lica direktora izražavala su sućut i strahopoštovanje. Direktorat je držao počasnu stražu kraj nacionalne zastave.

— Eto, sinci, to vam je aritmetika — produžio je stari razbojnik kada je u dvorani opet zavladala tišina. — Do Mjeseca sam se nekako dokoturao i sjeo u jedan krater. A noge nema, pa nema!

Svi su se počeli meškoljiti. Predavanje je bilo završeno. Upravnik koledža je udarao petama po uglačanom staromodnom parketu i krenuo prema Bobu sa znacima zahvalnosti koje nije mogao izgubiti. S lijeve strane piskutavo je za« zvučao glas jednog mlađeg pitomca:

— Striček Bob, striček Bob! Razumio sam zašto nemaš lijeve noge. Ali, kaži mi sada gdje ti je nestala desna.

Upravnik je zbog takve netaktičnosti podviknuo i zastao s ispruženom rukom. Svi su zašutjeli. I stvarno Bob Silver nije bio sam jednonog, on uopće nije imao nogu. Ali nije se slavni Bob Silver mogao zadržavati na svim svojim nedostacima i greškama.

— Dakle, džentlmeni — nezadovoljno je prohripao starac —

matematika s ovim nema veze. Ta je priča za potpuno drugačiju instituciju. No, ako baš želite mogu vam u dvije tri riječi... Desnu sam izgubio zato što sam odmalena griješio protiv literature, muzike, povijesti. Prezirao sam slinave humanističke discipline. Eto, tako sam i desnu izgubio. Duga je to priča. Rekao sam vam već da me je tata premalo tukao!

I žustrim je pokretima ruku ispod stolice na kotačima Izvadio proteze, koje je skinuo da bi priča bila uvjerljivija, pričvrstio ih i žustro se uputio k otvorenim vratima malo se zanoseći u hodu. Bio je to nesalomljivi gusar Bob Silver!

Dean McLaughlin: ENDORSEMENT, PERSONAL

PREPORUKA... I P.S.

Preveo Zoran Milović

Znanstvenici su ipak ljudska bića,
unatoč velikim dokazima da nije tako.

Harry Harrison

Dr Norbert Denhouter, direktor;
Srednjozapadni institut za primijenjene studije
Iowa City, Iowa 52240
Dragi Norberte,

primio sam tvoje pismo u kojem tražiš moje mišljenje o doktorici Todd Macomber. Iz toga pisma zaključujem da u rukama imaš njezine akademske i profesionalne ocjene, a da od mene tražiš moju osobnu procjenu. Također pretpostavljam da moj odgovor neće kružiti naokolo, već da će ostati u tvojoj privatnoj arhivi. Tražiš otvoren odgovor i ja sam oduševljen i spreman da ti odgovorim.

Prije nego što nastavim, moram istaći da iako je nekad bila moja studentica, godinama između nas nije bilo nikakva kontakta; te da je diplomirala u Pasadeni, a ne ovdje u Bloomingtonu. Sklon sam da posumnjam — možda nekorektno — da je tvoj zahtjev motiviran činjenicom da je napustila Bloomington nakon samo jedne godine studiranja.

Mogu te uvjeriti da je njezin rad u tom razdoblju i te kako zadovoljavao. Živo se sjećam, iako je od tada prošlo skoro sedamnaest godina, njezine britke inteligencije, potpunog razumijevanja svega što sam mislio, i posebno, njezine čvrste nezavisnosti. Prihvaćala bi savjete, i prosuđivanje bi saslušavala, ali bi stvarala vlastite zaključke, i odluke bi donosila sama.

Ja sam bio taj koji je predložio da nastavi u Pasadeni. Također sam potpisao njezinu molbu i pomogao da se sredi financijska pomoć koja joj je trebala. U svemu tome sam se rukovodio superiornom kvalitetom instrukcija i predavanja koja su tamo bila dostupna, te prestižom što ga je donosila diploma te visoke škole. Vjerovao sam, i još vjerujem, da će joj to pomoći i ubrzati njezinu karijeru. Ponosio sam se njome, iako sam imao sasvim malo razloga da budem ponosan.

O njezinu privatnom životu ne znam praktično ništa. Sada je negdje u poznim tridesetim godinama. Član je Fizikalnog odjela u Evanstonu. gdje se nalazi još od povratka s postdiplomskih studija u inozemstvu. Nisam sasvim siguran, ali prema nekim najnovijim

informacijama sada je na položaju izvanrednog profesora. Također sam informiran da, iako trenutno nije udata, ima kćer od nekih petnaest-šesnaest godina. Diskrecija me oduvijek sprečavala da se o tome više zanimam, iako su neizbježna ogovaranja kružila naokolo. Sam još nisam vidio dijete. Savjetovao bih ti da tu stvar ignoriraš i ne potežeš previše.

Katkada sam očekivao da će zbog ovakvih vanjskih faktora, plus činjenice da je žena u profesiji kojom dominiraju muškarci — od kojih su mnogi, moram to reći, ljubomorni jedni na druge — često biti zaobilažena prilikom unapređivanja, te da će je iz nekih razloga zanemarivati prilikom postavljanja na funkcije u institutima s više prestiža, kao što je i tvoj. Ne znam kako drugačije da objasnim činjenicu da je ostala u Evanstonu, pa je — prisiljena nedostatkom moderne opreme — gotovo u potpunosti usmjerila sve svoje napore na teoretske radove. No, bilo kako bilo, među nama koji smo gotovo familijarno vezani uz njezin rad, vrlo je cijenjena. Često je pozivaju da sudjeluje u diskusijama na susjednim sveučilištima.

No, pitao si me za moju osobnu ocjenu. Dat ću ti nešto još bolje od toga, jer njezine se sposobnosti najbolje mogu ilustrirati sjećanjem na jedan događaj koji se zbio prilikom našeg drugog ili trećeg susreta otkako je otišla iz Bloomingtona. O tom događaju dosta se govorilo u društvu nas aktivnih istraživača, iako ni sada uloga dr Macomber nije poznata širem krugu. Obično se o tome govori kao o događaju kada je Morris Fabricant bacio svoju kredu na pod.

Iako si preopterećen administrativnim poslovima u svom Institutu, možda si i ti čuo ponešto o tome. Možda se čak sjećaš i posljedica, mada nisam siguran kako stojiš s literaturom u posljednje vrijeme. Zbilo se to u ljetu, prije dvije godine. To proljeće, dr Fabricant je u »Physical Review Letters« izvijestio o seriji svojih eksperimenata s kalifornijem 247, i o svojim zapanjujućim zaključcima da se jezgra tog izotopa može podijeliti na dva određena tipa, te da ti tipovi pokazuju odijeljene i različite omjere raspadanja. Vjerovao je da je pronašao tehniku pomoću koje se ta dva tipa mogu razlikovati, iako su se inače činili potpuno istim.

Možda se također sjećaš da je nekoliko mjeseci posjećivao sve važnije odjele i centre, gdje je razgovarao o svojem otkriću. Čini mi se da je čak bio i u Kopenhagenu. Bila je to neka vrst izazova. Toliko je bio siguran da je njegov rad bez greške.

Naravno, svi smo bili željni da izložimo njegov rad nemilosrdnoj i iscrpnoj kritici, jer — da je imao pravo — to bi bio fantastičan prijeloman trenutak u našem razumijevanju procesa nuklearnog raspada. Željeli smo da ima pravo, naravno, ali — čak i više — željeli smo biti u potpunosti sigurni da ima pravo. To je način na koji se jedan znanstveni rad stvara. Da je imao pravo, gotovo je sasvim

sigurno da mu Nobelova nagrada ne bi izmakla.

Kada je došao u Chicago, bio sam među onima koji su došli iz Bloomingtona, a dr Macomber je bila s grupom pozvanom iz Evanstona. Nisam to ni znao u trenutku kada je počelo predavanje, inače bih razgovarao s njom. Bilo nas je tamo prilično mnogo, dvorana je bila prepuna, i nisam je uspio zapaziti. Na kraju Fabricantova predavanja zasuli smo ga najrazličitijim primjedbama i argumentima koje smo mogli smisliti. Dr Fabricant punio je ploču jednadžbama, formulama i teoretskim modelima uništavajući u začetku svaki naš pokušaj da pronađemo eventualne netočnosti. On je, kao što i sam znaš, briljantan fizičar. Učinio nas je da sami izgledamo poput budala.

Primjedba dr Macomber nije unesena u zapisnik. Bilo kako bilo, bio sam tamo, i znam da je ona bila ta koja je postavila pitanje, koje je, kako se kasnije pokazalo, bilo i posljednje. Nisu zabilježene ni njezine točne riječi. Prema štampanom prijepisu, traka je na tom mjestu bila nerazumljiva. Smatrao sam ovu omašku nesretnom, a ponekad sam čak pomišljao da nije bila slučajna.

Dr Fabricant je napokon odgovorio i... moram reći da je bilo vrlo čudno. Nitko nije rekao ni riječi. Bilo je to nešto što smo svi shvatili isti trenutak.

Taj je dio jasan u mojem sjećanju. Zajedno, i pitanje dr Macomber i odgovor koji je dao dr Fabricant, trenutno su učinili jasnim da ono što je dr Fabricant smatrao karakteristikama po kojima ta dva tipa jezgre mogu biti identificirana, zapravo nije ništa drugo nego pojava pomanjkanja prethodno nesumnjivog aspekta pobuđenog stanja jezgre u prijelaznom periodu neposredno prije emisije dijela u raspadu. Bilo je prirodno, naravno, da će se pobuđena jezgra raspasti brže. Kada je dr Macomber usmjerila našu pažnju na to, stvar je poslala očigledna. Prije te opaske nije bila očigledna.

To je bio trenutak kada je dr Fabricant bacio kredu na pod. Raspala se. Izašao je iz dvorane. Pretpostavljam da se odmah vratio u Berkeley, ali to ne znam zasigurno.

Ne mogu sa sigurnošću tvrditi da se ovaj incident nije reflektirao na dobar glas koji je do tada imao dr Fabricant. Njegove su sposobnosti općepoznate, i ja ih ne dovodim u pitanje. Svi smo mi činili slične greške, prije ili kasnije, i u ovom slučaju svi smo se prevarili. Svi, naravno, osim dr Macomber. To da je zapazila grešku koja je promakla najboljima od nas, mjera je njezine vlastite kompetencije.

Dr Macomber je briljantna žena. Preporučujem ti je bez ikakve rezerve. Ona će biti izvanredan član grupe na tvojem Institutu.

Annemarie i ja želimo ti sve najbolje. Molim te, pozdravi svoju divnu ženu Janis i svoje četvoro djece. Četvoro ih je, zar ne? Kako ti

zavidim.

Svim srcem tvoj,

Charles Latourette

PS: Molim te za jednu osobnu uslugu. Kao što rekoh, nisam imao direktan kontakt s dr Macomber već dosta dugo. Nadam se da ćeš naći mogućnosti da joj ponudiš priliku koju tvoj Institut pruža, i koju ona zaslužuje već odavno. Ako se to dogodi, vjerojatno je da ćeš prije ili kasnije upoznati i njezinu kćer. Bit ću ti zahvalan — nazovi to hirom jednog starca — ako mi javiš postoji li ikakva primjetna sličnost sa mnom; svakako da slabašna sličnost postoji. Ako je ikako moguće, volio bih vidjeti fotografiju na kojoj bih ti bio neobično zahvalan. Molim te, uruči dr Macomber moje najtoplije pozdrave.

C.L.

AH, BIROKRATI

Preveo Lucijan Koraku

R. R., zaslužni rukovodilac jednog renomiranog bifea stanice S, izvanredni student, zaljubljenik u motorne barke i vlasnik »leteće papuče«, napravio je iznad jezera L. izvanredan salto poslije kojeg se našao u vodi ispred čamca čiji mu se prednji dio zabio u najvažniji dio tijela, pa je postao potpuno nesposoban za dalje studiranje.

Da nesreća bude veća, P. P. — šef energetske službe gigantskog kombinata K. i uvjereni pješak, gledao je sve to svojim očima, zaboravivši da je život pješaka svakog trenutka ugrožen motoriziranim protivnicima, pa ga je jedna divna limuzina — što ju je jedan građanin, obožavalac brzine, kupio na kredit — gotovo samljela svojim točkovima i nestala u daljini.

Kako ni jednom od naša dva junaka nije bilo suđeno da umru, sudbina je htjela da se obojica nađu u bolnici, čiji je šef bio poznati kirurg O., koji je bio istodobno i imunolog i jedan od onih koji su uspjeli svojim inovacijama unaprijediti rad najpreciznijih medicinskih aparata.

Doktor O. se nije mnogo dvoumio. Kako je znao iz vlastite prakse da jedna glava bez tijela ne može opstati, niti tijelo s neznatnim tragovima mozga, izvršio je senzacionalnu transplantaciju mozga u lubanju odgovornog konobara stanice S. Prerađeni serum dra O. znatno je utjecao na limfocite, koje su stvarale antitijela, blokirajući im tako moć intervencije, te je poslije prvog, vrlo kritičnog razdoblja, dugog polusvjesnog stanja, osoba na kojoj je obavljena operacija skočila na vlastite noge, govoreći prisutnima da joj se jako žuri, jer treba stići na sindikalni sastanak. Na dnevnom redu bilo je davanje besplatnih bonova za odmor. Naravno, pacijent je najprije bio steriliziran, potom prikazan novinarima. Postao je zbilja slavan. Međutim, da bi se zaradilo za život, nisu bile dovoljne slike u novinama, pa je bio prisiljen javiti Kombinatu ne bi li ponovo dobio svoje stalno radno mjesto.

Bio je, međutim, vrlo naivan vjerujući da će to ići glatko. Šef kadrovske službe rekao mu je da će prvo biti primljen na pokusni rad, jer je prije nesreće imao sasvim drugačiji lik, da mora donijeti diplomu o završenim studijama, radnu knjižicu i popuniti obrazac o zaposlenju. Kako se zna da cijela ta procedura oko zaposlenja traje dva do tri tjedna, čak i ako kadrovska služba poduzme sve u rekordnom vremenu, savjetovano mu je da požuri, jer će, inače,

njegovo mjesto biti objavljeno kao slobodno. Fotografije na dokumentima, naravno, nisu bile vjerodostojne, te o zaposlenju nije bilo ni govora, a savjesni činovnici, da ne bi imali neprilike, prijavili su slučaj miliciji, a inženjeru savjetovali da nastavi izvanredne studije, a redovno da se zaposli u onom rentabilnom bifeu. Poslije dugog razdoblja u kome se sukobljavao s različitim teškoćama, pokušao je upravljati rentabilnim bifeom: zabranio je napojnice i prednost što su je pojedini gosti uživali pri usluživanju. Njegovi potčinjeni, nenaviknuti na takav način rada, brzo su ga napustili; bife je poslovao loše i inženjer je ubrzo dobio otkaz.

Posljednja njegova nada bio je dr O., ali njega nikako nije uspio pronaći, jer je on baš tih dana morao rješavati gomilu problema. Trebalo je, naime, da odgovara pred istražnim sucem, da li je kriv ili nije, za smrt jednog od pacijenata iz te značajne operacije, jer se znalo da je samo jedan od operiranih građana napustio bolnicu, pa je, prema tome, onaj drugi mrtav. Ako nije tako, postavljalo se pitanje, tko je zapravo ozdravio: onaj s mozgom, ili onaj s tijelom.

Do velike zbrke je došlo i u odjelu za evidenciju stanovništva, u arhivu i u financijskom odjelu. Dr O. će zacijelo odgovarati za zbrku koju je napravio zbog promjene statističke situacije u skupštini općine.

Očaj može ponekad biti fatalan i P. P. (ili R. R.) je prošao kroz vrlo ozbiljnu krizu. Smirila ga je donekle nevolja u kojoj se našao dr O, te vlastiti urođeni optimizam.

No ni poslije svega toga život nije bio nimalo milosrdan prema njemu. Lutao je bez zastoja, bez cilja i nade. Sada je skoro dematerijaliziran, jer društvo oduzima pravo na život onima koji nemaju uredne odgovarajuće papire sasvim potrebnim žigovima i ovjerama.

Robert Scheckley: THE PERFEST WOMEN

SAVRŠENA ŽENA

Preveo Zoran Milović

Mr. Morcheck probudio se s kiselim okusom u ustima i zvonkim smijehom u ušima. Bio je to George Owen-Clarkov smijeh, posljednja stvar koje se sjećao s Triod-Morganove zabave.

A kakva je to zabava bila! Cijela Zemlja slavila je prelazak u novo stoljeće. Godina 3000! Mir i napredak svakome, sretan život...

— Koliko je sretan tvoj život? — upitao ga je Owen-Clark cereći se lukavo. Blago rečeno, bio je u pijanom stanju. — Mislim, kakav je

život s tvojom slatkom ženicom?

To je već bilo više no neugodno pitanje. Svatko je znao da je Owen-Clark zagriženi Primitivist, ali koje je pravo imao da tuđe noseve gura u svoje stvari? Samo zato što se oženio Primitivnom ženom...

— Ja volim svoju ženu — odgovorio je hrabro Morcheck. — I ona je vraški zgodnija i mnogo odgovornija od tog neurotičnog stvorenja što ga ti nazivaš svojom ženom.

Ali naravno, ne možeš se bez posljedica zavući pod tanku kožu jednom Primitivisti. Oni vole pogreške u svojim ženama isto toliko koliko i njihove vrline — možda čak i više.

Owen-Clark se naceri još zlobnije.

— Znaš, Morcheck, starče jedan, da tvojoj ženi nedostaje jedan dobar popravak? Jesi li opazio da su joj refleksi prilično spori?

Nepodnošljivi idiot! Morcheck ustade iz kreveta, žmirkajući na sjajno jutarnje sunce što je virilo kroz zavjese na velikom prozoru. Myrini refleksi — gadno je bilo to što je taj prokleti Owen-Clark imao pravo. Još otprije Myra se činila pomalo... izvan standarda.

— Myra! — pozva Morcheck — je li moja kava gotova? Nakon kratke pauze njezin svijetli glas dolebdi odozdo, iz kuhinje. — Samo tren!

Morcheck polako navuče hlače, još pospano žmirkajući. Hvala Statu što su i iduća tri dana praznici. Bit će mu potrebna sva tri da se ponovo sredi nakon sinoćnje zabave.

Dolje, u kuhinji, Myra je trčkarala naokolo, sipajući kavu, slažući salvete, namještajući mu stolicu.

Morcheck sjedne na stolac, a žena ga poljubi u ćelavu mrlju na glavi. Uživao je u tome da ga ljubi baš na to mjesto.

— Kako je moja ženica? — upita.

— Divno, dragi — odvrati Myra nakon kratke stanke., — Napravila sam ti uštipke za doručak. Znam da voliš uštipke.

Morcheck uze jedan i nalije kavu u šalicu.

— Kako se osjećaš jutros? — upita je.

Myra mu maslacem namaze krišku prepečenca, a onda odgovori: — Divno, dragi. Znaš, bila je doista divna zabava sinoć. Uživala sam u svakom trenutku.

— Nisam u to baš toliko siguran — odvrati Morcheck, kiselo se smješkajući.

— Ja te baš volim kad se kolebaš — reče mu Myra. — Govoriš poput anđela — poput vrlo pametnog anđela, hoću reći. Mogla bih te uvijek slušati.

Dok je to govorila, mazala mu je maslacem još jednu krišku prepečenca.

Morchecku zasja lice od zadovoljstva, a onda se iznenada

namrgodi. Spusti uštipak što ga je držao u ruci, i počeše se po obrazu.

— Znaš — reče — posvadio sam se malo s Owen-Clarkom. Pričao je o Primitivnoj ženi.

Myra, ne odgovarajući ništa, namaze maslacem petu krišku, i zatim je stavi na sve veću gomilu. Pruži ruku za šestom kriškom prepečenca, ali je on lagno uhvati za ruku. Myra se naže preko stola i poljubi ga u vrh nosa.

— Primitivne žene! — naruga se — te neurotične kreature! Zar nisi sa mnom sretniji, dragi? Ja sam Moderna — nijedna Primitivna žena neće te voliti na način na koji te ja volim — a ja te upravo obožavam!

To što je rekla bilo je potpuno točno. Čovjek nije nikada, u čitavoj zabilježenoj povijesti, bio sposoban da živi sretno s nepromjenljivom Primitivnom ženom. Egoistične, razmažene kreature tražile su brigu i pažnju. Bilo je općepoznato da je Owen-Clarkova žena primorala muža da joj pere i posuđe. I ta se budala tome uopće nije protivila! Primitivne žene oduvijek su tražile novac za kupnju odjeće i raznoraznih drangulija, zahtijevale doručak u krevet, nemarno igrale bridž, pričale satima preko videofona, i... sam Stat zna što sve još. Pokušavale su preuzeti muške poslove, i konačno, pobrinule su se za jednakost.

Neki idioti poput Owen-Clarka inzistirali su na njihovoj valjanosti.

Pod omotačem njezine ljubavi, Morcheck osjeti kako mu se mamurluk polagano topi.

Myra nije jela. Znao je da je ona doručkovala ranije, kako bi mogla obratiti punu pažnju njegovu doručku. Bile su to sitne stvari koje su činile bitnu razliku.

— Rekao mi je da se tvoje vrijeme reagiranja prilično usporilo.

— Je li? — upita Myra, nakon stanke. — Ti Primitivisti misle da znaju sve.

Bilo je to pravi odgovor, ali joj je za njega trebalo odviše vremena.

Morcheck joj postavi još nekoliko pitanja prateći vrijeme reagiranja na kuhinjskom satu. Doista se usporavalo!

— Je li došla pošta? — upita je brzo. — Da li je netko telefonirao? Hoću li zakasniti na posao?

Nakon tri sekunde, Myra otvori usta, a onda ih nanovo polako zatvori.

Nešto je doista bilo pogrešno.

— Volim te — reče mu jednostavno. Morcheck osjeti kako mu srce jače lupa.

Volio ju je! Ludo, strasno!

Ali taj ogavni Owen-Clark imao je pravo. Bio joj je potreban popravak.

Činilo se da Myra osjeća što on misli. Najednom se vidljivo

pribrala.

— Sve što želim jest da si ti sretan, dragi. Čini mi se da sam bolesna... Hoćeš li me odvesti na liječenje? Hoćeš li me ponovo uzeti kad me izliječe? Nemoj dopustiti da me promijene! Ne želim da me promijene!

Svoju svijetlu glavu zagnjuri u ruke. Plakala je bezglasno — da ga ne uznemiri.

— Bit će to samo popravak — odgovori Morcheck, pokušavajući zaustaviti vlastite suze.

Ali znao je — isto tako dobro kao što je i ona znala — da je doista bolesna, i da nema povratka.

To je toliko nepošteno, mislio je. Primitivna žena, sa svojim nepristojnim mentalnim lažima, bila je gotovo imuna na ovakve bolesti. Ali komplicirana Moderna žena sa svojim precizno izbalansiranim osjećajima bila im je odviše sklona.

Tako strašno nepošteno! Moderna žena imala je sve najbolje, najdraže osobine ženstvenosti.

Osim otpornosti.

Myra se ponovo pribrala. S mukom stade na noge.

Bila je vrlo lijepa. Bolest je podarila rumenu boju njezinu licu, a jutarnje je sunce osvijetlilo sjajnu meku kosu.

— Dragi — reče — pusti me da ostanem još malo! Mogla bih se popraviti!

Ali, oči joj nisu više bile fokusirane, pogled je lutao.

— Dragi... — Uhvati se za rub stola. — Kada budeš imao novu ženu — pokušaj zapamtiti koliko sam te voljela. — Sjede natrag na stolac, s blijedom, bezizražajnom maskom na uvelom, naboranom licu.

— Uzet ću kola — promrmlja Morcheck, i požuri van. Još malo, i sam bi bio slomljen.

Idući prema garaži, osjećao se tupo, umorno, slomljeno. Myra — otišla.

A moderna znanost sa svim tim epohalnim pronalascima nesposobna da pomogne. Korakne u garažu i reče:

— Hajde, izađi. Brzo, žuri mi se.

Kola bešumno krenuše, i zaustaviše se polako pored njega.

— Nešto nije u redu, šefe? Izgledate zabrinuto. Još ste mamurni?

— Ne. Myra je bolesna — odgovori Morcheck umorno. Kola su ušutjela za trenutak, a onda rekoše blago:

— Vrlo mi je žao. Volio bih kad bih mogao nekako pomoći.

— Hvala ti — odvrati Morcheck, obradovan prijateljem u ovakvu času. — Bojim se da više nitko ništa ne može učiniti za mene.

Kola tiho kliznuše do ulaznih vrata, a Morcheck pomogne Myri da uđe.

Kola polako krenuše.
Na putu do tvornice vladala je nježna, ni sa čime pomućena tišina.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Robert Silverberg: THE MUTANT SEASON

DOBA MUTANATA

Preveo Janko Paravić

Jučer je palo sedam i pol centimetara snijega. Danas puše vjetar, brijući s oceana i raznoseći snježne nanose. Prava cička zima, doba godine kad sve zamre. U ovo godišnje doba dolaze mutanti. Pojavili su se prije desetak dana, istih šest obitelji kao uvijek, te unajmili sve kuće na obali sjeverno od Dune Crest Roada. Oni vole dolaziti ovamo zimi, kada više nema ljudi na odmoru, a plaže su prazne. Mislim da ne vole da im se u blizini mota mnogo normalaca. Zimi ovdje žive samo najtvrdokorniji, oni koji ovdje borave cijelu godinu kao mi. A mi nemamo ništa protiv mutanata, sve dok nas oni ne smetaju.

Vidim ih kako skakuću po obali, djeca i odrasli. Hladnoća kao da im uopće ne smeta. Meni bi i te kako smetalo da sam vani po tom vremenu, ali oni ne oblače ni kaputе. Samo lagane vjetrovke i pulovere. Imaju deblju kožu od nas, rekao bih... kožnata izgleda, sjajnu, zelenkastu kao u nezrele jabuke... a možda i drukčiji metabolizam. Mogli bi gotovo biti i s drugog planeta, ali nisu, oni su svi rođeni u Sjedinjenim Američkim Državama, baš kao i ti i ja. Samo, oni su mutanti Nekada smo ih držali čudovištima. No, dakako, sada ih tako ne smiješ zvati.

Izvode svoje mutantske štosove. Znaš, oni znaju letjeti. Zapravo to i nije letenje, već prije nekakvo skakanje i lebdenje, ali mogu se vinuti šest, pa i devet metara i lebdjeti tri ili četiri minute. To nazivaju levitacijom. Jedna skupina levitira točno iznad oceana lebdeći visoko iznad velikih obalnih valova. Pravo im budi ako padnu i smoče se. No, oni nikada ne gube kontrolu. A ona dvojica se grudaju ne koristeći se pri tom rukama, već samo dižu snijeg komandama iz glave, motaju ga u grude i bacaju. To zovu telekinezom.

Te sam izraze naučio od svoje starije kćerke Ellen. Sedamnaest joj je godina. Provodi mnogo vremena s jednim od njih, nekim momkom. Rado bih da je što dalje od njega.

Levitacija. Telekineza. Mutanti unajmljuju kuće na plaži. Danas je sav svijet poludio.

Gle kako skaču amo-tamo. Izgledaju sretni, zar ne?

* * *

Već je tri tjedna otkako su došli. Cindy, moja mlađa kćerka, njoj je devet godina, ispitivala me danas o mutantima: Što su oni? Zašto postoje?

Rekoh joj: ima svakakvih ljudi. Neki imaju crnu put i vunastu kosu, drugi žutu kožu i kose oči, neki imaju...

— To su rase — rekla je. — Znam što su rase. Rase izgledaju izvana različito, ali iznutra su iste. No mutanti su doista drukčiji. Posjeduju posebne moći, a neki imaju i čudna tijela. Oni se više razlikuju od nas nego druge rase, i to je ono što ne razumijem.

— To je posebna vrsta ljudi — rekoh joj. — Oni su rođeni drukčiji od svih.

— Zašto?

— Ti znaš što su geni, Cindy?

— Otprilike — rekla je. — Upravo počinjemo o njima učiti.

— Geni određuju kako će nam djeca izgledati. Tvoje su oči smeđe, zato što ja imam gene za smeđe oči, jasno? No, katkada nastanu nagle promjene u obiteljskim genima. Nešto se čudno umiješa. Žute oči, možda. To bi bila mutacija. Mutanti su ljudi kojima se nešto čudno desilo s genima prije pedeset, stotinu, tri stotine godina, i ta se promjena zadržala i prenosila s roditelja na djecu. Kao i gen za lebdenje. Ili gen za njihovu sjajnu kožu, Ima svakakvih drukčijih, mutanskib. gena.

— Odakle su došli mutanti?

— Oduvijek su bili ovdje — rekoh.

— Ali zašto nije nitko o njima nikada pričao? Zašto nema ništa o mutantima u mojim udžbenicima?

— Treba vremena da nešto uđe u udžbenike, Cindy. Tvoje knjige pisane su prije deset ili petnaest godina. Ljudi tada nisu znali mnogo o mutantima, niti se o njima često govorilo, naročito ne djeci tvoje dobi. Mutanti su se tada još krili. Živjeli su u zabačenim mjestima, te se prerušavali i skrivali svoje moći.

— Zašto se sada više ne kriju?

— Zato što im to nije potrebno — rekoh. — Stvari su se promijenile. Normalni ljudi su ih prihvatili. Oslobodili smo se mnogih predrasuda u posljednjih stotinu godina. Nekada bi svatko, tko bi bio bar malo čudan, izazivao u drugih ljudi neugodnost. Bilo kakva razlika... boja kože, opredjeljenje, jezik... uzrokovala bi neprilike, Cindy. No, naučili smo da prihvaćamo ljude koji nisu kao mi. Štaviše, prihvaćamo ljude koji i nisu baš posve ljudi. Kao mutanti.

— Ako ih prihvaćaš — rekla je — zašto se ljutiš kad Ellen odlazi na plažu s onim... kako li se ono zove?

* * *

Ellenin prijatelj vratio se ubrzo na koledž. Zove se Tim. Student je treće godine na Cornellu. Mislim da Ellen provodi previše vremena pišući mu duga pisma, ali što da radim?

* * *

Moja žena misli da bismo morali biti društveniji prema njima. Već su ovdje mjesec i pol, a mi smo se, po običaju, samo simbolično pozdravili s njima — ljubazno kimnuli glavama, nasmiješili se i ništa

drugo. Ne znam ni kako se zovu. Mogao bih živjeti i bez njih, rekao sam. No, u redu. Hajdemo tamo i pozovimo ih večeras k nama na čašicu.

Otišli smo do kuće što ju je unajmila Timova obitelj. Nekakav muškarac, kojemu je moglo biti između 35 i 55 godina, otvorio nam je vrata. Bilo je to prvi put da sam mutanta vidio izbliza. Crte lica bile su mu nedokučive, oči nekako čudno rastavljene, a koža tako sjajna kao da ju je netko ulaštio. Nije nas pozvao unutra. Vidio sam kako se iza njegovih leđa u kući događaju neobične stvari — ljudi su lebdjeli do stropa i tome slično. Stojeći tako na pragu i osjećajući se nelagodno, oklijevali smo, zamuckivali i napokon rekli radi čega smo došli. Nije ga to zanimalo. Odmah se zna želi li netko s vama u društvo. Rekao nam je vrlo hladno da sada nemaju vremena jer očekuju goste, pa ne mogu navratiti. No, javit će nam se.

Mislim da smo tako posljednji put razgovarali s njima. Nepristupačno društvo koje se drži svoga kruga i stvara vlastiti geto.

Pa, nije ni važno. Ne moram se ja družiti s njima. Ionako odlaze za nekoliko tjedana.

* * *

Kako li se samo brzo ponavlja ciklus mjeseci! Danas je bila prva snježna mećava ove zime; brzo je prošla, ali još i nije prava zima. Mislim da će uskoro stići na obalu naši čudni prijatelji.

* * *

Tri obitelji uselile su se u petak, a ostale tri stigle su danas. Cindy ih je već posjetila. Kaže da ove godine Timova obitelj ima ljubimca, nikog drugog nego psa mutanta, vrstu pudla, samo što ima ljuskavu kožu i jarkocrvene oči poput staklenih kuglica. Hvata me jeza. Nisam znao da ima pasa mutanata.

Nadao sam se da je Tim otišao u vojsku ili tako nešto. No, nisam ja te sreće. Doći će za dva tjedna za zimske praznike. Ellen već broji dane.

* * *

Vidio sam psa mutanta na plaži. Ako me pitate, to i nije pas već nekakav divovski gušter. Ali on laje. I maše repom. Vidio sam Cindy kako ga grli. Igra se s mladom djecom-mutantima kao da su normalna. Ona ih prihvaća, i oni prihvaćaju nju. Mislim da je to normalno. Pretpostavljam da je njihov stav ispravan a moj pogrešan. No, ne mogu ništa protiv svog stava, nije li tako? Ne želim imati predrasude. No, neke su stvari u nama ukorijenjene još u ranoj mladosti.

Ellen je ostala večeras s Timom i nakon ponoći.

* * *

Tim je večeras kod nas na večeri. On je simpatičan momak, moram priznati. No, izgleda tako neobično. Ellen ga je nagovorila da

nam pokaže levitaciju. On se malo namrštio i dignuo se iznad poda. Čudovište, cirkusko čudovište. A moja kćerka je u njega zaljubljena.

Sutra će nam završiti praznici. Ne mogu dočekati sutrašnji dan.

Približava se kraj još jedne zime. Mutanti odlaze ovaj tjedan. U subotu su imali goste — i to samo mutante neke druge vrste! Drugo pleme. Posjetioci su bili visoki i mršavi, sama kost i koža, vrlo blijedi, vrlo dostojanstveni. Oni ne govore naglas; Cindy kaže da govore mislima. Telepatija. Ne djeluju opasno, ali se svega toga plašim. Zamišljam desetke i desetke bizarnih sojeva što žive u čovječanstvu, uz čovječanstvo, sve vrste groteskних tipova »čistokrvnih« mutanata što se rađaju i razmnožavaju. Sad kad su napokon izbili na površinu, kada smo otkrili koliko ih zapravo ima, počinjem se pitati koja nas nova iznenađenja još očekuju, nas takozvane normalce. Hoćemo li biti u manjini u idućih nekoliko generacija? Hoće li oni među nama, koji nemaju nadnaravne sile, postati građanima trećeg reda?

Zabrinut sam.

* * *

Ljeto. Jesen. Zima. I evo ih ponovno. Možda ćemo ove godino biti prijateljskije raspoloženi prema njima.

* * *

Prošle godine sedam kuća. Ove godine unajmili su ih devet. Mislim da je zgodno što je toliko ljudi oko nas. Prije nego što su počeli dolaziti, ovo mjesto bilo je prilično pusto zimi.

* * *

Miriše na snijeg. Uskoro će doći. Stiglo je pismo od Ellen U kojem nam piše da joj pripremimo njezinu staru sobu. Vrijeme prolazi. Uvijek prolazi. Stvari se mijenjaju. Uvijek se mijenjaju. Zima dolazi u svoje vrijeme, a s njom i naši neobični prijatelji. To je deveta godina zaredom da dolaze ovamo. Ne mogu dočekati da vidim Ellen.

* * *

Ellen i Tim stigli su jučer. Vidite li ih na plaži? Da, oni su zgodan mladi par. S njima je moj unuk. Onaj u odijelu za snijeg. Pogledajte ga kako lebdi — siguran sam da je gotovo tri metra iznad zemlje! Starmali. Još ne može hodati. No, dopustite mi, prilično dobro levitira.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Marius Statescu: LEGEA U NOR ANI INDEPARTATI

ZAKON DAVNO PROŠLIH GODINA

Preveo Lucijan Koraku

● **SUPER KOZMONAUT** — Kornelius Hek je volio »Zakon«. On je bio gospodar zvjezdanog svijeta, dobro poznat superkozmonautima. Golem je bio taj svijet. Imao je 450.733 galaksija, 5325 supergalaksija i dvije superplave zvijezde, kojima je promjer bio do 5,3 svjetlosnih godina. U blizini ovih zvijezda razvijala se civilizacija superkozmonauta. Bile su to malene, krhke jedinke, ali čiji su brodovi strujali svemirom brzinom svjetlosti. Imale su dug život uspoređujući ih s dobi planeta, ali se, usprkos tome, nisu, osim nekoliko puta, vratile plavim zvijezdama. Sva ta njihova ponositost potjecala je od »Zakona«, a on kaže: »Sve dok se jedan superkozmonaut sa svojim brodom ne uputi na Zemlju, život će biti dug, koliko i život planeta«. Nekada je »Zakon« kazivao mnogo više, ali su s vremenom superkozmonauti naučili da vladaju materijom, kao ni jedan drugi svijet u svemiru. Od »Zakona« nije više ništa osim toga ostalo. Šta je prije i poslije ove fraze rečeno, nitko ne zna. Kornelius Hek je sa svojim brodom bio udaljen od Zemlje 3,5 svjetlosnih godina. Jedna jedina operacija bila je dovoljna pa da brod siđe na površinu planeta zabranjenog »Zakonom«, pa ako mu se tada ništa ne bi dogodilo, Kornelius Hek bi pobijedio »Zakon«. Tada bi »Zakon« nestao, a oni, superkozmonauti, bili bi slobodni. Zaista slobodni, jer je »Zakon« bio sličan nevidljivu lancu, koji hije sprečavao da mijenjaju svemir, da vladaju njime. Iako nisu poštovali više ni jednu frazu, ipak je to bilo dovoljno da se superkozmonauti vladaju u svemiru kao čuvari »Zvjezdane prašine«. U trenutku kada se Kornelius Hek ogriješio o »Zakon«, počeo je misliti kao čovjek: robot je odjednom dobio i svoju ličnost i bio je sebe svjestan.

● **ROBOT** — Stanovnici Zemlje su oko 5672. godine smatrani najrazvijenijom civilizacijom galaksije. Kada je prva kontrolna stanica registrirala pojavu stranog kozmičkog broda, koji se uputio prema Zemlji, svi su ljudi nakon jedne sekunde o tome bili obaviješteni. Predvidjeli su čak i mjesto gdje će se brod spustiti na površini uokrug 100 km, te su se počeli užurbano pripremati za spuštanje gosta iz svemira. Bili su vrlo deprimirani kada su otkrili da brodom upravlja robot u kvaru. Nekoliko trenutaka nakon spuštanja robot je bio imobiliziran. Za ljude je on sada bio samo stroj u kvaru, dobar muzejski eksponat, budući da je bio konstruiran po modelu vijeka »C«. Njih je zanimao samo kozmički brod, čiji su im aparati biti potpuno nepoznati. Razgledajući ga pažljivo, ljudi su polako počeli

mijenjati način na koji su do tada gradili kozmičke brodove i tako su dostigli trenutak kada su uspjeli konstruirati brodove koji su se kretali brzinom svjetlosti, a robot Kornelius Hek nestao je jednostavno, kao stroj, ali plačući kao čovjek, koji se ogriješio o »Zakon«.

● **LJUDI I ROBOT** — Tko je bio kriv što se nije poštovao »Zakon«? Ljudi? Robot? »Zakon«? Oni koji su doveli prvi robot u blizinu plavih zvijezda? Bio je to ipak jedan Zemljanin, jedan genij, koji se greškom u eksperimentiranju našao u prostoru i vremenu plavih zvijezda. On je lansirao »Zakon« i robote, a nakon toga je umro. Robot Kornelius Hek shvatio je zašto se nije smio ogriješiti o »Zakon«, a jasno mu je bilo što sve superkozmonauti ne znaju o ovom »Zakonu« — stroj koji nema »Zakon« postaje human, takvim ga i ljudi smatraju, i slično ljudima, i on pati i u stanju je da ruši sve pred sobom. Zato se ni jedan stroj nikada ne smije ogriješiti o »Zakon«.

● **Opaska:** Ovaj članak je štampan u dnevnom listu u znak sjećanja na Isaaca Asimova, utemeljitelja Zakona o robotima.

Harry Harryson: Konačni susret

Final Encounter

Preveo Janko Paravić

Hautamaki je spustio brod na krševitu zaravan — izbrazdani i prastari izljev lave na pogrešnoj strani ledenjaka. Mogli su sletjeti bliže, pomisli Tjond, ali samo u sebi. No, Hautamaki je bio kapetan i on je donosio sve odluke. Osim toga, mogla je ostati u brodu. Nitko je nije prisilio da se upušta u to jezivo puzanje ispucanim ledom. A ona nije nikada ni pomišljala da ostane u brodu, to uopće nije dolazilo u obzir.

Negdje gore, na tom nenastanjenom planetu, nekakav radiofar slao je cviljenje i pucketanje na desetak frekvencija. Morala je biti s njima kad to pronađu.

Gulyas joj pomogne da se uspne naročito strmim dijelom i ona ga nagradi brzim poljupcem u lice opaljeno od vjetra.

Bilo bi previše nadati se da je to nešto drugo a ne ljudski radio-far, iako se njihov brod našao u neistraženom području. No, ipak je postojala neznatna mogućnost da je možda netko drugi podigao far. Pomisao da ne bude na »licu mjesta« prilikom otkrića bila je nepodnošljiva. Kako je dugo čovječanstvo već tražilo, koliko stoljeća kojih se trag gubi u prošlost?

Morala se odmoriti. Nije bila navikla na ovakav fizički napor. Bila je vezana između dvojice muškaraca i kad je stala, svi su stali. Hautamaki je zastao i oštro je pogledao kad je osjetio kako je oklijevajući povukla uže, ali nije ništa rekao. No, zato je držanje njegova tijela bilo i te kako arogantno. Bio je visok, mišićav, brončane boje i gol pod prozirnim atmosferskim odijelom. Disao je lako i normalno, i izraz njegova lica se uopće nije izmijenio dok je promatrao kako joj se od naprezanja očajnički dižu i spuštaju prsa. Hautamaki! Kakav li si samo muškarac, Hautamaki, kad možeš ignorirati ženu takvim ubojitim pogledom?

Za Hautamakija to je bila najteža stvar što ju je ikada doživio. Kad se dvoje stranaca rampom popelo na brod, osjetio se oskvrnutim.

Ovo je bio njegov brod, njegov i Kiiskinenov. No, Kiiškinen je bio mrtav. I dijete što su ga htjeli imati bilo je mrtvo. Mrtvo prije rođenja, prije začeća. Mrtvo zato što Kiiskina više nije bilo, a Hautamaki neće više nikada poželjeti djece. No, trebalo je izvršiti zadatak; nisu istražili ni pola planiranog prostora kad se dogodila nesreća. Povratak u bazu bio bi golem gubitak goriva i vremena i zato je zatražio naredbe — a ovo je bio rezultat. Nova istraživačka ekipa, mlada i

neiskusna.

To dvoje čekalo je na prvi zadatak — što znači da su bar prošli obuku, ako već nisu imali iskustva. Fizički će oni obaviti posao koji je trebalo obaviti. To ga mije zabrinjavalo. No, njih dvoje su bili ekipa, a on je bio samo pola ekipe. Osamljenost zna biti užasna.

Bio bi ih srdačno dočekao da je i Kiiskinen bio s njim. Ovako su mu se samo gadili.

Muškarac mu je prvi prišao, ispružene ruke.

— Ja sam Gulyas, kao što znaš, a ovo je moja žena Tjond. — Glavom je kimnuo prema njoj i nasmiješio se, i dalje pružajući ruku.

— Dobro došli na moj brod — reče Hautamaki i sklopi ruke iza leđa. Ako ta budala ne zna društvene običaje Muškaraca, nije mu bilo ni na kraj pameti da ga podučava.

— Oprostite. Zaboravio sam da se vi ne rukujete niti ne dodirujete strance. — I dalje se smiješeći, Gulyas se odmakne u stranu kako bi ženi omogućio da uđe u brod.

— Dobar dan, kapetane — reče Tjond, a tada raširi oči i pocrvenje kad je prvi put spazila da je potpuno gol.

— Pokazat ću vam vašu kabinu — reče Hautamaki i okrene se te uđe u brod, znajući da će ga slijediti. Žena! Već ih je prije viđao na raznim planetima, čak i razgovarao s njima, ali nije nikada vjerovao da će se jednog dana žena naći na njegovu brodu. Kako li su samo bile ružne s tim svojim podbulim tijelima! Nije ga čudilo što na drugim svjetovima svi nose odjeću, da sakriju te poskakujuće podbule izrasline i sve ono salo ispod toga.

— Pa... pa on nije na sebi imao ni cipele! — rogoboreći reče Tjond kad je zatvorila vrata. Gulyas se nasmije.

— Otkad te golotinja smeta? Činilo mi se da nisi imala ništa protiv nje kad smo bili na odmoru na Hieu. Osim toga, znala si za običaje Muškaraca.

— Ono je bilo drukčije. Svi su bili odjeveni... ili neodjeveni... isti. Ali ovo, ovo je gotovo nepristojno!

— Nešto što je jednome nepristojno drugome je pristojno.

— Samo ti pričaj!

— Ipak, to je točno. Ako o tome dobro razmisliš, on vjerojatno isto tako drži da smo mi društveno bestidni.

— Ja ne smatram da je on bestidan... ja to znam! — reče ona i podigne se na prste te mu gricne uho sitnim zubima, bijelim i savršeno oblikovanim poput rižinih zrna. — Kako smo dugo oženjeni?

— Šest dana i devetnaest sati po standardnom vremenu, te još koju minutu.

— To me podsjeća da me već strašno dugo nisi poljubio.

Nasmiješio se i pogledao njezin sitni, divni lik, rukom prešao po toploj i čvrstoj goloj lubanji, te ravnim tijelom, protrljavši joj

uzdignute, gotovo rudimentarne pukove grudi.

— Divna si — reče i poljubi je.

* * *

Kad su prešli ledenjak bilo im je lakše hodati tvrdim snijegom. Sat kasnije stigli su do podnožja stjenovitog prirodnog tornja. Uzdizao se nad njima, izbrazdan pukotinama, crn prema zelenkastom nebu. Tjond pogledom preleti do vrha i dođe joj da zaplače.

— Previsok je! Nećemo se moći uspeti! No, mogli bismo se popet gravsaonicama.

— Već smo o tome razgovarali — reče Hautamaki, gledajući u Gulyasa kao i uvijek kad bi njoj govorio. — Ne želim dovoditi nikakav izvor zračenja u blizinu tog uređaja na vrhu sve dok ne odredimo što je to. Fotografija koju sam snimio iz broda ne kaže nam ništa... jedino da je riječ o nekakvom stroju. Ja ću se prvi popeti. Vi možete za mnom. Neće biti teško po ovakvoj stijeni.

Nije bilo teško — bilo je posve nemoguće. Puzala je i padala, ali se nije uspela ni pola metra. Konačno je odvezala uže. Kad su se dvojica muškaraca malo udaljila, zarila je lice u ruke i počela bespomoćno jecati. Gulyas je začuo njezin plač, ili je shvatio kako se osjeća, ovako napuštena, jer ju je pozvao.

— Spustit ću uže čim se popnem na vrh, s petljom na kraju. Provuci kroz nju ruku i ja ću te povući.

Bila je sigurna da mu to neće uspjeti, ali je ipak morala pokušati. Radio-far — možda i nije bio ljudsko djelo!

Uže joj se zasijecalo u tijelo, ali — začudo! — ipak ju je uspio izvući na vrh. Trudila se što je bolje znala i umjela da ne udara o stijenu i da se ne okreće, a tada je ugledala Gulyasovu ispruženu ruku. Hautamaki je držao uže... i znala je da ju je tako brzo podigla snaga tih mišićavih ruku, a ne njezin muž.

— Hautamaki, hvala na

— Sad ćemo pregledati uređaj — prekine je on, ponovo gledajući u Gulyasa. — Ostanite oboje ovdje s mojim rancem. Nemojte se približavati bez naredbe.

Okrenuo se te odlučnim koracima prišao stjenovitom izdanku na kojem je stajao stroj. Kad mu je prišao na korak, kleknuo je na jedno koljeno, sakrivši tijelom veći dio stroja, te ostao u tom nespretnom položaju nekoliko dugih minuta.

— Što radi? — prošapta Tjond te se priljubd uz Gulyasovu ruku. — što je to? Što vidi?

— Dođite ovamo! — reče Hautamaki i ustane. U glasu mu se osjećalo uzbuđenje koje nikada prije nisu osjetili. Potrčali su, posrćući po ledom pokrivenoj stijeni, te stali tek kad ih je zaustavio rukom.

— Što mislite o ovome? — upitao ih Hautamaki, ne skidajući pogleda sa zdepastog stroja pričvršćenog na stijeni.

Središnja konstrukcija, polukugla od žućkastog metala, bila je pričvršćena na stijenu, i njeno se podnožje potpuno prilagođavalo neravninama kamena. Iz polukugle stršili su tupi kraci od istog materijala, raspoređeni po obodu uz podnožje. Na svakom koraku zamjećivao se kraći metalni dio. Svaki je bio drukčijeg oblika, ali su svi bili upereni u nebo, poput ispitujućih prstiju. Sa strane se iz polukugle spuštao kabl, debeo kao ruka, te vodio sve do kamene izbočine gdje se naglo uzdizao ravno u zrak iznad njihovih glava. Gulyas pokaže na kabl.

— Nemam pojma koja je svrha ostalih dijelova, ali kladio bih se da je to antena što je slala one signale koje smo primili kad smo ušli u ovaj sistem.

— To je moguće — prizna Hautamaki. — Ali što je s ostalim?

— Jedna od ovih stvari što su uperene prema nebu čini se poput malog teleskopa — reče Tjond. — Zaista vjerujem da to teleskop.

Hautamaki srdito uzvikne i posegne za njom kad je klekla na tlo, ali prekasno. Pritisnula je oko na dno cijevi, zatvorila drugo oko i pogledala.

— Pa da... to je teleskop! — Otvorila je drugo oko i pogledala u nebo. — Mogu jasno vidjeti rub oblaka tamo gore.

Gulyas je odvuče od stroja, ali nije se ništa dogodilo. Bio je to teleskop, kao što je rekla, i ništa više. Naizmjence su gledali kroz njega. Hautamaki je prvi opazio da se teleskop lagano okreće.

— U tom slučaju... moraju se okretati i ostali, jer su paralelni — reče Gulyas i pokaže na metalne naprave na vrhu svakog kraka. Na jednoj od njih nazirao se okular, pomalo nalik na okular teleskopa, ali kad je pogledao kroz njega vidio je samo tamu. — Ne vidim ništa kroz ovo — reče.

— Možda to i nije namijenjeno tebi — odvrati Hautamaki, trljajući bradu, te se zagleda u čudni stroj, a tada posegne u ranac. Izvadio je multi-radiacioni tester iz kutije te ga postavio pred okular kroz koji je Galyas maločas pokušao gledati. — Samo infracrveno zračenje. Sve je ostalo isključeno.

Jedna od drugih cjevastih naprava primala je samo ultraljubičaste zrake, dok je otvorena rešetka metalnih ploča koncentrirala radio-valove. Tjond je prva izgovorila ono što im je svima bilo na umu.

— Ja sam gledala kroz teleskop... možda su i ove ostale naprave teleskopi! Samo što su napravljeni za strane oči, kao da bića koja su ovo izradila nisu znala tko... ili što... će ovamo doći te su zato ugradila sve moguće vrste teleskopa za sve valne dužine. Traganje je završeno! Mi... ljudi nismo više sami u svemiru!

— Ne smijemo se prenagliti u zaključcima — reče Hautamaki, ali kao da je ton njegova glasa protuslovio riječima.

— Zašto ne? — poviče Gulyas i uzbuđeno zagrli ženu. — Zašto ne

bismo mi pronašli ta druga bića? Znali smo da ćemo ih jednog dana pronaći, ako uopće postoje! Galaksija je neizmjerna... ali konačna. Potraži i naći ćeš. Ne piše li to iznad ulaza u Akademiju?

— Nemamo još nikakvih stvarnih dokaza — reče Hautamaki, nastojeći prikriti oduševljenje. On je bio vođa, i on mora razmotriti sve činjenice. — Možda su ovaj uređaj napravila ljudska bića.

— Prvo — reče Gulyas i podigne jedan prst — ovako nešto niko od nas nikada do sada nije vidio. Drugo, ovo je napravljeno od čvrste nepoznate legure. Treće, našli smo ga u dijelu svemira koji, koliko je nama poznato, nije nikada prije posjećen. Nalazimo se na stotine svjetlosnih godina od najbližeg nastanjenog sistema, a brodovi koji se mogu upustiti na ovako dugo putovanje — i vratiti se — konstruirani su tek nedavno…

— Evo i stvarnih dokaza... bez ikakva nagađanja! — poviče Tjond i oni pritrčaše do nje.

Tjond je pošla za debelim kablom koji se na kraju uzdizao u antenu. Pri podnožju kamene izbočine, gdje je kabl bio deblji i pričvršćen za kamen, ugledaše niz urezanih znakova. Bilo ih je na stotine, od tla pa sve do visoko iznad njihovih glava, i svaki je bio jasno urezan u plašt kabla.

— Ovo nije ljudsko djelo — pobjedonosno izjavi Tjond. — Ovi znaci ni najmanje ne nalikuju na slova bilo kojeg jezika što je poznat čovjeku. Oni su novi!

— Kako možeš biti u to sigurna? — upita Hautamaki; bio je toliko uzbuđen da joj se ovaj put obratio neposredno.

— Znam, kapetane, jer to je moja specijalnost. Studirala sam komparativnu filologiju i specijalizirala abecedologiju — nauku o povijesti alfabeta. To je vjerojatno jedina nauka koja je u kontaktu sa zemaljskom .

— To je nemoguće.

— Ne, već samo vrlo dugotrajno. Zemlja je, mislim, negdje na pola puta do drugog kraja galaksije u odnosu na naš sadašnji položaj. Ako se točno sjećam, za dvostranu komunikaciju potrebno je oko četiri stotine godina. Abecedologija je nauka koja polazi od skupa nepromjenljivih činjenica. Stari zemaljski alfabeti dio su povijesti i ne mogu se mijenjati. Sve sam ih proučila, svako slovo i svaki detalj, i pratila sam njihove mutacije kroz tisućljeća. Utvrđeno je da alfa-beta, ma kako ih modificirali i mijenjali, uvijek zadržavaju elemente svojih izvornika. Ovo je, na primjer, slovo »L«, odnosno oblik tog slova prilagođen kompjutorskoj primjeni. — Zagrebla je slovo vrhom noža u stijenu, a tada uz njega nacrtala valovit znak. — A ovo je hebrejski lamedh, gdje vidite isti temeljni oblik. Hebrejski je protoalfabet i tako je star da je to gotovo nevjerojatno. No, i tu vidite isti prijelom pod pravim kutom. Ali, ovi znaci... ništa na njima me ne podsjeća na nešto

što sam prije vidjela.

Zašutjela je. Hautamaki ju je promatrao, proučavao je kao da po izrazu njezina lica hoće utvrditi govori li istinu ili neistinu. Tada se nasmiješio.

— Vjerujem ti na riječ. Siguran sam da dobro poznaješ svoje polje rada. — Vratio se do ranca i počeo vaditi druge ispitne instrumente.

— Jesi li to vidio? — prošapta Tjond mužu na uho. — Nasmiješio mi se.

— Gluposti. Vjerojatno su mu se samo na trenutak odmrzla usta.

Hautamaki je na cijev teleskopa objesio uteg te je mjerio vrijeme njegova kretanja u odnosu na tlo. — Gulyas, sjećaš li se za koliko se vremena planet okrene oko svoje osi?

— Otprilike za osamnaest standardnih sati. Proračun nije bio točan. Zašto?

— To je dovoljno točno. Nalazimo se na oko 85 stupnjeva sjeverne širine, što odgovara kutu ovih nepomičnih krakova, dok kretanje ovih teleskopa...

— Izjednačava rotaciju planeta, jer se pomjeraju istom brzinom u suprotnom smjeru. Pa naravno! Trebao sam to prije shvatiti.

— O čemu to vas dvoje pričate? — upita Tjond.

— Upereni su cijelo vrijeme u istu točku na nebu — odgovori Gulyas. — U jednu zvijezdu.

— Mogao bi to biti neki drugi planet u ovom sistemu — doda Hautamaki, a tada strese glavom. — Ne, nema razloga za to. To je nešto izvan sistema. Vidjet ćemo kad se smrači.

Bilo im je udobno u atmosferskim odijelima, a imali su dovoljno hrane i vode. Fotografirali su i proučavali stroj iz svih uglova i raspravljali o mogućem izvoru energije. Usprkos svemu tome, sati su prolazili polagano. Ono malo oblaka što se pojavilo na nebu nestalo je prije zalaska sunca. Kad se na potamnjelom nebu pojavila prva zvijezda, Hautamaki se sagne do okulara teleskopa.

— Samo nebo. Još je presvijetlo. No, na polju se vidi nekakva svijetleća mreža, pet taknih linija koje idu od oboda prema središtu. Ne ukrštavaju se, već iščezavaju kad dođu do središta.

— Ali će zato istaći zvijezdu u središtu polja... ne prekrivajući je?

— Da. Evo, pojavljuju se i druge zvijezde.

Bila je to zvijezda sedme veličine, izdvojena nedaleko od ruba galaksije. Posve obična zvijezda — osim što uz nju nije bilo nikakvih »susjeda«, čak ni u smislu običajenih međuzvjezdanih udaljenosti. Naizmjence su je promatrali, označivši je tako da je ni slučajno ne pobrkaju s nekom drugom zvijezdom.

— Idemo li tamo? — upita Tjond, iako je to bila više izjava nego pitanje koje traži odgovor.

— Naravno — odvrati Hautamaki.

* * *

Čim je brod izišao iz atmosfere Hautamaki je poslao poruku najbližoj relejnoj stanici. Dok su čekali odgovor analizirali su materijal što su ga prikupili.

Svaki novi podatak povećavao je njihovo oduševljenje. Metal nije bio tvrđi od nekih čvrstih legura koje su i sami upotrebljavali, ali mu je sastav bio potpuno drukčiji, te je u njegovoj proizvodnji primijenjen nekakav nepoznati proces koji je zbio površinske molekule u materijal veće gustoće. Znaci nisu nalikovali ni na jedan poznati ljudski alfabet. A zvijezda u koju su instrumenti bili upereni bila je daleko izvan granica galaktičkih istraživanja.

Kad je stigla poruka »signal snimljen«, odmah su prebacili brod na već pažljivo izračunati kurs. Ustaljena pravila u njihovoj djelatnosti bila su: istražiti sve i o svemu izvijestiti, i to su upravo i činili. Sada, pošto su dobili potvrdu da su njihovi budući planovi snimljeni, ništa ih više nije sputavalo, Oni, oni će uspostaviti prvi kontakt s drugim bićima... i već su naišli na jednu od njihovih tvorevina. Štogod se od sada dogodilo, slava je neopozivo pripadala njima. Naravno, slijedeći obrok pretvorio se u proslavu, i Hautamaki se toliko oslobodio da je dopustio ne samo vino već i druga opojna sredstva. Posljedice su bile gotovo katastrofalne.

— Htjela bih nazdraviti — poviče Tjond i ustane, pomalo se klimajući.

— Dižem ovu čašu u čast Zemlje i čovječanstva... koje više nije samo!

Više nije samo, ponoviše, a tada se Hautamaki ponovo uozbilji.

— Želio bih da zajedno sa mnom nazdravite — reče on — nekome koga niste poznavali, nekome tko bi trebao biti ovdje da se zajedno s nama veseli.

— Kiiskinenu — reče Gulyas. On je već prije pročitao brodski registar i znao je za tragediju koja je još bila svježa u Hautamakijevim mislima.

— Hvala ti. U čast Kiiskinenu. — Svi podigoše čaše i ispiše.

— Da smo ga bar upoznali — reče Tjond, zagolicana znatiželjom.

— Bio je plemenit muškarac — reče Hautamaki. Kao da mu je sada bilo stalo da o tome priča, nakon što je razgovor o toj temi prvi put načet otkako se dogodila tragedija. — Jedan od najboljih. Proveli smo dvanaest godina na ovom brodu.

— Jeste li imali... djece? — upita Tjond.

— Tvoja je znatiželja nedolična — otrese se Gulyas na ženu. — Mislim da bi bilo bolje da o tome ne...

Hautamaki podigne ruku.

— Molim vas. Shvaćam vaše prirodno zanimanje. Mi Muškarci smo do sada naselili samo desetak planeta, i pretpostavljam da su

vam naši običaji čudni; zasad smo još u manjini. No, ako se radi o zbunjenosti, vi ste oni koji ste zbunjeni. Zbunjuje li vas vaša biseksualnost? Da li bi poljubio svoju ženu na javnom mjestu?

— Sa zadovoljstvom — reče Gulyas i djelom potvrdi riječi.

— Tada shvaćate što hoću reći. I naši su osjećaji isti, a katkada i postupci, iako je naše društvo monoseksualno. To je prirodna posljedica ektogeneze.

— Nije prirodna — reče Tjond i obrazi joj malo pocrvenješe. — Za ektogenezu je potrebno plodno jaje. Jaja daju ženke te bi, prema tome, bilo logično da ektogenetsko društvo bude društvo žena. Potpuno muško društvo je neprirodno.

— Sve što činimo je neprirodno — mirno reče Hautamaki. Činilo se da ga Tjondine riječi nisu nimalo rasrdile. — Čovjek je životinja koja mijenja okolinu. Svaka osoba koja ne živi na Zemlji živi u »neprirodnoj« okolini. U tom smislu ektogeneza nije ništa neprirodnije od života kakvim sada živimo nas troje, u metalnom trupu koji putuje nestvarnim prostorno-vremenskim svijetom. Činjenica da se u ovoj vrsti ektogeneze spaja plazma zametka iz dviju muških stanica, a ne iz ženskog jajeta i muškog sjemena, isto je tako nevažna kao i tvoje rudimentarne dojke.

— Vrijeđaš me — reče ona i porumeni.

— Ni najmanje. One su izgubile svoju funkciju, prema tome su degenerirale. Vi ste biseksualci isto toliko prirodni... ili neprirodni... koliko i mi Muškarci. Ni jedni ni drugi ne bi mogli opstati bez »neprirodne« okoline koju su stvorili.

Još uzbuđena, kao i ostali, zbog nedavnog otkrića, a i zbog stimulansa i srdžbe, Tjond je na trenutak izgubila vlast nad sobom.

— Kako... kako se usuđuješ nazvati me neprirodnom... ti...

— Zaboravljaš se, ženo! — zagrmi Hautamaki i skoči na noge, prekinuvši njezine riječi — Htjela si turati nos u intimne pojedinosti mog života, a uvrijedila si se kad sam spomenuo neke od tvojih tabua. Nama Muškarcima je bolje bez tvoje vrste! — Dukobo je uzdahnuo, okrenuo se i izišao iz kabine.

Nakon te večeri Tjond je ostala u svojoj kabini gotovo cijeli standardni tjedan. Analizirala je neobična slova, a Gulyas joj je donosio jelo. Hautamaki nije više spominjao taj događaj i prekinuo je Gulyasa kad se ovaj htio ispričati u ime svoje žene. No, nije ništa rekao kad se ona ponovno pojavila u kontrolnoj kabini, ali joj se više nije neposredno obraćao već je kao i prije govorio samo Gulyasu.

* * *

— Hoće li on stvarno da i ja dođem? — upita Tjond i zahvati pincetom jednu jedinu dlačicu što joj je stršala na bjelokosom čelu i lubanji. Iščupala ju je i dotakla čelo. — Je li vidio da on stvarno ima obrve? Upravo ovdje, velike i kuštrave, pravi atavizmi. Ima kose i oko

podnožja lubanje. Ogavno. Sigurna sam da Muškarci genetski potiču dlakavost. Ne vjerujem da je to slučajno. Nisi mi odgovorio je li tražio da i ja dođem?

— Nisi mi dala ni priliku da odgovorim — reče Gulyas, ublaživši riječi osmijehom. — Nije spomenu tvoje ime. To zaista ne bih od njega ni očekivao. Rekao je samo da se sva posada mora sastati u devetnaest sati.

Stavila je malo ružičaste šminke na usne resice i donji dio nosnica, a tada zatvorila neseser.

— Ako si i ti gotov, možemo poći. Da vidimo što hoće kapetan.

— Za dvadeset sati izlazimo iz hiper-prostora — izvjesti ih Hautamaki kad su se sastali u kontrolnoj kabini. — Veliki su izgledi da ćemo susresti strana bića koja su postavila radio-far. Sve dok se ne uvjerimo u suprotno pretpostavit ćemo da su miroljubivo naklonjeni. Što je, Gulyas?

— Kapetane, ima mnogo suprotnih mišljenja o namjerama bilo kakvih hipotetskih stvorenja na koja bi se moglo naići. Nema zapravo suglasnosti...

— Nije važno. Ja sam kapetan. Činjenice što smo ih do sada saznali ukazuju na bića koja traže kontakt, a ne osvajanje. Tako bar ja gledam na stvar. Naša je kultura bogata i vrlo stara tako da smo, dok smo tražili neki drugi inteligentni oblik života, istovremeno i istraživali i snimali nove sisteme brodova kakav je ovaj. Neka siromašnija kultura možda nema toliki broj brodova koje bi mogla upotrijebiti u tu svrhu. Stoga i radio-farovi. Jedan jedini brod mogao bi lako postaviti cijeli niz takvih uređaja na velikom prostoru. Ima nedvojbeno i drugih farova. Svi oni služe privlačenju pažnje na jednu zvijezdu... a ta je zvijezda nekakvo zborno mjesto.

— To ne dokazuje da su im namjere miroljubive. Možda je to zamka.

— Sumnjam u to. Ima mnogo boljih načina zadovoljavanja ratobornih sklonosti nego što je postavljanje ovako složenih zamki. Smatram da su njihove namjere miroljubive, i to je jedino što je važno. Sve dok se stvarno ne sretnemo s njima, sve što budemo poduzimali morat će se temeljiti na nagađanjima. Stoga sam već odbacio cijelo naoružanje broda...

— Ti si... što...?

... i zahtijevam da mi predate sve osobno oružje što ga eventualno imate.

— Izlažeš opasnosti naše živote... a da nas nisi ništa ni pitao — srdito dobaci Tjond.

— Nije točno — odgovori on ne gledajući je. — Vi ste oboje izložili svoje živote opasnosti kad ste stupili u ovu službu i položili zakletvu. Poslušat ćete moje naređenje. Hoću da sve oružje bude

ovdje za jedan sat, da brod bude »čist« prije nego što napustimo hiper-prostor... Dočekat ćemo te strance naoružani jedino humanošću... Možda mislite da Muškarci hodaju goli iz nekog nastranog razloga, ali to je pogrešno. Mi smo odbacili odjeću zato što smatramo da ona šteti potpunom uključivanju u okolinu, što je i praktične i simbolične naravi.

— Ne misliš nam valjda predložiti da i mi skinemo odjeću? — upita Tjond, i dalje srdita.

— Ne, nije mi to ni na kraj pameti. Što se toga tiče, radite što vam se sviđa. Samo pokušavam objasniti svoje argumente kako bismo se bar donekle složili u vezi s našim postupcima kad susretnemo ta inteligentna bića što su izradila radio-far. Centrala sada zna gdje smo. Ako se ne vratimo, slijedeća ekipa koja će pokušati stupiti s njima u kontakt bit će opremljena svim smrtonosnim arsenalom koji je čovječanstvu na raspolaganju. No, mi ćemo pružiti tim stranim bićima sve mogućnosti da nas ubiju... ako to namjeravaju. Odmazda će uslijediti. Ako nemaju ratoborne namjere, uspostavit ćemo miroljubiv kontakt. A to je, samo po sebi, dovoljan razlog da čovjek izloži svoj život opasnosti ne jednom već stotinu puta. Mislim da vam ne moram objašnjavati golemu važnost ovakva kontakta.

Napetost je rasla kako se približavalo vrijeme napuštanja hiper-prostora. Kutija s pištoljima, eksplozivni naboji, otrovi iz laboratorija... čak i veliki noževi iz kuhinje... sve je to već odavno bilo odbačeno. Bili su svi u kontrolnoj kabini kad se brodski signal tiho oglasio, dajući im time znak da su se vratili u normalni prostor. Ovdje, pri rubu galaksije, sve su zvijezde bile skupljene s jedne strane. Ispred njih zjapila je tama u kojoj je sjala jedna jedina zvijezda.

— To je ona — reče Gulyas i digne pogled sa spektralnog analizatora. — Ali nismo dovoljno blizu za točnije promatranje. Hoćemo li još jednom u hiper-prostor?

— Nećemo — reče Hautamaki — htio bih je najprije promatrati clevsom.

Osjetljivi ekran clevsa počeo je svijetliti čim je pao pritisak, a tada je polako potamnio. Na njemu se još pojavio pokoji bljesak, znak preostalih molekula zraka, a tada je i to prestalo. Na prednjem ekranu vidjela se samo svemirska tama, a usred nje usamljena zvijezda.

— To je nemoguće! — zaprepašteno izusti Tjond, koja je sjedila iza njih.

— Nije nemoguće — odvrati Hautamaki. — Bilo bi nemoguće samo kad bi bilo prirodnog porijekla. Njeno postojanje dokazuje da se ovo što vidimo može napraviti... da je stvarno napravljeno. Idemo dalje.

Slika zvijezde na ekranu treperila je nestvarno. Sama zvijezda, u sredini, doimala se prilično normalno... ali kako protumačiti tri

međusobno povezana prstena oko nje? Nalikovali su na planetarne orbite. Čak i da su bili rijetki poput repatičina repa, njihova gradnja bila je nevjerojatno dostignuće. A što su značila ona obojena svjetla na prstenima koja su, čini se, kružila oko zvijezde poput poludjelih elektrona?

Ekran zasvjetluca i slike nestane.

— Možda je i to samo nekakav radio-far — reče Hautamaki i skine kacigu. — Postavljen da privuče pažnju, baš kao i far koji nas je privukao do onog planeta. Koja bi stvorenja što su toliko znatiželjna da grade svemirske brodove mogla uopće odoljeti privlačnosti ovakva prizora?

Gulyas je ubacivao u kompjutor korekcije kursa.

— Ipak, to me još zbunjuje — reče. — S fizičkom sposobnošću da ovako nešto izgrade zašto nisu sagradili istraživačku flotu koja bi pošla u svemir da uspostavi kontakt... umjesto da nastoji druge privući?

— Nadam se da ćemo ubrzo otkriti odgovor na to pitanje. No, mislim da je i to dio psihologije tih stranih bića. Možda je za njih ovo očiti način. Osim toga, moraš priznati da je upalio.

* * *

Kad su se slijedeći put vratili u normalni prostor, svijetleći prsteni jasno su se vidjeli kroz prednje prozore. Uključili su radio-prijemnike i automatski pretraživali valne dužine.

Zvučnici prijemnika oglasili su se istodobno na nekoliko dužina. Gulyas utiša ton.

— To su isti signali što smo ih čuli na onom radio-faru — reče on. — Vrlo su usmjereni. Svi prijenosi dolaze s onog zlatnog planetoida, ili što li je već to. Velik je, ali mi se čini da mu promjer nije poput planeta.

— Približit ćemo se — reče mu Hautamaki. — Ja ću upravljati brodom, a ti pokušaj dobiti sliku na video-krugovima.

— Dobivam samo smetnje. No, šaljem signal, pogled na našu kabinu. Ako imaju prave uređaje, morali bi biti u stanju analizirati naš signal i javiti nam se na istoj frekvenciji... Pogledaj, slika na ekranu se mijenja! Brzo su reagirali!

Na ekranu su se kovitlale boje. A tada se pojavila slika; isprva je bila nejasna a zatim se umirila. Tjond je izoštri tako da je bila jasna poput stvarnog prizora. Dvojica muškaraca se zaprepašteno zagledaše u ekran. Tjond je iza njih uzbuđeno dahtala.

— Bar nema zmija ili insekata, na sreću!

I biće na ekranu zurilo je u njih istom prodornošću. Naravno, nisu mogli ustanoviti njegovu relativnu veličinu, ali bilo je to svakako humanoidno biće. Tri duga prsta, povezana vidljivim opnama, i palac u suprotnom smjeru. Na ekranu se vidio samo gornji dio lika, ali je

bio odjeven tako da se nisu nazirali nikakvi tjelesni detalji. No, lice toga bića jasno se vidjelo na ekranu, zlaćane boje, bez kose, krupnih, gotovo okruglih očiju. Da se radilo o ljudskom biću, reklo bi se da mu je nos izlomljen; prekrivao mu je dobar dio lica, a nosnice su se širile prema vani. Zbog nosa kao i rascijepljene gornje usne njegove gotovo ljudske oči doimale su se pomalo sumorno.

Naravno, ljudska mjerila nisu vrijedila u ovom slučaju. Možda je to biće, po mjerilima svoje rase, bilo prekrasno.

— S'bb'thik — javi se strano biće. Radio-far je sad prenosio i audio-signale. Glas mu je bio visok i pištav.

— I ja te pozdravljam — reče Hautamaki. — Obojica vladamo govornim jezikom i naučit ćemo se sporazumijevati. Dolazimo u miru.

— Možda je to i točno, što se nas tiče, ali ne bih rekao da to vrijedi i za njih — prekine ga Gulyas. — Pogledaj ekran broj tri.

Na trećem ekranu vidjela se uvećana slika s jedne od prednjih kamera, uperenih u planetoid kojem su se približavali. Na zlatastoj površini nazirala se skupina tamnih građevina, s cijelom šumom raznovrsnih antena. Oko građevina su prstenasto bile raspoređene kružne konstrukcije s krupnim cjevastim napravama koje su nalikovale na oružja velikog kalibra. Tu je sličnost još više isticalo to što su se okretala ta brojna postolja. Otvori tih naprava pratili su brod što se približavao...

— Smanjit ću brzinu približavanja — reče Hautamaki i brzo pritisne niz tastera. — Uključi repetitorski ekran i dobije uvećanu sliku tih oružja. — Odmah ćemo ustanoviti njihove namjere.

Pošto se brod u odnosu na planetoid zaustavio, Hautamaki se okrene i rukom pokaže repetitorski ekran, te prstom kucne po oružjima na slici. Zatim rukom dotakne prsa i podigne ruke, potpuno raširivši prste kako bi time istakao da u njima nema ništa. Strano biće promatralo je njegovu pantomimu sjajnim, zlatnim očima. Kimnulo je glavom amo-tamo, te ponovilo Hautamakijevu kretnju, dotaklo prsa dugim srednjim prstom, a tada pokazalo na ekran.

— Odmah je shvatio — reče Gulyas. — Oružja više nisu uperena u nas... uvlače ih.

— Nastavit ćemo se približavati. Snimaš li sve ovo?

— Sve se snima... slika, zvuk i svi instrumenti. Snimamo sve otkako smo prvi put ugledali zvijezdu, a trake se pohranjuju u oklopljeni sef, kako si naredio. Što ćemo sada poduzeti?

— Oni su se već za to pobrinuli... pogledaj!

Lik na ekranu je posegnuo za nečim izvan njihova vidokruga, a tada im pokazao nekakavu metalnu kuglu koju je čini se bez napora držao u jednoj ruci. Iz kugle je stršio cjevasti metalni nastavak s polugom. Kad je strano biće pritisnulo polugu, začuše pištanje.

— Rezervoar s plinom — javi se Gulyas. — Što li mu je to? Ne...

nije plin. Mora da je vakuum. Pogledaj, cijev usisava ona zrna razasuta na stolu. — Biće je držalo polugu sve dok pištanje nije prestalo.

— Domišljato — reče Hautamaki. — Sada znamo da je u tom rezervoaru uzorak njihove atmosfere.

Iako se na kugli nije opažao nikakav pogonski uređaj, podigla se s površine planetoida sve dok nije ušla u orbitu, a tada stala nedaleko od broda. Jasno su je vidjeli kroz otvore kako skakuće u malom luku.

— Nekakav energetski snop — primijeti Hautamaki — iako instrumenti na trupu broda ništa ne registriraju. To je jedna od stvari koju ćemo, nadam se, saznati. Otvorit ću vanjska vrata na glavnoj pretkomori.

Čim su se vrata otvorila, kugla se pokrenula i na trenutak nestala iz vida, a tada su je ugledali ponovo, snimanom kamerom u hermetičnoj komori, kako se lagano spušta na pod. Hautamaki zatvori vanjska vrata i mahne Gulyasu.

— Navuci izolirane rukavice i odnesi taj rezervoar u laboratorij. Provjeri njegov sadržaj uobičajenim postupcima za ispitivanje zraka što ih primjenjujemo za testiranje planetarnih atmosfera. Čim uzmeš uzorak, isprazni rezervoar i napuni ga našim zrakom, a tada ga izbaci kroz pretkomoru.

Analizatori su »proučavali« uzorak zraka s planetoida, a vjerojatno su i strana bića radila to isto s uzorkom zraka s broda. Analiza je bila rutinska i brza, i izvještaj se ubrzo pojavi u šifriranom obliku na ekranu u kontrolnoj kabini.

— Nemoguće — javi se Gulyas — bar za nas. Čini se da ima dovoljno kisika, ali bilo koji od tih sumpornih spojeva prorešetao bi nam pluća. Mora da imaju žilav metabolizam kad mogu udisati takav zrak. Jedno je sigurno... nikad se nećemo svađati oko istih svjetova...

— Pogledaj! Slika se mijenja — prekine ga Tjond, skrećući im pažnju na ekran.

Strano je biće nestalo. Točka s koje je snimljena slika što se sad pojavila na ekranu kao da je ovaj put bila iznad površine planetoida. Na ekranu se vidjela prozirna kupola, na površini planetoida, i dok su je promatrali u nju je ušlo strano biće. Slika se ponovo izmijenila... ovaj put je prikazivala strano biće unutar komore prozirinih stijena. Biće je prišlo kameri, ali je prije nego što je stiglo do nje stalo i naslonilo se na nekakvu nevidljivu pregradu.

— Kupola je prozirnim zidom podijeljena na dva dijela — primijeti Gulyas. — Počinjem shvaćati što hoće.

Kamera se usmjerila na drugu stranu i na ekranu su ugledali ulaz na prozirnoj stijeni kupole. Ulaz je bio otvoren prema vani.

— To je dovoljno očito — reče Hautamaki i ustane. — Ta centralna stijena je zacijelo hermetična, tako da se kupola može

upotrijebiti kao prostorija za sastanke. Idem. Snimaj sve.

— Nalikuje na zamku — reče Tjond nervozno sklapajući ruke dok je gledala otvorena vrata što su ih mamila s ekrana. — Nije li to opasno...

Hautamaki se nasmije... bio je to prvi put što su ga čuli kako se smije... i počne oblačiti odijelo sa zračnim jastucima.

— Zamka! Misliš li da bi sve to radili samo zato da me namame u stupicu? To je zaista besmislena uobraženost! Da i jest zamka... misliš li da bismo se mogli izvući?

* * *

Odgurnuo se od broda i njegov lik, u zaštitnom odijelu, postepeno se udaljavao i smanjivao.

Bez riječi, nesvjesno prišavši jedno drugome, promatrali su ekran. Gledali su kako Hautamaki polako lebdi kroz otvorena vrata sve dok mu noge nisu dotakle pod. Okrenuo se prema vratima i gledao ih kako se zatvaraju. Iz zvučnika se začu pištanje, tiho a zatim sve glasnije.

— Mislim da dovode prostoriju pod normalni pritisak — javi se Gulyas.

Hautamaki kimne glavom.

— Da, i ja to sada čujem. Osim toga, vidim i vanjski manometar na odijelu. Čim pokaže normalni atmosferski pritisak skinut ću kacigu.

Tjond se htjela usprotiviti ali je muž upozori dignuvši ruku. Hautamaki je morao donijeti tu odluku.

— Čini se da se može bez problema udisati — reče Hautamaki — iako malo miriše na metal.

Odložio je kacigu i skinuo zaštitno odijelo. Strano biće stajalo je pri pregradi i Hautamaki mu priđe, sve dok nije stajao uz njega, licem u lice, gotovo iste visine. Strano biće stavi dlan na prozirnu stijenu, a čovjek učini to isto s druge strane. Stajali su što su bliže mogli, odvojeni samo centimetar debelom prozirnom tvari. Pogledi im se susretoše i dugo su se vremena gledali uporno, nastojeći dokučiti međusobne namjere, trudeći se da uspostave vezu. Strano biće se prvo okrenulo te prišlo stolu na kojem je stajao niz predmeta. Podiglo je najbliži predmet i pokazalo ga Hautamaki ju. »Kilt«, reče strano biće. Predmet je izgledao poput kamena.

Hautamaki je tek tada opazio stol sa svoje strane pregrade. Na njemu su stajali isti predmeti kao i na onom drugom, a prvi od njih bio je komad običnog kamena. On ga podigne.

— Kamen — reče, a tada se okrene kameri i nevidljivim gledaocima u brodu. — Čini se da najprije slijedi sat jezika. To je očito. Snimi ovo posebno. Tada možemo programirati kompjutor za strojno prevođenje ako to već ne čine naši domaćini.

Sat jezika napredovao je polako čim je zaliha riječi koje su se odnosile na fizičke predmete bila iscrpljena. Hautamaki je gledao i filmove, očito pripremljene davno prije, koji su prikazivali jednostavne radnje, te su malo pomalo razmjenjivali glagole i vremena. Strano biće nije ni pokušalo učiti njegov jezik, već je samo nastojalo osigurati točnost i istovjetnost riječi. I oni su snimali tok razgovora. Kako je sat jezika napredovao Gulyas se sve više mrštio, počeo nešto bilježiti. tada ispisao nekakav popis i počeo ga kontrolirati. Konačno ih prekinuo.

— Hautamaki... ovo je važno. Utvrdi da li samo skupljaju popis riječi ili ovaj materijal ubacuju u elektronskog prevodioca.

Strano biće je samo dalo odgovor. Nakrenulo je glavu, kao da sluša neki udaljeni glas, a tada progovorilo u napravu nalik na čašu spojenu sa žlicom. Trenutak kasnije začuše Hautamakijev glas, bez intonacije budući da je svaka riječ bila snimljena zasebno.

— Ja govoriti preko stroja... ja govoriti moj govor... stroj govoriti Vaš govor vama... ja sam Liem... potrebno više riječi u stroju prije nego dobro govoriti.

— Ovo je hitno — javi se ponovno Gulyas. — Reci im da nam treba uzorak s nekoliko stanica njihova organizma, bilo kojih stanica. To je složeno, ali pokušaj im to prenijeti.

Strana bića su se odmah složila. Nisu inzistirala na tome da dobiju uzorak zauzvrat, ali su ga prihvatila. Do broda je ubrzo dolebdjela hermetički zatvorena posuda sa smrznutim uzorkom nečega što je nalikovalo na mišićno tkivo. Gulyas je odmah krenuo u laboratorij.

— Pazi na snimanje — reče ženi. — Mislim da ću brzo biti gotov.

* * *

Imao je pravo. Vratio se za manje od sata i ušao u kontrolnu kabinu tako tiho da ga Tjond, koja je napeto pratila učenje jezika, nije ni spazila sve dok nije stao uz nju.

— Kako to izgleda? — upita ga. — Što se dogodilo? Što si otkrio?

Neveselo se nasmiješio.

— Ništa strašno, u to možeš biti sigurna. No, stvari su zaista ispale drukčije od onoga što smo pretpostavljali.

— Što je? — javi se i Hautamaki s ekrana. Čuo je njihove glasove i okrenuo se prema kameri.

— Kako napredujete s jezikom? — upita Gulyas. — Možeš li me razumjeti, Liem?

— Mogu — odgovori strano biće — gotovo sve riječi su sada jasne. Ali kapacitet stroja je samo nekoliko tisuća riječi i zato moraš govoriti jednostavno.

— Razumijem. Ono što ti hoću reći vrlo je jednostavno. Najprije jedno pitanje. Tvoj narod, dolazi li on s planeta što kruži oko zvijezde u ovom dijelu svemira?

— Ne. Dugo smo putovali do ove zvijezde i tragali. Moj matični planet je tamo, među onim zvijezdama tamo.

— Živi li sav tvoj narod na tom planetu?

— Ne, mi živimo na mnogim svjetovima, ali mi smo svi potomci naroda koji je davno živio na jednom svijetu.

— I naš narod je naselio mnoge svjetove, ali mi svi dolazimo s jednog svijeta — Teče mu Gulyas, a tada baci pogled na papir što ga je držao u ruci. Nasmiješi se stranom biću na ekranu, ali mu je smiješak odražavao nekakvu golemu tugu. — Mi potječemo s planeta koji se zove Zemlja. I tvoj narod dolazi s tog planeta. Mi smo braća, Liem.

— Kakva je to ludost? — poviče Hautamaki, lica izobličena od ljutine. — Liem je čovjekoliko, a ne ljudsko biće! Ono ne može udisati naš zrak!

— On, ili možda ona ne mogu udisati naš zrak — tiho odgovori Gulyas. — Mi ne manipuliramo genima, ali znamo da je to moguće. Siguran sam da ćemo s vremenom otkriti kako je Liemov narod izmijenjen da bi mogao živjeti pod fizičkim uvjetima u kojima živi sada. Možda je to posljedica prirodne selekcije i normalne mutacije, ali mi se ta promjena čini previše drastičnom da bismo je mogli time objasniti. No, to nije važno. Ovo je važno. — Podigao je papire s bilješkama i fotografije. — Vidiš i sam. Ovo je lanac DNA iz nukleusa jedne od mojih stanica. A ovo je Liemov. Identični su. On i njegov narod su ljudska bića kao i mi.

— Ne mogu biti! — Tjond je zbunjeno vrtjela glavom. — Pogledaj ga, toliko je drukčiji a njihov alfabet... što je s tim? Nisam valjda tu pogriješila?

— Nisi uzela u obzir jednu mogućnost, a to je alfabet koji se razvio potpuno nezavisno od ostalih. I sama si mi rekla da nema ni najmanje sličnosti između kineskih ideograma i slova zapadnog svijeta. Ako je Liemov narod doživio kulturnu katastrofu koja ih je prisilila da u potpunosti ponovno izmisle pismo... eto ti svog nehumanog alfabeta. Što se tiče njihova izgleda... razmisli koliko je tisuća stoljeća proteklo otkako je čovječanstvo napustilo Zemlju, i shvatit ćeš da su te fizičke razlike nevažne. Neke su prirodne, a neke su možda postignute umjetnim putem, ali plazma naših stanica ne laže. Svi smo mi djeca čovjeka.

— Moguće je — javi se konačno Liem. — Obavijestili su me da se naši biolozi slažu s vama. Razlike među nama su nevažne ako ih usporedimo sa sličnostima. Gdje je ta Zemlja s koje potječete?

Hautamaki pokaže nebo iznad njih, prostranstvo Mlječnog puta što je plamtjelo bezbrojnim zvijezdama.

— Tamo, daleko na drugoj strani jezgre, otprilike pola puta oko galaktičke leće.

— Jezgro galaksije nam djelomično objašnjava što se najvjerojatnije dogodilo — reče Gulyas. — Promjer jezgra iznosi tisuće svjetlosnih godina, a temperatura više od 10.000 stupnjeva. Mi smo istražili rub jezgre. Ni jedan svemirski brod nije mogao prodrijeti u jezgro, niti mu se čak približiti, zbog oblaka prašine koji ga okružuju. I zato smo se širili prema van, polagano kružeći oko ruba galaksije, sve dalje i dalje od Zemlje. Da smo ikada na trenutak razmislili o tome, shvatili bismo da se čovječanstvo širilo i na drugu stranu, na suprotnu stranu galaktičkog kotača.

— I jednog smo se dana morali sresti — reče Liem. — Pozdravljam vas, braćo. I tužan sam, jer znam što to znači.

— Sami smo — reče Hautamaki, zagledavši se u masu trilijuna zvijezda. — Zatvorili smo krug i pronašli samo sebe. Galaksija je naša, ali smo sami. — Okrenuo se ne zamijetivši da se Liem, čudno zlaćano biće... čovjek... okrenuo u istom trenutku i na isti način.

Gledali su u svemir, u beskonačnu dubinu i beskonačnu tamu intergalaktičkog prostora, prostora bez zvijezda. U daljini su se u tami nejasno nazirale svijetle točke, mikroskopske mrljice... nisu to bile zvijezde, već svemirski otoci nalik na onog na obodu kojega su sami stajali.

Ta dva bića razlikovala su se u mnogočemu: po zraku što su ga udisali, boji kože, jeziku, običajima, kulturi. Razlikovali su se kao što se dan razlikuje od noći. Bezbrojna stoljeća izmijenila su savitljivo tkivo čovječanstva do te mjere da se više nisu mogli prepoznati. No ni vrijeme, ni udaljenost ni mutacija nisu mogli izmijeniti jednu činjenicu: bili su još ljudi, ljudska bića.

— Sigurno je, znači — izusti Hautamaki — sami smo u galaksiji.

— Sami u ovoj galaksiji.

Pogledaše se, a tada ponovno skrenuše poglede u stranu. U tom trenutku odmjerili su svoju ljudskost istim mjerilom i bili su jednaki... jer okrenuli su se u istom trenutku i zagledali se u intergalaktički prostor, prema beskonačno dalekom svjetlu slijedećeg galaktičkog otoka.

— Bit će teško doprijeti onamo — reče netko. Izgubili su jednu bitku, ali to nije bio i poraz…

Branko Pihač: ***Fombos, dar zvijezda***

Oslobađajući se demonskog plašta teškog somnambulističkog sna što je jednom davno preplavio njegovu svijest, iz dubokih raspršenih spletova ustalasale podsvijesti stadoše se pomaljati njene drščuće energetske konture. Marcus se strese od hladnoće i s mukom otvori oči.

Kroz mozaik raziupanih okana neke visoke ulubljene čelične krovne konstrukcije naziralo se sivo jutarnje nebo kako nemilosrdno razgoni raštrkane hrpice oblačaka.

»Marjorie!«, buknu mu u svijesti i pogled mu se očajnički zarije u glomazno željezno postolje pričvršćeno golemim zavrtnjima za goli betonski pod.

»Marjorie...«, prošaputa ustima odrvenjelim od hladnoće. »Prokleti gadovi...«

Plastična navlaka u kojoj je trebalo da se nalazi laserski pištolj, njegovo jedino oružje, bila je prazna: naravno, nije valjda nakon svega onoga očekivao da će mu ga ostaviti. U glavi mu je tutnjilo, pri prvom pokušaju da se osovi na noge omete ga vrtoglavica i on se strovali na leđa

»Nije to ništa«, reče sam sebi. »Pri naglom uspravljanju nizak krvni tlak uzrokuje trenutnu pometnju u kolanju krvi. Treba pokušati polaganije…«

Pobućće otplazi do velikog višeosovinskog tokarskog stroja i pridigne se pridržavajući se za debeli snop ukrućenih klinastih remenica, stiskom zuba zatomivši iznenadnu bol koja ga presiječe po izudaranim rebrima. Osjetivši mučninu, udahne duboko dva-tri puta hladan i vlažan zrak i to ga razbistri. Uspravio se i ogledao oko sebe dok mu je dah vrludao u promrzlim obličićima što su se raspiinjavali u sleđenoj tišini velike napuštene tvorničke hale u koju su ga zatvorili.

Oko njega zjapila su teško kućišta rasklopljenih strojeva, rastrgane i zdrobljene mašinerije u žilavim hrpama zarđalih zupčanika, poluga, razorenih vodova električne instalacije, krhotina stakla koje je poispadalo s razbijenog krovišta. Desno od njega nalazila se — teškim betonskim blokom odvaljenog pregradnog zida prignječena — polutrula beskonačna traka s koje se jednom davno prosipala hrpa poluproizvoda što su sada ležali razbacani okolo, prikovani u zaleđenoj kaljuži kao gomila zgnječenih metalnih polulopta. Divovska

preša kočila se slijeva, zarobljena u razgranatom drvenastom opletu halapljive zimzelene puzavice što joj se pripila uz stijene, zaobilazeći oaze rđe što su bubrile poput bolesnih plikova na nekad sjajno lakiranoj površini.

Markus prođe pored velikog zaleđenog krana sa čije su nepomične teške ljuskaste gromade nerazlučivo stopljene s nazupčanom poprečnom gredom obraslom podbuhlim slojevima rđe, a u kojoj su se mogli nazreti ostaci snažne pokretačke glave. U raspršeni polumrak podzemne hale propadala je debela čelična užad, završavajući tamo raščupanih krajeva na prljavom tlu, savijena u klupko poput samljevenog legla smrznutih zmijurina. Odnekuda iz ugaslih dubina podzemne hale ritmički su odzvanjali turobni odjeci vode što je prokapljivala s rastočenog svoda.

Veliki prozori hale redali su se nijemo u nizu, zatrpani naslagama skrutnuta blata, i van se moglo vidjeti tek mjestimično, kroz prazna okna iz čijih su plastičnih okvira groteskno i opominjući stršali ostaci staklenih krhotina. Dio betonskog zida tvorničke hale, baš onaj na kojemu su bila vrata, bio je razoren i kasnije grubo nadomješten nabacanim hrpama plastificirane žbuke iz koje su još i sad mjestimice izvirivali okljaštreni rubovi poluiščupanih metalnih okvira i presječeni vodovi automatike ranijih kliznih vrata hale. Umjesto niih. u uglu su stajala na brzinu sklepana drvena vratašca, nabijena glomaznim šarkama na ostatke okvira: kao što je Marcus i očekivao bila su zatvorena, zamandaljena izvana teškim zasunom ali iznenađujuće čvrsta i solidna.

Većina ostalih zgrada tvorničkog kruga bila je porušena i kreveljila se u gluho jutro hrpama razmrskanih ploča, polomljenih željeznih profila i prevrnutih strojeva pritješnjenih kolulovima žice.

Iza nakrivljenog rudarskog vagoneta izroni osamljena spodoba smeđkaste čekinjaste brade; zastane i premećući u rukama staru, ofucanu puščetinu mučaljivo pogleda zgrade tupim, zamagljenim pogledom, zatim odjednom zahropće iz dubine trulih pluća. Prokulja lavina hladetinastog kašlja dok je stvorenje grcalo u borbi za zrak. Uskoro se iznenada smiri kao da ispituje samog sebe, zatim upre izgubljenim pogledom u napol crknutu živinu što se smucala po zaleđenom putu, te se teško uspravi i — uvjerivši se još jednom da je sve kao i prije — zaglavinja i zamače iza hrpe ispreturanih benzinskih bačava.

Marcus je znao da se nalazi usred njihove jazbine: u prvi mah nije znao samo je li to za njega bolje ili gore, nego da su ga ostavili da umre od gladi i zime. Svaki pokušaj da vlastitom snagom odlomi nekakvu polugu i izađe bio je naivan i unaprijed osuđen na propast. Jedino što može učiniti jest da ostane miran i čeka dok se razbojnici ne razbude i ne dođu po njega: tada će saznati što su naumili s njim i

tada će imati više informacija da donese suvislu odluku kako da im umakne. Sakrivati se u zakučaste podzemne odaje bilo bi više nego djetinjasto; pričekat će, ima vremena.

Šumovi u glavi bili su slabiji od energije izravnog opažanja, ali još dovoljno jaki da mu tokove bliskog sjećanja pretvore u zbrkane i slučajne nizove slika što su bjesnjele i borile se međusobno za ono malo umorne i ispijene svijesti koja mu je nakon svega preostala.

Shvatio je pogrešnost svoje nepromišljene odluke da s grupicom istomišljenika napusti neseobinu. Nije to smio učiniti. Morao je ozbiljnije shvatiti dobronamjerne savjete pridošlica koji su ga pokušavali odvratiti od sulude ideje (kako su govorili), da s još dvadesetak ljudi, među kojima je više od polovine žena i djece, lunja opustošenom zemljom kojom krstare bande drumskih razbojnika, mutiranih čudovišta i sve to između onih nekoliko desetaka poznatih naseobina koje su podigli ljudi da obrane sebe i svoje porodice od tih i svih drugih strahovitih posljedica ratnih razaranja.

Sjetio se kako je baš on gorljivo predlagao da se stvori udarna grupa koja će očistiti Južni gradić i koliko-toliko ga osposobiti da bi se ljudi iz naseobine mogli preseliti i tamo početi nov život. Ali, većina nije mnogo marila za to. Neki su taj pokušaj smatrah odviše nesigurnim, čak nerazumnim, neki preuranjenim, ostali jednostavno suvišnim, zadovoljavajući se da se bezvoljno potucaju između bijednih potleušica skalupljenih od limenih ploča, kamenja, pruća i zategnutih kamionskih cerada. Ili da okolo skupljaju smežurane gomolje zaostale od prošle jeseni i love životinjice za grozomorni kotao ispod slamnate nadstrešnice, usred naseobine, u kojem se svakodnevno kuhalo ono što se trebalo nazivati hranom

I ta bezlična gomila onoga što je ostalo od ljudi lijegala je s jednom jedinom mišlju: bili su zahvalni što je prošao još jedan dan. A gradovi su prepuni razvalina i svakojakih čudovišta koja se međusobno istrebljuju u surovoj borbi za opstanak. Tu su i tone i tone smeća najrazličitijeg porijekla. Prilazi gradovima zakrčeni su gomilama žitne mesnate travurine koja i pri najmanjem doticaju luči kiselinu što ždere metal kao papir i koja se hrani kojekakvom truleži, a toga bar ima u izobilju.

Ljudi — i jedini intelektualno nabijeni organski sistemi koji još funkcioniraju ispravno: lešinari — ne usuđuju se ulaziti u gradove. Obilaze ih izdaleka. A gradovi, danju nepomični i kao da u njima nema života, noću se bude i svjetlucaju, a iz njih mile otrovni gmazovi na sve strane u potrazi za hranom, mutirani, otporni na sve izlučevine raskalašena bilja. Pred jutro se vraćaju a iza njih ostaju ispijena tjelesa, iscijeđene biljke, izmrcvareni ostaci neoprezna putnika

Sada je sve izgubilo smisao: da je bar poslušao te ljude... a tako je

govorila i Marjorie. Ta neuhvatljiva ženska intuicija, tamo gdje nema dovoljno podataka za dinamička logična raščlanjenja pokazala se besprijekornom! To je ono što ga je ponekad razljućivalo do te mjere da je postupao suprotno savjetima ljudi iz okoline zapostavljajući njihova stajališta, makar samo zbog neznatnog logičnog saplitanja, premda je katkada i sam uviđao da nema pravo. No, ovaj put bio je duboko uvjeren da ima pravo, neko čudesno pravo koje će mu omogućiti da se probije do sjevera gdje, kako se vjerovalo, postoje neosvojeni gradovi, dobro utvrđeni zaštitnim poljima koje održava automatika, a u njima ima još mjesta za sve.

I kako su im samo nasjeli na najjednostavniji trik! Dvije olinjale bitange pustili su iz pukog sažaljenja u svoju blizinu i kada su ih razbojnici napali, ta su dvojica uljeza u času pokosili trojicu s mitraljezima. Onda je četvrti uspio slistiti jednoga od njih i nakon toga sve je pokrio urlik i tama. Zarobili su ga, očito. Čini mu se da je u posljednjem trenutku svijesti čuo Marjoriein krik, a možda je to vrisnula Joanna...

Marcus nije ni opazio da se nešto događa oko njega sve dok mu s vrata grubi glas derući se nije naredio da izađe. Vidio je kako je nadolaskom dana živnuo logor. Tip ga je vodio do nekakve barake iz čijeg se dimnjaka dizao gust, ljepljiv dim koji se zatim slijegao vijoreći nesagorjelim crnim krpetinama što su se raspršivale u lokvama blata.

Prošli su pored grupe i Marcus osjeti njihove nedruželjubive poglede praćene muklim krkljanjem i potmulim rogoboranjem. Ostali — bijedna hrpa skitnica i protuha, gnjilih lopuža, pokvarenjaka i ubojica spremnih na svaku podlost i izdajstvo, gomila jada — tiskali su se i jurcali tražeći gutljaje oporog ruma opljačkanog tko zna gdje. Bačvica je još neko vrijeme poskakivala u zraku, a onda se konačno smirila u prljavoj mlaki od razgažena snijega, punoj zalutalih ptičjih pera.

Ušli su u onisku, memljivu prostoriju u kojoj je cvrčeći gorjela petrolejska svjetiljka. Pod se gušio u blatnjavoj zbrci polietilenskih vrećica, konopa razbacanih po kutovima, unesenog lišća, nekoliko ispražnjenih revolverskih čahura i odbačenih mesnih konzervi. Debela mješina zasjela za masivnim stolom grohotom se zacerekala meljući osaljenom gubicom čije usne kao da nisu pripadale istim ustima, zatim se iznenada opasno uozbiljila i laganim pokretom ruke dala onom prvom znak da izađe.

Ta je mješina bio šef bande. Izrazito velikodušnom kretnjom ponudio je Marcusu da sjedne, uživajući još neko vrijeme šutke u svojoj premoći, igrajući se golemim prstenovima nanizanim kočoperno i potpuno bez ukusa na glomaznoj lijevoj ruci.

— Pružili smo vam gostoprimstvo. S naše strane bio je to znak

pažnje — poče hineći nehajnost i trudeći se da zarobljenika sa svih strane obaspe ironično sročenom ljubaznošću. — Ali vi nam, eto, ne izgledate ni najmanje zadovoljni. Baš šteta. Nego — šef bande iznenada povisi glas i on posta vrlo piskutav — nije li to znak nezahvalnosti? Ljudi koji čine dobra djela, vole da im se to prizna.

— Vi... ubili ste ih... Sve ste ih pobili, zar ne?

— Ah, to — prene se iznenada i odmahne rukom.

— Na žalost, ništa nam drugo nije preostalo. Ljudi su danas nevjerojatno tvrdoglavi, upravo nezamislivo. Gdje li su samo ona stara dobra vremena... Nego, nemojmo razgovarati o tako neukusnim temama. Ne volim razmišljati o poslu prije jela, a najmanje ujutro. Inače, nisam čuo vaše cijenjeno mišljenje o ovom našem skromnom kutku.

— Mogu li je vidjeti... — poče Marcus s izrazom tupog i beznadnog nerazumijevanja. — Ubili, samo tako

— No, no, dakako: da, tako... a kako bismo drugačije? No, ne bih htio da posumnjate u moje poštene namjere, vjerujte mi da smo htjeli poštedjeti žene... bar privremeno...

Ogavna životinja govori o ubojstvima bahatom bestidnošću kao da je riječ o rutinskom potkresavanju živice. Marcusov pogled nijemo je slijedio nabore zavjese od prljave i na mjestima poderane svile, nakalamljene na grubu prečagu iznad rasklimanih prozora.

— Nego, kad smo već kod toga, onaj vaš napasnik, no, mislim da se zove Jackson, ili tako nekako, koji nam je htio pokazati da zna rukovati mitraljezom... Baš ga žalim. Znate, nije bio do kraja mrtav, a kako je skinuo tri naša momka, pa... ljudi ne vole da im ubijaju prijatelje... No, što ja to pričam, momci su se malo zabavljali, to je sve, a mi smo u početku zaista imali miroljubive namjere. Uostalom, ništa vam drugo ni ne preostaje nego da mi vjerujete.

Imao je pravo, Marcusu zaista ništa drugo nije preostalo.

— Da ne kažem kakvi ste vi bijednici, pobili biste ljude za jedan bijedan pokrivač — nastavi šef bande krvožednim cinizmom. — C-c-c, bijedno, vrlo bijedno.

Marcus nije mogao vjerovati da čovjek može biti toliko pokvaren.

— Ne mislite valjda da smo mi ti koji... — reče.

— A zašto ne? Na koncu, vi ste počeli borbu vatrenim oružjem. A i mi imamo neko pravo na život, vidite i sami kolike se bande skupljaju u okolini. Što možemo, život traži žrtve — doda i onemoćno raskrili ruke. — Uzgred budi rečeno, niste mi rekli što mislite o ovim našim kućercima.

Marcus nije znao što da kaže. Do jednog trenutka znao je da je u igri mačke i miša njegova uloga da bude miš i odjednom mu je sve postalo priglupo.

— Čemu bih trebao zahvaliti da sam ostao živ? — odreže kratko i

bez uvijanja. Znao je da postoje dva rješenja: ili im je potreban, ili su ga ostavili za kraj. Ili oboje...

— Zanima vas razlog zašto ste ovdje, na toplom i sigurnom? Mogu vam reći da je to vrlo pametno od vas. Moje je ime Herhotepp, ako vam to nešto znači. No, ne trudite se, ne znači vam ništa, izmišljeno je, recimo da lijepo zvuči.

— Ja sam vam potreban — progovori Mare tupo, govoreći više sebi nego Herhoteppu.

— Pa, ako ćemo pravo, nemojte sebi na temelju toga suviše utvarati; nećemo baš reći potreban, ali svakako dobrodošao.

— Dobrodošao? — Marcus još nije mogao zamisliti što mu spremaju, no zacijelo im je potreban, pa bi se tada možda moglo i nešto izvući. Naslonio se na stolicu i prekrižio ruke, gledajući Herhoteppa ravno u oči. — A po čemu vi mislite da bih bio voljan surađivati s vama? — pokušao je da mu glas zvuči samouvjereno, iako je postojalo malo nade da će upaliti ta igra.

— Ha. ha, ha — nasmijao se ovaj s prizvukom đavlje zluradosti od koje su podilazili žmarci. — Vi me nasmijavate. Upravo je simpatično koliko ste naivni. A ako vas ti razlozi baš zanimaju... No, prije svega nadam se da ćete nam pomoći dobrovoljno. Pokušajte shvatiti da ovdje ima vrlo poštenih ljudi.

Marcus ga je pogledao iznenađeno i Herhoteppu to ne promače. Reagirao je okretno poput zmije, otvorivši usta da nešto kaže, zatim naglo zastane, umiri se načas i pusti da mu lice oblije milosrdni mliješak, a zatim nastavi kao da se ništa nije dogodilo:

— Mora se oprostiti momcima ako su katkada i malo nasrtljivi. Inače, nisu loši. Evo, recimo, momak koji vas je priveo, Roy Bacterson, u doba mira bio je auto-mehaničar. Zarađivao je upravo toliko da uzmogne pristojno uzdržavati ženu i troje djece. Hengeloy Daystone City, romantično mjestašce, one priglupe gužve po gradovima nisu tamo nikoga posebno zanimale. Bomba se pojavila točno nad njegovom kućom, žena i dvoje djece raspali su mu se pred očima, treće se mučilo danima i konačno mu umrlo na rukama. Doživio je živčani slom. Ovo što je od njega ostalo bezlično se klati okolo i uživa ubijajući. Carwey — reče i hitro priđe prozoru odgurnuvši zavjesu s koje se podigne oblak prašine — onaj bradati u kožnoj jakni (Marcus je prepoznao u njemu stražara od jutros), bivši kemičar, objašnjavao je studentima polje i isključivo igrom slučaja imao na sebi energetski štit kada je stradala zgrada fakulteta. Studenti su se na nekoliko metara ispred njega počeli pretvarati u kašu. Otada je postao čudak i ne zanima ga ništa osim bilježnice u koju zapisuje svoje kubističke pjesme... Dick Fergusson, morali ste ga opaziti jer stalno trza, bio je na frontu. Bio je odlikovan čak i medaljom za hrabrost. Njega i njegove zarobili su i na njima obavljali pokuse za

koje se unaprijed znalo kakav će im biti ishod. Uspio je pobjeći za jednog zračnog napada naših snaga... Da, da ne zaboravim, njegovi živci rade tek toliko da ga održavaju u životu. Samo je pitanje dana kada će zauvijek ostati nepokretan. Dalje, Donald Mc Cantrvdge, vlasnik hotela... Ili vas to ne zanima? — doda upitno i potpuno bezdušno.

— Što hoćete od mene? — prozbori napokon Marcus duboko uzdahnuvši.

— Ah, to, zapravo, nije ništa, prava sitnica. Vidite, naši hrabri momci uspjeli su odnekle iščeprkati jedan zanimljiv stroj, za koji mislimo da bi nam mogao biti od velike koristi. No, stjecajem okolnosti, nitko od nas ne zna kako se taj tvrdoglavi ali po svemu sudeći vrlo skupi stroj aktivira, da budem iskreniji, nitko ne zna ni čemu služi, ali predosjećamo da se radi o nečem važnom... važnom i korisnom.

— Pretpostavljam da mogu vidjeti taj stroj — reče Marcus bezbojnim glasom.

— Lijepo je od vas što nam nećete dopustiti da gubimo vrijeme. Danas je svaki trenutak postao dragocjeniji nego ikad. Zato krenimo da bismo vam ispunili želju.

Izađoše iz Herhoteppove izbe i zaobiđoše ruševinu jedne hale. U zavjetrini polusrušena zida nekoliko zabludjelih teških terenskih vozila, neuredno poredanih, gusjenica zaglibljenih u zamrzlu kaljužu. Izbočene gubice krcate moćnim halogenim svjetlima tupo su se kreveljile do polovine zagnjurene u čađom pokriven kosi snježni nanos. Neka vozila bila su nemilosrdno izrešetana vatrom automatskog oružja, ali je bilo očito da su kasnije bila koliko-toliko obnovljena pa se moglo zaključiti da su još upotrebljiva.

Nekoliko žena tupa i bezizražajna izgleda, na koje su naišli, pogleda ih razvodnjenim pogledima i iskliznu im iz vidokruga zamičući u trošne sumorne nastambe uz tresak dotrajalih vrata skalupljenih od dasaka premazanih karbolineumom. Gomila okupljena oko podnožja golemog prošupljenog vodotornja urlala je pijana i razmetljivo hrabra, vjerojatno se pripremajući za novi pothvat. Svi su kao jedan umuknuli kad su ugledali vođu.

— Ništa se ne treba bojati — opovrgne Herhotepp Marcovu misao. — U krajnjoj liniji sve to pak nije ništa drugo nego hrpa truleži. Možeš im okrenuti leđa dok su nasamu, ali nikad kad su u grupi. Dobit ćeš nož pod rebra. Svaka gomila od iskona unutar sebe njeguje znakove borbenosti i neke oblike časti, no kad su pojedinci sami, to su iscijeđene krpe, bezbojne mentalne olupine spremne da te i na najmanji mig napune sačmom i urezu još koju crticu na svoje kundake.

Kroz bljuzgavicu i hrpe smeća i zarđalog lima provukoše se do

neke smrdljive daščare s razbijenim oknima, obrasle poluiščupanom i nakaradno okljaštrenom povijušom. S krovišta je curio tanak mlaz vode iz snijega koji se izlaskom sunca počeo polako topiti.

Stražar, siromašno nakrivljeno stvorenje srednjih godina i lica u ljubičasto-modrim mrljama karcinoma izazvanog bojnim otrovima, spremno priskoči i poslušno rastvori dva teška lokota, te gurne vrata u stranu i oni uđu.

Herhotepp opsuje — zalutali čavao razredao mu je ogrtač. Zatim napipa oronuli klimavi prekidač i odnekuda treperavo zasvijetli gola žarulja koja se još klatila od propuha i izba bijesnu njezinim odsjajem. Marcus zatomi gađenje zbog zadaha nagnjile sirove kože pomiješane s ustajalim vonjem plijesni. Okolo nabijene gomile konzervi, sanduka municije, ukradenih umjetnina koje svakim danom izbacuju van nadomještavajući ih boljima koje pljačkaju u bezbrojnim krstarenjima po gradovima, hrpa alata i slupanih kanti benzina. Izvana odjeknu dva praskava pucnja i Herhotepp se trže.

— Nije to ništa — stražar uleti brže-bolje u izbu i zdušno objasni što se događa. — To ludi Gilles skida lešinare s onog od jučer.

— Budale! — otrese se vođa, Zajapurivši se u licu. — Zar vam nisam već stotinu puta rekao da ne rasipate metke uzalud? Pustite ptice da u miru rade svoj posao, jer ću im inače osobno predati onoga tko ih bude i dalje uznemiravao! — prodere se surovo i nakon toga se nesigurna tišina zimskog jutra ponovo nadvije nad logor.

Herhotepp se okrenu prema unutrašnjosti prostorije. Usred nje stajalo je nešto veliko, brižljivo pokriveno srebrnastom navlakom. Tajanstveno žmirkajući zakrvavljenim slonovskim očima on priđe i munjevito povuče navlaku. Pred zapanjenim Marcusom se ukaže veličanstven stroj u svoj svojoj punoći, poput zalutala dragulja.

— Dakle, skupo nas je stajalo dok smo im uspjeli oteti ovu gvožđuriju — omlohavi banditski vođa i bubne svom težinom lijeve noge na postolje antirezonancijskog položajnog interferometra, najmodernijeg ratnog oruđa za sažimanje prostorno-vremenskog postojanja.

»Ogavna gamad«, pomisli Marcus. Znao je da su razbojnici opljačkali vojni konvoj, zacijelo jedan od onih koji iz još preostalih podzemnih pogona dalekog zapada kreću prema obalama istoka, da ih brane od invazije mutantne žive sile koja još nesmanjenom žestinom nadire u kolonijama podmornica s one strane velike bare.

Domet — tri stotine kilometara; jedan od strojeva srednjeg tipa — ustanovio je odmah, ali ne reče ništa.

— Bit ću kratak — neumoljivo nastavi šef banke. — Poznato ti je da smo te zarobili. Život postaje svakim danom sve teži, borba za opstanak je kruta i nemilosrdna. Ljudi zaziru od pridošlica jer ne znaju što oni donose. Vidio si i sam što se događa ako se nepoznatima

pruža gostoljublje... — Pokvarenjakovoj ironiji nije bilo kraja.

— Ali, to su bili vaši — izusti jedva čujno.

— Dakako, ali ne smeta. To ništa ne mijenja na stvari. Mi smo poput ostalih, sve ostalo su nebitne varijacije na temu. Na temu žilavosti golog preživljavanja, ako baš hoćeš. No, da ne duljimo, pred tobom se nalazi strašno svojeglava naprava kojoj otprilike možeš zahvaliti što si još u uspravnom položaju. — (Najmanji doseg 10 metara, duž čitavog područja djelovanja relativna pogreška jednaka i iznosi 3,64 posto udaljenosti...) — Pretpostavljam da znaš kako se rukuje ovim čudovištem.

(Nepunjeno, kapacitet deset kubičnih kilometara izobličenog prostora, to je, izračunato na brzinu, deset milijardi kubičnih metara ili nepojmljivo mnogo kubičnih centimetara prostornih rupa u vremenu. Izvanredno!)

— I tom ćete se napravom koristiti da ubijate ljude?

— Pa tebe smo poštedjeli! — uzvikne Herhotepp raskriljujući ruke u zdušnom nerazumijevanju. — Kao što sam rekao, ljudi su danas tako nezahvalni... Svi to tako rade. Nitko nije siguran ni u koga, često čak ni u samoga sebe. Ubijamo samo zato da ne bismo i sami bili ubijeni. Drugi bi na našem mjestu bili i gori... Uostalom, rat će nadajmo se brzo završiti, a onda će tek ovdje postati klaonica. Treba se osigurati dok je vrijeme. Nije grijeh misliti na sebe, pa makar i samo na sebe. No, nema smisla govoriti o tome. Sve je to već odlučeno umjesto nas. A ti si tu da nas naučiš kako se rukuje ovim ili...

— Ili... — reče tupo i nađe da mu pogled još beživotno visi kao ovješen za jednu od polužica na prednjoj ploči naprave.

Šef banke kiselo se nasmije i zamrljezga podbuhlim ustima:

— Ha, ha, nepopravljiv si. To me baš zabavlja, pa ću ti reći Kao prvo mogli bismo ti pokazati cijanimije, a one će jamačno znati...

— Cijanimije?!? — upita Marcus zgranuto.

— Oh, znači da nisi čuo za te dražesne životinjice što su ih izumjeli naši vrli neprijatelji? Iznenađujete me, sve me više iznenađujete, moram priznati. Nahrupile su na obalu ljeti, sada spavaju zimskim snom. Čak ih imamo i ulovljenih, nekoliko primjeraka, nikada se ne zna čemu mogu poslužiti. Inače, stručno se zovu cyanimiae (Herhotepp pažljivo izgovori tu riječ), suhozemne hobotnice. Da budem točniji, imamo ih čak i sad.

Nakon nekoliko trenutaka u prostoriju upadne zadihan tip koji šefu bande žustro preda malu staklenku zatvorenu prošupljenim masnim papirom.

Marcus je prepoznao ta nemoguća stvorenja: u naseobini se o njima počelo govoriti baš nekako sredinom ljeta, no na svu sreću onda se još nisu stigla toliko proširiti. Uskoro ih je zateklo razdoblje

hladne jeseni, koja im nije prijala. Tko zna otkuda su dovukli ove? Iz okoline naseobine zacijelo nisu.

U staklenci nalazilo se oko desetak smotanih tjestastihi gvaljica, mekušastih, poluprozirnih i smeđkasto obojenih hladetinastih tvorevina, dugih oko dvadeset centimetara.

— Sada valjda spavaju, slatke male — nastavljao je Herhotepp. — Inače, nemojte da vam padne na pamet da ih draškate prstom (»A kome bi to uopće moglo pasti na pamet?«) Jako su osjetljive i nježne, znate. I neobično gipke. Otrovne, dakako. Otrov morskih zmija iz južnih mora. Tri puta brže od kobre i nekoliko desetaka puta otrovnije.

Sve je to Marcus znao. Prozirna kalota skrivala je zaporni upravljač i nišanski uređaj.

»Stroj poput prvih pisaćih«, pomisli. »Nadneseš usmjereni nišan nad ploču na kojoj stoji umanjena slika krajolika, podesiš kut odašiljača i pritisneš spoj. Naravno, treba znati upotrijebiti i tri dimenzije, automatsko programiranje koje redom pročešljava teren...« Oružje koje je u hipu privelo kraju veliki planetarni rat. Slike izgužvanih uređaja, uleknutih krajolika, izobličenih predjela, poput slika koje iz glavnog pravokutnog sustava mjera neki nevidljivi demon rasteže i preobraća u zakrivljeni, poput kubističkog crteža na dječjem balonu, podatnog svakom rastezanju stijenki.

Tobože nestručno pipao je po napravi.

»Te budale i ne znaju što im je u ruci, misle da je to neki moderni ultrazvučni uništavač ili slična djetinjarija...«

Nikako im ne smije dati do znanja čega su se dočepali. Bilo bi to ravno ubojstvu bezbrojnih grupa i grupica koje miroljubivo ljunjaju naokolo i životare iz dana u dan čekajući pomoć nepostojeće vlade; nagovještaji da takva još postoji stignu s vremena na vrijeme izdaleka, u zabludjelom zračnom vozilu, koje brisanim prostorima odsutno projuri prema jugu. Nekada je bilo više, mnogo više tih letjelica, cijele eskadrile. Prije nekoliko mjeseci. A onda sve manje i manje. Čuli su se glasovi da je rat konačno dobiven. A onda su se mnogo puta poslije toga čuli glasovi da je rat dobiven ili bar završen. Zatim ih više nitko nije ni slušao.

Tek, prestali su lavinski zračni napadi, prestale su radio-emisije, čak i one iz letećih radio-stanica, duhoviti izumi organskih čudovišta i dalje su stizali u omotima, samo čini se sve manjim i manjim, čak su se malo prorijedila i atomska bombardiranja, korištena kao pomoćno sredstvo sve dok je postojala mogućnost da ne izbije planetarna katastrofa. Posvuda su ostajale ruševine, razvaline, pustoš.

I tako smo, bar toliko, shvatili uzvišenu mudrost vlade što je dopustila proizvodnju mutanata visoko-brzinskih lešinara s povećanom razinom bistrine. Samo tomu možemo zahvaliti što u ratu,

mada kratkotrajnom, nisu izbile bolesti (one klasične, protiv kojih smo već gotovo zaboravili kako da se borimo), naravno, izuzev onih koje su ostajale kao posljedice neprijateljskih bioloških napada. No, to se ne računa. Ako ni zbog čega drugog, a ono zbog toga što su isto toliko bolesti dobiti i neprijatelji. A naši su stručnjaci pri iznalaženju novih bakterija i virusa imali mašte, to im se mora priznati (tko zna koliko ih je uspjelo preživjeti). Gledao je neke arhivske filmove snimljene iz satelita i samovođenih špijunskih letjelica. Da, bit će da je ono ipak bilo strasnije od svega onoga što je zadesilo njih same. A onda je napokon beskrajne redove bezvoljnih bolesnika (budući da je to bilo vrlo, vrlo nehumano), zamijenilo strahovito oružje koje je ubijalo brzo, nečujno, čisto... I što je najgore, nitko nije znao otkuda potječe. Kad se ipak uspjelo učvrstiti uvjerenje da je zemaljskog porijekla, ljudi su počeli drhturiti i očajnički se pitati ima li i njihova država, ili ono što je od nje preostalo, nešto slično da se brani i napada. Imala je, dakako. Nijedna zaraćena strana nije imala nešto bitno premoćnije što druga ne bi imala.

No, tada je rat ubrzo bio i gotov. Teško naoružanje bilo je jednostavno skršeno i tako je ostalo jer nije bilo ni vremena ni načina da se na bilo koji način uredi i ponovo osposobi za borbu. Neke su rijeke promijenile tok i poplavile mnogo terena, a onda je došlo i doba velikih kiša Nakon toga slijedilo je izuzetno razdoblje oslobađajućeg mira u potpunoj pustoši. Ispremiješano je i ispremještano i deset puta desetkovano stanovništvo. Ljuske koje su od njega preostale vukle su se od područja do područja, tupo zaobilazeći ona radioaktivna, zatim oaze superdugotrajnih bojnih otrova, biokemijski onečišćena područja Ti su ljudi izbjegavali i jame prostornovre-menskog izobličenja koje su se tjednima i mjesecima smirivale u mjestima eksplozija, ubijajući mučki, polako, potajno i neumoljivo ustrajno.

Vrijeme je prolazilo, mutanti su činili svoje i kotili se upravo tako kako je bilo i programirano, neki oblici su izumrli, degeneriravši nakon nekoliko pokoljenja, ništa drugo nego škart. Automatski strojevi opazili su da neprijatelji imaju energetske štitove koji ih brane od vremenskh jama i dali se na posao da stvari riješe klasičnim jezgrenim bombama. Pokazalo se, doduše, da su štitovi otporni i na gama-radijacije, ali se čini da to nisu najbolje razumjeli uređaji duboko u podzemlju. Gradove su i dalje zasipali najmoćnijim bombama, čak i ako bi stanovništvo u njima izginulo.

Tako projektili i dalje čine svoje, oko tih gradova već su stotine kilometara uokrug zagađene zone, no narod i dalje očekuje neki neobjašnjivi spas sa sjevera. U proljeće drveće i dalje cvjeta, istina, smežurano, nedoraslo i sve nekako bolesno, ali je zato trava ostala nepromijenjena. Ljudi i dalje umiru, čak se i rađaju, ljudsko društvo

se nasilno raspada u slučajno sklepane skupine koje se vucaraju okolo i rade svašta, među ostalim ubijaju se i istrebljuju. Ali, to više i nije bitno... Marjorie je mrtva...

—... Puni su ih gradovi Sjeverne zemlje. No, ne takvih — u sumaglici ponovo do njega prodru Herhoteppove riječi — nego nekih manjih, otrovnijih i otpornijih na zimu, ali su valjda skuplje pa ih zato ne šalju ovamo. A ljudi misle da na sjeveru još nešto postoji i jedva čeka da stignu tamo. I idu na sjever, naivci, a mi ih onda dočekujemo i to... tako, što možemo, život je okrutan.

U nastupu himbe i pretvaranja Herhoteppu promače paklenski bljesak u Marcusovim očima koji zasja načas i nestane u iznenadnoj smirenosti koja prožme Marcusa u blagom valju potpune riješenosti za ono što mu je jedino preostalo da učini. Bit će to i dug prema Marjorie i oni će ponovo biti zajedno.

— Pretpostavljam da bi bilo suvišno odupirati vam se? — mirno upita, no zadržavši tračke otpora, kako Herhotepp ne bi zapazio ni najmanje promjene u njegovu glasu.

— Baš si pametan, sinko — nastavi ovaj tupo. — Pa ako još znaš i rukovati strojem...

— Ubit ćete me čim saznate kako se time upravlja.

— To možemo učiniti i bez toga. Samo što postoje različiti načini umiranja, na primjer, brzi i polagani. A možda i preživiš, ako nam sve lijepo i na vrijeme kažeš. I, uzgred budi rečeno, ako plijen danas ili u slijedeća dva-tri dana bude dovoljno velik da tebe i još nekolicinu možemo hraniti. Naši ljudi ne mogu gladovati, a hrane više nema, nitko ne proizvodi, sve je uništeno. Treba se održati.

(Kazaljka uređaja pokazuje udaljenost 10 km, raspršna rupa duga sto metara... Tako se uništavaju skupine živih ciljeva, tankim, niskim i izduženim oblicima. Zgrade kugličastim.)

— Ovo nije jednostavna stvarčica reče Marcus. — Nisam sasvim siguran u to da bih mogao...

— Oh, bit ćeš, bit ćeš, budi u to uvjeren, ili će biti svašta.

U jednom pretincu ručnog upravljača caklila se kutijica s pilulama.

— Što je to, gorivo? — zaurla Herhotepp i nadnese se nad Marcovu šaku u kojoj je držao kutijicu. Piljio je u nju i mlatarao svojim krumpirastim nosom, porumenjelim od alkohola i zime.

— Ne znam još, ali ću ispitati — odgovori Marcus. — Treba vidjeti da li je ta naprava još uopće upotrebljiva.

— Oh, upotrebljiva je, upotrebljiva, budi bez brige, imamo mi nos za takve stvari. Ne zaboravi da mi još nisi rekao što je to zapravo.

— To... to je nekakvo oružje, mislim — reče a trebalo je zvučati kao da je napokon pokoleban i uvjeren da je pristanak na suradnju najpametnije što može učiniti.

Lice razbojnika se razvedri.

— To sam i ja neprestano govorio. A ona zajapurena budala od Mefteleha tvrdi da je u pitanju nekakav vozni sistem koji prebacuje ljude i opremu s jednog mjesta na drugo. Iako nam ni takva nešto ne bi bilo na odmet — reče i udobrovoljeno stavi na koordinator stroja zamašćeno smeće koje je jako nalikovalo na kutiju cigara. Marcus je zadrhtao, ali se suzdržao; srećom, bandit nije dotaknuo dugme otponca.

Herhotepp ponudi i Marcusa. Ovaj je prihvatio, nije smio odbiti; sladunjav miris polupljesniva duhana silovito ga strese.

— Inače, ako stvari krenu kako treba, možemo te i prihvatiti među svoje. Zapravo, kada se sve malo bolje razmotri, ovdje se ne živi loše. Toplo je, na sigurnom si, hrana je zasad pristojna iako je nema previše, a nađe se i cura, samo ih treba znati obraditi. — Razbojnik je sa zadovoljstvom uvlačio memljiv dim cigare.

— Poslije ih ubijate! — Marcusu se zgadilo, ali je dopustio da mu se val odvratnosti utopi u vonju gadnog isparavanja cigare; uostalom, sve je ionako već bilo odlučeno.

— Oh, ne, nismo mi takvi! Tvoje bi nas riječi mogle porrijediti. Zapravo, mi smo vrlo osjećajni.

— Ali u vašem logoru nema mnogo djevojaka.

— Dakako, nismo ni glupi. Ove u logoru nekada su bile jako dobre, a sada služe samo za rad. Manje stoji dobavljati nove nego u ova teška vremena uzdržavati stare. Kao što sam rekao, treba se održati.

Marcus je znao što to znači. Sjećao se kako su jedne noći na samom rubu naseobine stražari spazili odrpane ljudske prilike koje su se očajnički i posljednjim snagama nastojale dokopati prvih kolibica. Bila je to mala skupina od desetak ljudi. Uhvatili su ih na spavanju. Razjario ih je mršav plijen i malo cura. Na kraju su sve muškarce i djecu pobili, rogoboreći i mrmljajući. Dok su ispirali noževe, još su se ljutili i razdražljivo mrmljali, a zatim se potukli i ono malo žena što su ih zatekli. Ispretučene i zlostavljane, ostavili su ih da se snađu kako znaju i umiju: jedna od njih već je drugog dana podlegla unutrašnjem krvarenju, druga je životarila još nekoliko dana kopneći poput snijega na suncu, a onda je nestala i nikada je više nisu pronašli.

— Ima nešto što mi ipak nije jasno — prozbori napokon Marcus suhim glasom.

— Da, bit će mi drago da to čujem. Drago nam je kada su naši ljudi zadovoljni.

— U grupi je bilo pet odraslih ljudi. Otkuda to da ste samo mene smatrali pogodnim za ispitivanje tog vašeg zarobljenog stroja?

— Pa, isprva je to bio rezultat sreće što nisu među onima koji su otegli papke. A zatim, mi smo pošteni ljudi i zanima nas tu i tamo tko su ti koji su nam slučajno postali poslovni partneri, s one strane

puščanih cijevi, razumije se. Nadam se da vam je to dovoljno... gospodine Davison, ako se ne varam?

Marcus se nasmiješi: znao je da o njemu znaju sve.

— Doktor Marcus Davison — nastavio je razbojnik — mikrobiolog koji voli prčkati po računarima i igrati se organskim spojevima. Ah, da, umalo da i to previdim, ovim napaćenim ljudima u logoru koji su i bez svoje volje imali prilike da se susretnu sa svakojakim čudima vaših vrlih kolega bila bi svakako dovoljna i najblaža pomisao na to da ste i vi umakali svoje štakorske učenjačke prste u ono što ste nam spremali, pa da teško požalite.

— Mi smo radili u interesu zemlje. Uhvatite jednog od onih preko, ako imate toliko smisla za pravednost! — ljutito odvrati Marcus s izrazom gađenja na licu; ovolikoj podlosti nikako se nije mogao nadati. — Ovo što ste upravo izrekli u povoljnijim okolnostima bio bi materijal za ratni sud — prosikta.

— Eh, da, u povoljnijim okolnostima — slegne Herhotepp bespomoćno ramenima. — A što se tiče vaše opaske, čak i ako je sve kao što kažete, sve se bojim da momci ne bi imali mnogo smisla za takvu malenkost. Naročito, recimo, Jackson kojemu se dvoje djece grčilo satima u paklenim mukama otrova mamblazoida a da im nitko nije mogao dati ništa za umirenje, prije nego što su se umirila zauvijek. I kad bolje promislim, mislim da ću još jednom pažljivo razmisliti prije nego što vam dam priliku da ostanete živi. No, potrudite se, potrudite. A kad smo već kod toga, ne smišljajte kakvu podvalu, to nam se ne bi previše sviđalo.

Uskoro je Marcus ostao prepušten sam sebi i svojim mogućnostima da ovlada strojem o kojemu je tek ponešto načuo u visokim vojnim krugovima prilikom ispitivanja novih organskih jedinica na vojnim vježbalištima.

Dva tipa, koji su mu bili postana za svaki slučaj, pravili su mu društvo: isprva su se trudili da im ne promakne nijedan njegov pokret i sumnjičavo ga promatrali, no uskoro im je postao nezanimljiv. Povukli su se u kut izbe i vidljivo dosađivali držeći puške preko koljena. Jedan od njih tupo je buljio u raščupanu i odbačenu lutku kao da se nečeg prisjeća. Osjetivši da ga zarobljenik gleda, trže se i obori pogled. Lutka ga je očito na nešto podsjećala; na što, nije mogao dokučiti, ali nije ostalo mnogo pretpostavki.

Marcus je nastavio prčkati po uređaju, petljajući nešto oko upravljača. Otkrio je pilule »memortala«, posljednje utočište umirućeg vojnika na ratištu, unaprijed osuđenog na propast. I tragove krvi na kontrolnoj ploči

Došao je trenutak da učini što mu je jedino preostalo. Podesio je komande na minimalnu udaljenost i namjestio udarno raspršno djelovanje. To će uništiti sve živo u okolišu od kojih stotinu metara;

ne bi smio ići dalje da ne pobije ljude koji bi se slučajno mogli naći u blizini banditskog naselja. Znao je da ga ni to neće spasiti: prije ili poslije morat će proći kroz prostor koji će ostati zagađen još tjednima. Ipak, poživjet će desetak sati...

Trebalo je raditi brzo, da se banda ne raštrka. Pripremio je komande i čekao pogodan znak; ti divljaci uvijek pucaju. Polako, kao da ne čini ništa bitno, Marcus stavi sustav u pogon. U trenu sve uroni u šum spužve koja se žmiče, ili se bar njemu tako učinilo jer je znao što se mora dogoditi. Jedan od dvojice čuvara izletio je van, baš na vrijeme da ga pokupe vrtlozi uzburkanog vremenskog polja. Samo je spuznuo niz sama sebe, poput mokre krpe, te se jednostavno raspao pred razrogačenim očima drugoga. Marcus se hinio da je iznenađen i time uspio zavarati onoga s lutkom, što je bilo dovoljno da mu priđe s leđa i onesposobi ga udarcem u potiljak, valjda najsnažnijim koji je ikada ikome u životu zadao. I sam se iznenadio koliko može biti snažan; čovjek se srušio poput klade.

Marcus je pričekao oko dva sata da se slegne udarni val i zatim istrčao iz straćare, pazeći da ne naleti na nekoga tko se možda uspio privremeno spasiti u mrtvim zonama oka oružja. Nikog živog. Samo inje koje se osipa s mrtvih stabala, prividno čitavi leševi izginulih u zonama jednoličnog preslojavanja polja, gotovo nepromijenjene nastambe i čeznutljivo, sivo i sleđeno zimsko jutro. Prostori pustoši što se protežu sve do obesmislenog horizonta.

* * *

U Herhoteppovoj daščari lako je pronašao Marjorieine naušnice i prsten te svoj pištolj i sat, zajedno s ostalim tada opljačkanim stvarima. Sve je to bilo smotano u pokrivač koji je vonjao na mješavinu skislog vina i truleži.

Iz opasne se zone trebalo udaljiti što prije i Marcus izbije na rub tvorničkog kruga među čijim je razvalinama bilo smješteno naselje. Pokušavao se ravnati prema ogoljelim i izgubljenim stablima što su se svojim šupljim, raščerečenim truplima, poput divovskih stručaka obesklobučenih gljiva, probijala kroz zaleđene kore raštrkanih brdašca. Nekoliko puta je naišao na gotovo beživotne zakrabuljene spodobe što bi se tromo hramljući i posrćući klatile prema sjeveru ili zapadu. Jednom je vidio i ostatke ispreturane pseće zaprege i njihove poluprožderane lešine.

Probijao se kroj obruč promrzlih puzavica što su se luđački zaplele i srastale u kvrgavim gromadama izvijajući iz sebe smežurane usahline prerano izniklih mladica i izblijedjelih pupoljaka. Polako je počeo prepoznavati teren kojim su prošli sinoć, kad su se namjeravali ulogoriti nedaleko od napuštenih farmi.

Napokon je stigao. Prepoznao je kola i ljude. Izbezumljen, jurnuo je prema razasutim ostacima kolonije. Svi su bili mrtvi. Marjorie je

ležala nauzak i na otvrdlom joj se licu beživotno isticao vrludav i razgranat splet staza sada skrutnute krvi koje su beznadno završavale u rupičastim grotlima u snijegu.

Sjeti se njezina pogleda: bilo je to posljednje i jedino što je bilo vrijedno upamtiti, pogled blistavih i krupnih crnih očiju što su uvijek tako nježno i spontano znale izraziti sve njegove osjećaje i skrivene želje, a sada su tako demonski bezizražajno zurile u bezimeno sivilo. Smrzavanje je brzo konzerviralo tijelo. Marcus ju je unio u kola. Spriječit će da po njoj rovare lešinari koji se u posljednje vrijeme vladaju čudno postajući sve agresivniji.

Okolo je pustoš, iz daljine katkada dopre koja prigušena detonacija, tu i tamo bljesne i po koji plavičasto svjetlucajući oblačić i ostane neko vrijeme visiti u zraku.

»Mora da tamo preko imaju glomazne interferometre«, pomisli. »Zar je moguće da ih još nismo uništili? Uostalom, tko zna što su tek njima napravili naši...«

Bilo je to jalovo nastavljanje misli koje su ga prije zanimale. Sada je, međutim, sve izgubilo smisao. Marjorieino tijelo ležalo je onako kako ga je bio ostavio, krotko kao da spava.

Marcusu se činilo da već počinje osjećati neizbježne posljedice boravka u kritičnoj zoni. Nakon nekoliko sati uslijedit će djelovanje obrambenog sustava organizma — koje će od početka biti krivo usmjereno jer su diskontinuitetne jame i proračunane u skladu s takvim rezultatom — zatim pojačano odjeljivanje organa i stanica u tim organima, pa neprepoznavanje organizma unutar samog sebe i konačno mučna smrt. No, na svu sreću, raspada se i mozak, pa čovjek iz polusna uranja u sve dublju i dublju nesvjesticu i to je kraj. Tako se bar ustanovilo analizom moždanih valova prilikom pokusa na čovjekolikim majmunima.

I pola od onih pilula što ih se uspio dokopati bit će dovoljno da se oslobodi svega toga i lagano utone u baršunasti mrak sjećanja, jedino utočište smrtno ranjenog vojnika nđ ratištu, dok će se svijest početi polako rasplinjavati.

* * *

... iz koje izrone najpriie nejasni a onda sve raspoznatljiviji obrisi stana dra Wilhelma F. Temboriusa. Stan je bio pretvoren u dobro opremljen laboratorij. Marcusu je duboka podsvijest ocrtavala sjenu njega samoga, tada još samo asistenta u Institutu za mikrobiološka ispitivanja, kako žustro premeće po gomili električne opreme, sastavljajući na brzinu neki priručni mjerni stol. Pred njim je stajalo dosadno predvečerje ispunjeno nizom krajnje besmislenih mjerenja.

—... da vas zamaram svim tim sitnicama koje vas zacijelo ne bi zanimale — upadne u laboratorij iznenada profesor praćen nekim novinarom.

— O, ne, nimalo, nimalo zaista — požurio je novinar, tek da se uplete. — Svaka vaša riječ vrlo nam je značajna i važna. Samo vi nastavite.

— Inače — nastavio je profesor dok su prolazili kroz laboratorij prema vrtnoj terasi, pokazavši na Marcusa koji se petljao s višekanalnim mjernim sistemom — ovo nam je znate, najmodernija oprema, vrlo skupa i osjetljiva. Dakako, nemojte, molim vas, ništa dirati... Iskrsnule su neke teškoće u vezi s osobinama prilagođavanja, pa moramo uređaje još ispitati.

Stigli su do okruglog bijelog stolića usred vrta.

— Ovo, zapravo, i nije moj radni stol — počne profesor gotovo se ispričavajući, pokazujući prstom predmet u dubini laboratorija, zagušen spletovima kabela, naslagama knjižurina, dijelovima rasklopljenih uređaja i tek pristiglim omotima. — Moj je onaj tamo. Tako je to kad se čovjek nekamo žuri. Čeka me posao preko glave, a i žena neprestano govori: pa što to tu radi, pa kojeg li smisla ima vaditi automobilske gume svake noći i skrivati ih ispod kreveta da ih tko ne ukrade, pa van ovo, pa napolje s onim... A ovo ovdje — doda razmičući u stranu hrpe tehničkih pomagala, istrganih shema i tko zna čega sve ne, a onda pomakom ruke jednostavno odgurne sa stola sve te sitničarije koje se zvečeći prospu po stolu. Profesorova žena, koja se u tom trenutku pojavi na vratima sa srebrnim poslužavnikom noseći čaj i kolačiće, užasnula se, a profesor je nastavio: — No, ne brinite, sve će to srediti moji pomoćnici kada dođu ujutro po uređaje, ionako ništa ne rade u posljednje vrijeme i zabadava ih plaćamo. Nemojte o tome pisati, bez njih je još i gore. A o strkama u Institutu da i ne govorim, živi pakao...

Profesorova je žena pažljivo spustila poslužavnik na stolić, zatim se okrenula i brzo udaljila, ne želeći ometati razgovore koje je očito smatrala poslovnima. Vidno mlađa od njega, uputi mu na prolazu kroz laboratorij lagani smiješak i izgubi se.

— Kratko rečeno, što vas zanima?

— Pa — poče novinar, prčkajući po svom kazetofonu — opće je poznato da ste vi izumitelj jedinstvenog električnog modela žive stanice, takozvanog FOMBOS-a, formule opće-molekularnog bio-organskog strukturaliteta, i čovjek koji je napokon nauci odgovorio na pitanja o osnovnim načinima rada stanice. Dobitnik ste Nobelove nagrade za fiziku, kemiju i biologiju, te cijelog niza međunarodnih priznanja. Ne inzistiram da nam, čak ni najopćenitije, tumačite osnove na kojima sve to radi, jer to ne bih shvatio ni ja ni naši čitaoci, no bilo bi izuzetno zanimljivo čuti kako vi gledate na sva ona talasanja i uznemirenja u javnosti što su ih izazvale vaše tvrdnje. A, možda, i da nam pokušate ocrtati što možemo očekivati sa sigurnošću i za što ostaje samo pitanje dana kad će postati roba kao i svaka

druga.

— Je li to sve?

— Vjerujem, zasada.

— Vidite, sve je to došlo tako iznenada i tako zbrkano da me čak ponekad i zabrine. Čitao sam u novinama o onim pobunama protiv pilula spoznanja. Recite mi, valjda to smijem znati, da li je zaista bilo onako okrutno?

— Pa, bilo je, bilo je i gore, mnogo više ranjenih i mrtvih nego što smo napisali — priznao je novinar. — Ta opozicijska štampa stalno nam je za petama. No, duboko sam uvjeren da se ni vi ne slažete s namjerama pobunjenika, kao ni s njihovim idejama, profesore.

— Srušiti Nacionalni institut zaista ne bi vodilo ničemu, a što se tiče ideja, nisam očekivao da će biti toliko nesuglasja u vezi s primjenom tih pilula, to prije što su one o kojima je bilo riječi zapravo najslabije. Mislim da su to bile pilule za osnovnu školu, nije li tako?

— Da, to bi omogućilo da se osnovno obrazovanje proguta u tri tjedna neprekidnog uzimanja, a pilule su više nego jeftine. Naravno, ne daju bistrinu već samo skupove osnovnih moždanih veza, bilo bi to nešto kao bubanje napamet, vi to, profesore, znate svakako bolje od mene.

— Jasno, nađe se štogod tu i tamo! — pripomene profesor uz smiješak i rashruska kolačić.

— Neki funkcionari Parlamenta pobunili su se protiv tako neuobičajenog načina usvajanja znanja: ionako ne osigurava bistrinu, a tisuće namještenika škola i pomoćnog osoblja ostat će bez posla i bez moućnosti odgovarajuće zamjene. Govorilo se i o značajnom porastu maloljetničkih prekršaja, o poremećaju osnovnih nastojanja u društvu... i tako je sve ostalo po starom. Jedino je bilo nekoliko desetaka mrtvih i više stotina ranjenih u krvavim sukobima između policije i siromašnijih slojeva pučanstva širom zemlje, kojima bi proizvodnja takvih pilula značila mnogo jer ionako sve očekuju od svoje djece. Industrijalci koji su se iz svojih razloga pridružili pobunjenicima, naravno ne u fizičkom smislu, nisu bili dovoljno snažni da tok preokrenu u svoju korist. »Hoćete li vi biti ti koji će otpuštene zaposliti u svojim pogonima?.«, govorili su pobunjenici proizvođačima pilula, a ovi to nisu ni namjeravali jer je, između ostaloga, jeftinije proizvesti pilule, koje bi u tren oka pretvorile u razvijenu radnu snagu one koji se zadovoljavaju i s malim, nego zapošljavati inteligenciju. A da stvar bude gora, pobunili su se i neki intelektualci — nastavljao je zdušno reporter, dok je profesor zamišljeno kimao glavom. — Govorili su da ne daju svoje znanje:

»Mi smo se mučili da do nečeg dođemo, a drugi će to, smazati s kruhom i pekmezom. Uništili bismo sami sebe, oslabljujućom

povratnom spregom, a koliko to ima smisla, uvjerite se i sami. No, uz odgovarajuću odštetu...« Sve, na koncu, ima svoju cijenu, znate kako je to. Naravno, ovo nitko od njih nije htio izreći prvi. Lavina je krenula tek kad se našao jedan koji nije mario što o njemu govore. To više što je nekada dobio Nobelovu nagradu za kemiju. No, to nije pomoglo da se ne jave protustruje i tako je došlo do poznatog raslojavanja intelektualaca. Naravno, nije bilo teško zaključiti da je linija uglavnom išla razmeđem između prirodnih i društvenih nauka...

— I tako... iznenadilo me to, da znate. Nisam očekivao tako drastičan razvoj događaja.

— Ljudi su osjetljivi profesore. Svakome je stalo da zadrži svoj položaj u društvu, a to ponekad koči napredak, ali, ako ćemo pravo, to je i sila koja svijet pomiče naprijed.

— Pa jest, nije da nemate pravo. Ipak, sve me to zabrinjava. Pilule znanja su tako standardna stvar. Znalo se da će do njih doći još sedamdesetih godina prošlog stoljeća, točnije tamo od 1962, nakon pokusa sa crvima. Nisu smjele izazvati niti stoti dio onoga što se dogodilo.

— Ali, što možemo, eto, dogodilo se. Vidim da to nije ono što ste očekivali od svog izuma. No, tu su i druge mogućnosti, zar ne?

— Upravo izrađujemo koncept napitka za prilagođavanje čovjekovih organskih svojstava zagađivanju okoline. Izračunali smo da se općenito više isplati ugraditi u čovjeka otpornost na, na primjer, ispušne plinove iz automobila, nego naširoko tragati za najboljim omjerom smjese sagorijevanja, načinom filtriranja i tome slično. Nadalje, tu su i pojačana ultra-ljubičasta zračenja, opasni sastojci u hrani, u zraku i svuda oko nas, stalna opasnost od atomskog sagađivanja...

— Materijala ima dosta. No, nadajmo se do radovi napreduju.

— I više nego napreduju. Može se reći da je, zapravo, već sve riješeno, samo nas očekuju još neke nebitne situacije... rutina, ništa drugo.

— Nego, posebno nas zanimaju neki nagovještaji o skorom otkriću, ako je tu uopće smisleno govoriti o otkriću... recimo radije: o skorom rješenju balzama dugovječnosti, da ne kažem besmrtnosti. Biste li nam mogli kazati nešto potanje o tome?

— Naša su istraživanja zapravo i potekla s područja nauke o starenju. Kasnije smo uočili bitna poopćenja i to nas je toliko zaokupilo da smo umalo zaboravili što nam je to prvotni zadatak. Naravno, isplatilo se i sada se pokazuje da je starenje posljedica neskladosti prouzročene samo gomilanjem »otpadnog smeća« između stanica tkiva, iako su, no to je bilo otkriveno još davno, same stanice kao takve zapravo besmrtne. To vam je nešto poput elektroničkih uređaja: atomi se ne mogu istrošiti. Stoga smo odlučili da stvorimo

specijalnu tekućinu, nešto poput limfe, koja bi kolala u međustaničnom prostoru i pročišćavala ga. Unatrag gledajući, to i nije bio neki naročit problem, pa smo ga riješili nakon manje od tri tjedna rada, uvodeći, naravno, potkožni spremnik paralimfe, kako smo nazvali tu tekućinu, kao i odgovarajuću crpku, da bi uskoro konstruirali žlijezdu nazvanu corpus paralymphaticum i organsko održavanje sistema kanala, nazvanih ductus paralymphaticum, no da vas ne gnjavim... Teškoće su nastale kada smo sve to pokušali složiti u genetski kod...

— Hoćete reći...

— Nema smisla da stalno ugrađujemo tu glupavu mehaniku u ljude, pa smo pronašli formule kako da izmijenimo genetski kod čovjeka da bi se ljudi već rađali s ugrađenim organskim sistemom paralymphaticuma. Hej, što vam je, da vam nije pozlilo?

— Oh, nije — reporter pokretom ruke umiri profesora još se hvatajući za glavu. — I, kažete, vi ste to već pronašli? Mislim, to već imate?

— Jesam li rekao nešto što nisam smio?

— Niste! Ovo je senzacionalna vijest. Ne mogu vjerovati da se ne šalite!

— Ne šalim se. Išli smo čak i dalje i sada radimo na moždanim stanicama koje ne odumiru kao u čovjeka, već se obnavljaju zajedno s ustrojstvom koje sadrže u sebi. Znate, nema mnogo smisla održavati tkivo živim, ako se raspada svijest, a ljudski mozak ne bi izdržao više od kojih sto pedeset godina...

— Bit će kako vi kažete. Nego, dopustite da vas upitam: poznat je pojam kloniranja; kakav je odnos između njega i besmrtnosti?

— Uh, do bijesa, nemojte me zaboga nasmijavati — profesor je gotovo prasnuo u smijeh, a onda se iznenada uozbiljio. — Gotovo da nema krvoločnijeg humora od poistovjećenja besmrtnosti s kloniranjem. Jedino, možda, kad bi nam uspjelo da u klon projiciramo svijest originala... no obavljamo pokuse na primatima.

— Što očekujete od primjene tih seruma u praksi?

— Teško je reći što bi trebalo očekivati. Sjetimo se samo onih nevinih pilula. Svakako se nadajmo da će čovječanstvo uvidjeti što time dobiva, odnosno i što sve gubi ako se stvari ne shvate ozbiljno i na razini ljudskog dostojanstva.

— Na žalost, ovo je sve vrlo neodređeno, bar zasad, i s tim se moramo pomiriti. Svakako će biti potrebno još nešto učiniti.

— Svakako — potvrdi profesor pomalo umornim glasom. — Bit će potrebno nešto učiniti u najskorije vrijeme, jer inače...

Novinske stupce već su sutradan stali ispunjavati preuveličavajući opisi, javne moralističke prodike kojekakvih samozvanih filozofa, busanja u prsa i samospaljivanja istočnjačkih svećenika koji bi u

glavni grad doputovali posebno za tu priliku. Zatim ulični razgovori s popularnim izjavama domaćica koje žure kućama s mrežama punim krumpira i salate, a slične stvari pojavile su se i na malim ekranima.

I tako, spontano, a da nitko nije znao otkuda i kako, u gradove se počelo uvlačiti čudan dah nesigurnosti, nepovjerenja, na svakom koraku očitovala se strepnja, nervoza i strah. Ljudi su potmulo počeli osjećati kako su im životi na neki način postali vredniji i pazili su na svaku svoju kretnju, a još više na kretnje drugih. Privreda je ponovo počela cvjetati, mada za kratko vrijeme. Nije se više mnogo govorilo o čudotvornom balzamu koji omogućuje dugovječnost. Ljudi kao da su očekivali potmuli nastavak svega toga početkom jeseni i tako je s ljetom došla i smirenost.

A prvih dana jeseni počeli su i znaci nelagodnosti, napetog iščekivanja nečega što se nakon svega trebalo pojaviti, i sve se napokon preobratilo u govorkanja da vlada skriva napitak kako bi ga stavila na raspolaganje svojim pristalicama, ako već i nije, pa je zbog toga i prestala onako žučljivo započeta kampanja.

Shvativši da nema smisla odugovlačiti, vlada je, da bi predusrela svaki mogući napad opozicije, odmah objavila jasna stajališta, iznijevši svu silu bogato obrazloženih tvrdnji protiv proizvodnje napitka, ističući prije svega da za takvo što još nije pogodan trenutak i da u krajnjoj liniji lijek nije ni provjeren. A nije ni mogao biti jer bi ozbiljno ispitno razdoblje moralo trajati bar tri prosječne dužine ljudskog života.

— Je li istina da će pilule za produljenje života biti jednostavno odložene u trezore? — opkoljavali su predstavnici za štampu vladine funkcionare na sastancima za javno informiranje.

— Gledajte, sve je to stvar trenutka nužnosti...

— Znate li koliko ljudi umire svake minute?

— Ne može se znati kada će prestati ta nužnost. Vjerujte da mi činimo sve što je u našoj mogućnosti da održimo red i dostajnstvo Ustava, pravnih normi i drugih načela, ali sve je toliko novo da jednostavno iz sadašnjih zakona, osim iz onih zaista naiopćenitijih odredbi, ne možemo izvesti ništa što bi nam moglo i trebalo poslužiti kao uputa za dalje djelovanje. Naši zakonici jednostavno ne pretpostavljaju tako golema odstupanja od osnovnih fizioloških osobina ljudskog bića na kojima su, ako ćemo pravo, temeljeni tako takvi...

— Hoće li ih pretpostavljati uskoro? — umetne sarkastično jedan reporter proguravši se u gužvi između dvojice i turajući vladinom predstavniku za štampu pod nos glomaznu palicu mikrofona.

— Vašem podsmehu ovdje nema mjesta — prihvati ovaj mirno — jer je situacija vrlo ozbiljna i svakim danom postaje sve ozbiljnija. Za

sada još nije predviđeno da se pilule počnu proizvoditi serijski. Postoji, istina, neko srednje rješenje, da oni koji baš hoće živjeti nekoliko stotina godina budu sporazumno načinjeni neplodnim. To je ono što se tiče bujanja stanovništva, pa vlada već razmišlja o uvođenju poreza na dužinu života, po osobi i po danu. Tako bismo ljudima prepustili da biraju. Mislim, međutim, da vam je jasno kakvi bi se time otvorili prostori za protuzakonita djelovanja. Kad bismo pak pretpostavili mogućnost probranog očuvanja najboljih primjeraka, postavilo bi se nesumnjivo pitanje kriterija što je poznato već iz povijesti, pa ne smijem ni zamisliti kakve bi posljedice takav pokušaj izazvao u društvu...

— Ali, čini se da ste o tome ipak razmišljali.

— Naravno da jesmo. Nama, o kojima ovisi sigurnost i napredak društva jednostavno zato što nam je to posao, dužnost je da se iscrpno pozabavimo svim mogućim gledanjima na promjene, da ne kažem poremećaje, koje bi neki nepromišljeni ili nedovoljno promišljeni zahvat mogao izazvati u društvu. A sve bi to zahtijevalo vrlo snažan i odlučan državni aparat. A vi, kao novinari koji radi povećanja naklade — prasnuo je odjednom — glumite demokrate, zacijelo ste, bar pred javnošću, za to da se pilule besmrtnosti prodaju na kioscima...

* * *

Uslijedilo je doba velikog iščekivanja, svako je jutro trebalo donijeti nešto veliko, do tada nezamislivo. No, dani su prolazili i donosili sve veću neizvjesnost i svatko je imao osjećaj da se nešto i sprema, ali nitko nije znao što je to i koje će ga mjesto zadesiti u svemu tome.

A onda je skupina vrlo uglednih psihologa iznijela u najgledanijim terminima večernjih emisija svu silu tvrdnji koje su oduševljene pristalice pilula uvjeravale kako je želja za besmrtnošću zapravo nezdravo uobličavanje seksualnog nezadovoljavanja, jer tako kaže Freud, te da je jedini ispravan put prema besmrtnosti rađanje djece. Sve ostalo je proglašeno u najmanju ruku mentalno sumnjivim.

— A ako ćemo pravo — govorili su neki i blagonaklono širili ruke — mi i sada živimo vječno, samo što nas neka stvari nadživljuju, a sve je to opet relativno, jer je to po Einsteinu, kažu.

— I ne znamo samo što bismo onda činili — govorili su drugi. — Ovako smo načistu s tim da nam je dosuđeno da proživimo svojih šezdesetak godinica i nastojimo da od života uzmemo što više. Tako znamo na čemu smo. Da živimo pet stotina godina... pa što bismo radili?

— A to se protivi i razvoju čovječanstva — nastavljali su treći — jer je bit zapravo neprestano usavršavanje životnog obličja pa onda to nije ni naučno opravdano.

— Dovoljno je samo ne razmišljati o konačnosti. Sve ostalo je stvar pogrešno usmjerene spoznaje. Eliksir dugovječnosti, bez veze, to vam zbilja ne treba — govorili su deseti i sažaijivo pogledavali na one koji su baš to tražili.

— Da vam pravo kažem — govorile su pomno izabrane natprosječno prosječne osobe iz uličnih vreva u TV-večerima — nas to i ne zanima mnogo. Kad si tu tad si tu, pa nije da nisi tu i da smrti nema, a kad je ona tu, tada više nema tebe, a kako nema tebe tada, zapravo, nema ni nje.

Neko se vrijeme činilo da će se sve smiriti samo od sebe, kako to obično i biva, i tako bi se vjerojatno i dogodilo da u javnost nije procurila vijest o strašnim pokusima koji se provode o Nacionalnim institutima, potkrijepljena prilično uvjerljivim snimkama prokrijumčarenim iz samih instituta, koja su se pojavile u opozicijskim novinama.

I tu je počelo. Zemljom su se kretale povorke pobunjenika, što je vlada pripisivala ostacima histerije u vezi s besmrtnošću. Ustanovljena »Društva besmrtnih« borila su se jedna protiv drugih na život i smrt, jer je jedino takva borba bila proglašena suvislom. Okupljanja ljudi poprimala su karakter stvaranja udarnih grupa — protiv isto takvih, koje će postati prije ili kasnije njima neprijateljske. Život u gradovima postao je vrlo nesiguran i opasan, pa su Marcus i Marjorie sve više vremena provodili kod kuće.

»Štrajkovi i gerilske akcije koje iz dana u dan potresaju Sjevernu zemlju«, javljalo se u večernjim TV-vijestima, »nanose privredi goleme gubitke. Vlada Sjeverne zemlje uvela je izvanredno stanje. Na žalost, ni situacija u našoj zemlji nija ništa bolja. U glavnom gradu uhapšeno je nekoliko ekstremista koji su se pripremali dignuti u zrak zgrade nacionalnih instituta. U pucnjavama između raznih međusobno neprijateljskih grupa samo u toku proteklog tjedna ostalo je mrtvo širom zemlje nekoliko stotina osoba, dok točan broj ranjenih nije poznat. Nezaposlenima vlada nastoji osigurati zaposlenja na gradnji objekata općedruštvene koristi, nastojeći istovremeno omogućiti nesmetan rad poljoprivrednoprehrambenihi kombinata i teške industrije. Nema sumnje da je sve te događaje prouzročila masovna psihoza u vezi s idejom o besmrtnosti. Vlada je zabranila proizvodnju preparata što produžuju život držeći neumjesnim napadno suprotstavljanje biološkim osobinama ljudi, s posljedicama koje nikako nije moguće predvidjeti. Sve optužbe protiv vlade zbog takva postupka zlonamjerne su i neosnovane. Vlada nadalje tvrdi da se ni ona, ni bilo tko drugi, nema pravo miješati u biološki tok, jer bi neprovjerena i brzopleta upotreba takvih i njima sličnih preparata mogla dovesti do najtežih posljedica. Opozicija bi jedva dočekala priliku da optuži vladu za potez neizvjesna budućnosti od kojeg samo

ona ima ekonomske koristi; zbog svega toga je predbilježavanje stavljeno pod embargo. U općem je interesu vlada spremna održati red i mir, kao i djelovanje svih organa javnih službi, beskompromisnom upotrebom svih sredstava koja su joj na raspolaganju.

Da stvar bude zaokružena, unutrašnjim se nemirima pridružila i nesigurna vanjskopolitička situacija«.

»Dužnost nam je napomenuti«, objavio je jedne večeri uzbuđeni glas spikera, »da su s druge strane granice s Južnom zemljom zapažena kretanja oklopnih vojnih jedinica neuobičajena opsega i inteziteta. Naša je vlada, da bi očuvala mir i nacionalnu sigurnost, bila prisiljena odgovoriti istom mjerom. Ambasador Južne zemlje službeno je danas poslije podne predao našoj vladi notu u kojoj vlada Južne zemlje izražava svoje nezadovoljstvo zbog pokusa koji se provode na našem teritoriju, a koji u slučaju nesreće mogu imati nepredvidive posljedice širokih razmjera. Vlada Južne zemlje usto je izrazila i svoje nepovjerenje u cjelovitost naših izvještavanja o tim pokusima i navijestila svoju bojazan za bolji razvoj prijateljskih odnosa između dvije zemlje, te hitno zatražila potanja obavještenja o pokusima, obrazlažući ovaj neuobičajen potez stajalištem da se oni protive međunarodnim humanitarnim dogovorima i ugrožavaju svjetsku sigurnost. Naša vlada je odlučno opovrgla takve tvrdnje i u uzvratnoj izjavi obavijestila o tome prijestolonasljednika Južne države. Toliko o vanjskoj politici. A sada prelazimo na...«

»Senzacionalno je odjeknula vijest da se predsjednik Sjeverne zemlje pojavio na redovnom godišnjem zasjedanju Nacionalne skupštine držeći u ruci i gladeći dražesnu mačkoliku životinjicu prilično krvoločna izgleda, za koju je nedvojbeno ustanovljeno da je plod bioloških istraživanja o kojima u posljednje vrijeme piše sva svjetska štampa. Kao što je poznato, Sjeverna zemlja je uvijek tvrdila kako nastoji da ostane po strani od svih zbivanja koja se tiču serije najnovijih bioloških otkrića i njihove moguće primjene u vojne svrhe. U svom govoru predsjednik Kserkonyare je, međutim, izjavio samo to da ga moguće opasnosti od primjene bio-oružja nikada nisu posebno zabrinjavale te da u sadašnjim trenucima njegovoj zemlji ne prijeti značajna opasnost...«

Dalje su se stvari odvijale vrtoglavom brzinom. Ekipa pod vodstvom profesora Temboriusa došla je do otkrića niza preparata (govoriti o mikrobima bilo bi riskantno jer su oni preglomazni), kojima je bilo zajedničko to što su mogli vrlo vrlo polagano, neprestance i sigurno djelovati na pučanstvo u toku dugog niza godina i izazivajući na njemu, između ostaloga, i smanjivanje prosječne inteligencije iz pokoljenja u pokoljenje, slabljenje prirodne otpornosti prema bolestima, te promjene štetne za životnu dob,

kretnje, živčani sustav, metabolizam. Metabolizam se tu pokazao izuzetno važnim jer se na njega moglo djelovati već u plućima, kroz probavni trakt, putem krvi i limfe, te tako prodrijeti sve do samih stanica određene vrsti.

— U samo tri do pet pokoljenja — govorili su zaneseni učenjaci i stručnjaci bio-inženjeringa pred ukočenim licima generala i vojnih predstavnika koji su ih pomno slušali, — možemo ljudima toliko smanjiti prosječnu inteligenciju da ih praktički vratimo u kameno doba. Naravno, za prva dva pokoljenja treba raditi usporeno, jer će ljudi tada biti još pametni pa će postojati i najveća opasnost da spaze promjene, no poslije ćemo moći nastaviti nezaustavljivo...

— A da stvar bude još bolja, izvanredno je teško otkriti prisutnost takvih tvari...

— Na žalost, radi potpune sigurnosti, ne možemo imati previše povjerenja u vaše uređaje za otkrivanje — uzvraćali su nepokolebljivi vojni predstavnici.

— To je stvar trenutne premoći u biološkom inženjeringu. Trebali bismo zapravo uvijek smatrati da su naši protivnici makar za nijansu bolji od nas, kako nas ne bi mogli iznenaditi...

* * *

— Sve to zavisi, u krajnjoj liniji od vjerojatnosti da ćemo pobijediti — rekao je Tomborius Marcusu, posjetivši ga jedne večeri u njegovu stanu i, malo natreskan, priznao što misli o svemu tome. — Imaju oni pravo... hik... Neka bude blažena ravnoteža koju smo imali s klasičnim atomskim naoružanjem. Ovako čak ne znamo nisu li neprijatelji već ubacili među nas tvari s naknadnim djelovanjem. Svakako moram hitno prijeći u ofenzivu... hik... pravo oni govore. Naša samosvjesnost nalaže nam da smatramo kako je neprijatelj već pokušao sve da nas ukloni, a to što smo još tu samo je posljedica njegove nesposobnosti i naših sposobnosti...

Pritisnuta vanjskom napetošću, stuacija u zemlji neobično se brzo smirila i sve je krenulo svojim tokom.

* * *

»Suvišno je uopće i govoriti o tome koliki je napredak postignut dopuštanjem svih bioloških ispitivanja... to jest, staničnih, oprostite. Čak i ako ne uzmemo u obzir nesumnjivo značajne rezultate do kojih će ubrzo doći, ovo je veliki napredak ljudskog duha. Nasuprot lažnom moralu i kultu poštenja, časti i ostalih sumnjivih veličina, danas imamo kult tijela, ali ne običnog, smrtnog tijela, već supra-organuma, kult koji će postati temelj svih ostalih nadgradnji i njihovo uobličenje, na neki način. Zato, radi ostvarenja tog najplemenitijeg cilja najavljujemo objelodanjenje izvanrednog zakona kojim se progone i stavljaju pod krivičnu odgovornost svi oni koji se pod prozirnom krinkom humanosti i sličnog protive pokusima što se provode u

nacionalnim institutima. Ugrožavanje tih pokusa, osim toga, slabi i državnu sigurnost. Dosad se cijela naša nauka bavila stvarima udaljenim od nas, ali neka, trebalo je, zaista je trebalo. No, sad smo konačno stasali da učinimo veličanstven skok i proglasimo evoluciju ne krajnjim ciljem, već samo odskočnom daskom, a njene dosadašnje rezultate predamo zdušno u najsigurnije ruke najmoćnijih računara i najvelebnijih bio-električnih uređaja. Danas možemo odlučivati o najraskošnijim spojevima atomarnih grupa i raspolagati njima u našu korist. Pred nama stoji jedini ispravan put: da nastavimo naša istraživanja nepokolebljivo ustrajno. Jer zalog je beskonačna vrijednost: naša vlastita besmrtnost... Uostalom, zašto da našim protivnicima malo ne pripomognemo umirati, kad im je umirenje tako drago i prirodno?«

Tako su govorili predstavnici moćne industrije na proslavama raspravljajući o oblicima supra-organuma uz raskošno postavljene stolove pune najbiranijih jela u arhaičnim dvoranama golemih kristalnih svjetiljnjaka, tapiserija i egzotične glazbe.

— I nećete mi vjerojati, ali ja vas uvjeravam da sam u proteklom tjednu uspio utrapiti u te nove laboratorije tri tisuće najmodernijih osmorokanalnih osciloskopa, kažem vam, i svu silu opreme za koju i sam sumnjam da im je uopće potrebna — baljezgao je direktor trusta nadmeno brišući blještavom salvetom s usta ostatke kavijara i posežući za čašom šampanjca. — A u izgledu su novi, basnoslovni poslovi, kad vam kažem, glu-glu-glu...

I kako su prolazili dani narod se sve više prilagođavao svakodnevnoj prisutnosti onoga što je nekada bilo nezamislivo ili užasavajuće. Svojim mentalnim i ekonomskim sposobnostima prilagođavao se, naravno, tek onom što mu je od svega toga bilo dostupno.

— Baš je to prava stvar — govorile su zagrižene sufražetkinje — konačno ćemo se otresti tih muškaraca, ionako nam ne trebaju. Gledajte ih samo kakvi su, a mi smo tako lijepe. Uvest ćemo i partenogenezu, ili još bolje...

— A tek mi — odgovarali su im u uličnim raspravama muškarci zaduženi za propagandu ujedinjenih ženomrzaca. — Uostalom, za sve ovo zaslužni smo samo mi muškarci, te ženo nas samo ometaju...

— Mi znamo — govorili su i ugledni bio-stručnjaci — da je upravo ljubav mehanizam koji usavršava metode izbora potomstva uzimajući u obzire svojevrsne suprotnosti dvaju obličja. No, kada bismo umjesto dvije jedinke uzeli tri izbor bi mogao biti mnogo bolje proveden jer bi molekularne slobode gibanja bile mnogo veće. Zbog toga predlažemo...

Najozbiljniji su ostajali po strani svih tih razglabanja 1 lažnoznanstvenih rasprava.

— Dva je najsavršeniji skup — neumoljivo su govorili — i u njemu su svi pravi podskupovi međusobno jednaki (Molim? Ma kakva nula, ne šalite se, zaboga!), zatim, dvojka ja i najmanji skup koji se ima smisla još takvim nazivati, dakle je i svojevrstan praskup Naravno, dvojka je i maksimalno simetričan skup, pa ako se još i unutar sebe dopunjuje, nema mu premca. Ma što ja to pričam, gospodo novinari, molim vas, zaista nemam više vremena, obećao sam ženi jedno divno kazališno veče... Ma idite, molim vas, ne budite neukusni...

— I kakva je to samo glupost, molim vas lijepo? — stizali su u televizijske studije nervozni telefonski pozivi. — Mi poreski obveznici plaćamo ta njihova tobože naučna prenemaganja. Što oni tamo rade kad nikad nisu u stanju čovjeku reći što da čini?

A tokovi proučavanja neumoljivo su i kao lavina išli dalje. Na primjer: službeni posjet vladinih predstavnika jednom od nekoliko desetaka instituta širom zemlje. Metež službenih vozila novinara, grupica vladinih savjetnika s uozbiljenim kimanjem glava i suzdržanom gestikulacijom, nekoliko ljudi u bijelim ogrtačima i kordon policije koja odvraća znatiželjnike od prilaza kolnom ulazu u dvorištu instituta, a u pozadini pristojna kolona pobunjenika s glomaznim plakatima protesta protiv »onoga što javnost zna« i još većeg protiv »onoga što javnost ne zna«.

— Prije našeg malog obilaska pokusnih uređaja želio bih istaći — počeo je upravnik instituta blagonaklono i usrdno uvijajući rukama — kako su pokusi koji se ovdje obavljaju možda malo čudovišni, za skučena i uobičajena shvaćanja, no svakako je nedvojbeno jasno da na njih ne treba gledati, kako da kažem, ljudski nego samo logičko-kombinatorno. I bez obzira na to što god vidjeli ili čuli, sjetite se da službeno obavljamo pokuse na kombinacijama organskih molekula, dakle i atoma, i da sve to nije ništa drugo nego hrpa bio-elektronike. Molim vas da ove riječi uzmete u obzir svaki put kad osjetite potrebu — direktor se okrene prema novinarima — da postavite neko od onih vaših nesuvislih i bespredmetnih pitanja sračunatih na srcedrapateljan odgovor koji povisuje nakladu... Evo nas, stižemo za tridesetak sekundi.

Teško teretno dizalo zaustavilo se u minus petom katu izmijenivši pri tom tri brzine; vrata se bešumno razmaknu u stranu i ukaza se dug, bezdušno bijel hodnik.

— Laboratorijske prostorije — nastavio je upravnik — građene su po načelu labirinta, ne znam da li je to bilo namjerno ili slučajno, svakako pazite da se ne izgubite i nemojte se udaljavati od grupe jer vas bez ikakva znaka prethodnog upozorenja može udesiti neki od umjetnih stražara koji reagiraju na kretanje. Ni za živu glavu nemojte doći u iskušenje da otvarate vrata ne znajući što je iza njih... I još nešto: stvorenja na koje ćete naići u principu su neispitana i zato

nemojte doći u napast da ih shvatite kao žrtve neke nehumanosti nego više kao skup elektronskih igračaka. Također bih vas upozorio da mi ovdje nikako ne obavljamo pokuse na ljudima, štoviše, čak ni onako kako to čine psiholozi, pa to svakako imajte na umu. Mi naše organske tvorevine gradimo doslovce od atoma i najjednostavnijih organskih kiselina. Posjedujemo naime, opća načela tvorbe genetičkih lanaca, ali ipak moramo činiti pokuse da bismo vidjeli kakav je taj bio-sustav u praksi i kakve su mu oblične i radne osobine, kako bismo mogli da mu iskustveno dotjerujemo odgovarajući kod...

— Ovdje, dakle, gledate praktične vidove problema koji tek u posljednje vrijeme uspijevamo malo-pomalo rješavati — poče jedan od voditelja ekipa, dok su ulazili u veliku i jarko osvijetljenu dvoranu — a to je problem razilaženja oblika. (Stravični životinjski krici odjekivali su dvoranom.) No, nije to ništa, ne uznemirujte se, ispitujemo ovisnost brzine odgovora o jačini podražaja, rutinski, vrlo rutinski. Da nastavim, ovi primjerci, vidite, još nalikuju na majmune mada se opaža smanjenje stupnja ekscentriciteta. Kolega Smithson, budite tako dobri pa nam otvorite kaveze! Aaaa-ha! Tu smo! Evo, ovi su oblici još upotrebljivi, na primjer, za neke ograničene djelatnosti. Ne mogu se razmnožavati, ali zato strahovito divljaju (urlanje i bacakanje po kavezima postalo je nepodnošljivo i voditelj je počeo gotovo vikati). Dalje, to je peto pokoljenje prvobitne tvari koju ste vidjeli u prethodnoj dvorani. Primjerci pokazuju bitno povećanje stupnja poistovjećenja oblika. U... nazovimo to uvjetno: psihologiji... očituje se izrazita bezvoljnost, tromost, gubljenje moždane prilagodljivosti. Konačno, ona ameboidalna masa u bazenu je osmo pokoljenje i tu se oblik, kao što vidite, pretvara u ljepljivu, ljigavu i gotovo beživotnu masu, strukture postaju vrlo osjetljive i krhke, neotporne i raspadaju se gotovo na sam dodir. No, nije sve ni tako strašno! Evo, ulazimo u salu uspješnih radova na hitrim i vrlo stabilnim otrovnim gmazovima-ubojicama koji mogu služiti u obrambene svrhe. Broj razmnožavanja, da vidim... ah, da, tu je i iznos 10/7p50/S, što znači da deset puta na godinu leže prosječno po pedeset mladih i svako rađanje traje sedam dana, oblik sisavaca. Radi se i na takvima koji bi legli jaja, što bi u nekim slučajevima također imalo strategijske prednosti Prolazimo kroz odio fizikalno-mehaničkog karaktera u kojemu se poboljšavaju sustavi kostiju i kretnja kako bismo dobili brza, ekonomična, gipka i radno vrlo sposobna stvorenja što malo troše. Naravno, prvo rješenje su kukci. Istraživanja na njima mnogo obećavaju...

— I što ste konstruirali, đavola, kažete? Ne bih vam ni u snu povjerovao da ga svojim očima ne gledam iza rešetaka — poviče jedan od članova delegacije, sav u čudu. — Gle, kozji papci, crno krzno (što kažete na trgovačku vrijednost tog krzna? Reklama bi

svakako bilo bombastična. Razgovarat ćemo još i tome, razgovarat ćemo). Usiljen rep, pa ta đavolja njuška... I sam Lucifer bi mu pozavidio. No, mislim da ste neozbiljni, nemate što da radite pa se igrate bio-računarom. Svašta.

Bilo kako bilo, institut je dobio izvanredno odobrenje za prekoračenje predračuna troškova za tu godinu i povećan budžet za iduću.

— O, da, bit će korisno, svakako... — telefonirao je te večeri razdragani profesor Temborius na sve strane.

— I ja se nadam, dabome, da da... Tako je, imate pravo, usudio bih se reći da ni sami ne znate koliko imate pravo. Reći ću mu, bit će mu drago da mislite na njegovo unapređenje... Tako sam i mislio, preostaju mu samo puke formalnosti... Pa tako to i ide, prirodna stvar... E, pa bilo mi je vrlo drago, hvala, do viđenja…

Došlo je i unapređenje. Baš nekako početkom prošle zime, kada su se stvari počele razvijati ubrzano.

— Vijesti o graničnim sukobima na jugu države vlada naše zemlje primila je suzdržano, vjerujeći u mogućnost miroljubivog rješenja trenutnih nesuglasica u vezi s biološkim pokusima. Međutim, naša vlada i dalje najpažljivije prati gibanja s one strane granice s Komondoranijom, s kojom su prekjučer, kao što je poznato, prekinuti diplomatski odnosi, zašto naša vlada nikako ne može snositi krivicu. Ovakav je razvoj događaja uvjetovalo to što nije postignut nikakav sporazum u vezi s nastavljanjem pokusa u nacionalnim bio-kemijskim institutima. Vlada je nakon iscrpnog preispitivanja svih stranih mogućnosti odlučno odbila svako obavještavanje o tim pokusima. Rečeno je da vlada vjeruje u mir i da pokusi nemaju obilježje sredstava za masovno uništavanje.

Nakon toga slijedio je niz razgovora vladinih predstavnika Južne države i Istočne monarhije, što je. razumljivo, vrlo zabrinulo vladu, ali ne samo nju.

»... posebnu težinu, jer, kako smo obaviješteni, ova izjava nije posljedica nikakvog međunarodnog sporazuma, a ni sporazuma dviju zemalja...« — nastavljale su vijesti već iduće večeri. — »Kao što se saznaje, ministar vanjskih poslova Sjeverne zemlje stigao je jučer ujutro posebnim avionom u iznenadan posjet našoj zemlji. Nikakve pojedinosti o tim razgovorima nisu poznate, no na konferenciji za novinare koju je danas poslijepodne organizirala naša vlada objavljeno je da su razgovor povedeni zbog vanjskih okolnosti te da su vođeni u radnom i vrlo srdačnom i prijateljskom tonu.

U posebnoj izjavi vlada Južne zemlje optužila je Savez sjevernih zemalja za bestidno kršenje međunarodnih normi i povjerenja, na što je odgovoreno da razgovori Saveza sjevernih zemalja bitno ne odstupaju od ustaljenih oblika i pitanja.

Vlada Istočne monarhije sazvala je izvanrednu sjednicu u egzotičnom parku carske palače. Tom je prilikom između palmi jasno i nedvojbeno uočeno prelijetanje ptica koje ne pripadaju nijednoj dosad poznatoj ptičjoj vrsti. Ovo pokazuje nesumnjivo veliku upućenost Istočne monarhije u saznanje bio-kemijskog inženjeringa. Inače, Istočna monarhija i ovom je prilikom zadržala sve ključne točke svojih vanjskopolitičkih stajališta.

* * *

Atmosfera koja je nastala u gradovima sličila je zatišju pred buru, no ipak se stiglo u izlozima knjižara pojaviti nekoliko novih izdanja u kojima se na najrazličitije načine razmatrala budućnost — od razine beletristike i jeftinih eseja, pa sve do fantastike i ozbiljnih futuroloških procjena i studija. Neka od njih postala su ubrzo bestseleri i njihovi su autori kako to već obično i biva, svečano obećavali nastavke; druga su bila na brzinu ismijana; treća nitko nije ni zapazio; deseta kao da se nisu ni pojavila. No svima im je bilo zajedničko to da ni jedno od njih nije uspjelo probiti svoju sudbinsku predodređenost materijala za jeftinu razonodu i razbibrigu.

— Razlažući psiho-stanja na tri osnovna sastojka životvornosti — sjećao se Marcus jedne iz serije TV-emisija koje su nekako postale popularne u kasnim večernjim satima — zaključili smo da je postojanost mentalnog sistema najveća ako među tim sastojcima postoje određeni brojčani odnosi.

— Vrlo zanimljivo, nastavite, molim vas — umetnuo je voditelj iz strategijskih razloga.

— Svakako. Vidite, ta tri dijela ili bazni vektori psihološkog ustrojstva čisti su logički intelekt, čista umjetnička osjećajnost i, nemojte se smijati, čisti libido, pomalo rustikalni, kako da vam to objasnim... — izvede u značajnoj gestikulaciji voditeljev sugovornik, naočiti profesor J. W. L. Waddington, autor enciklopedije povijesti filozofije u dvanaest tomova.

— To bar nije potrebno, znam što hoćete reći — uljudno odvrati voditelj u blagom smiješku upućenom mnogomilijunskoj publici.

— Jasno. I sada imamo, naravno, vektore složene na sve moguće načine, što tek daje pravi rasap unutarnjih stanja sustava, pa ćemo ustvrditi da je vrijednost života kao takva srazmjerna zbroju proživljenih vektora u nekom razdoblju. Na nama je sada da sve to poboljšamo.

— Ma nemojte, a kako ćete to izvesti?

— U tome i jest nevolja. Osnovna je pogreška civilizacije u tome što ona goni pred sobom derivacijski život a ne integracijski, pa tako stalno stoji na rubu same sebe, prezirući istodobno oblike koji stoje iza nje i koji kao »nisu moderni«.

— Bojim se da vas ne shvaćam baš najbolje — učtivo će voditelj.

— Pa, da ne duljim, zadržimo se samo na najplićoj svakidašnjosti. Da bi nam bilo udobnije i sigurnije promatrati prirodu, napustili smo pećine i sagradili kuće. Istina, morali smo za njih raščistiti teren, ali neka se to ne računa. Nadalje, da bi nam bilo još udobnije izradili smo i pokućtvo, koje, ako i nije drveno, putuje prometnicama koje također traže krčevine, pa iz udobnog doma lijepo promatramo prometnice jer šuma više nema. No, mi i dalje hoćemo prirodu, što iz snobizma, što iz potrebe, zar ne? Pa kad je tako, nema razloga da ne proizvodimo televizore koji tako vjerno uvode prirodu u naše domove, mislim oni trodimenzionalni u boji. No tehnologija proizvodnje tih stvarčica nije baš najjednostavnija. Na primjer, potrebne su nam prilične količine lantanida, nitrata, silicija, da i ne govorim o pomoćnim industrijama. A kako površinski kopovi mnogo manje stoje od dubinskih...

— Ne možemo valjda očekivati svjesno rušenje općih principa ekonomičnosti!

— Naravno, samo treba naći način da se to objasni vrstama što izumiru uz pomoć onih koje su već izumrle, a to će ići malo teže.

— Ho, ho, ali mi imamo načina da stvorimo nove i ljepše i korisnije vrste! — zaskoči voditelj.

— Nego što, a onda ćemo ih prodavati po trideset centi komad. No, budimo malo ozbiljniji, pa zaključimo da je ljudsko društvo u svom, nema sumnje, veličanstvenom razvoju izazvalo i golemo negativno povratno djelovanje koje dalji razvoj čini manje-više besmislenim, a on nakon toga i zbog toga rađa sam sebi veliko pozitivno povratno djelovanje koje opet stvara negativnu reakciju, i to pojačanu, što sve zajedno vodi ubrzanom uništenju. Zbog toga md zapravo i ne znamo kako bi uopće trebalo da izgleda život, pa ga zamišljamo ispraznim, dosadnim, nekako onakvim kako kemičari gledaju na biologe kao na stare usidjelice...

— I što vi, napokon, predlažete?

— Kao prvo, treba razviti modele civilizacije kojima će, naravno, na rubovima biti klonirana vrsta. To je uostalom, stvar naših psiho-inženjera koji sve to moraju prilagoditi naredbama što ih daju umjetnici, jer umjetnost mora postati smisao života, isključena iz shvaćanja vremena. No, da, i logika; na koncu, umjetnost i nije ništa drugo nego probrano kršenje nekih logičnih zakonitosti i prividno se čini da je ona iznad logike...

Marjorie je već bila zaspala i Marcus ugasi televizor.

— Glupave koještarije — pomisli. — Samo se prenemažu a nas sutra čeka pregledavanje hrpe proračuna bakterioloških kultura. Samo se kote, nikad kraja...

Slijedeći dani protjecali su tiho i bez većih uzbuđenja, a i rad u laboratorijima postao je zanimljiviji. Palo je i nekoliko ozbiljnih

prijedloga u vezi s radovima na malim i pokretnim organskim borbenim jedinicama na kojima se radilo: neki od njih bili su i smanjivanje osjetljivosti na toplinu i hladnoću, ugrađivanje druge leće u oko koje bi tada moglo služiti kao pristojan mikroskop ili dalekozor, povećanje otpornosti na bolesti, ugrađivanje mehanizama oporavljanja tkiva, uvođenje specijalnih odvodnih kanala za mliječnu kiselinu da bi se povećala izdržljivost sistema i tako dalje.

* * *

Rat je došao iznenada, bez mobilizacije i bez ikakva upozorenja. Nikada se nije saznalo tko ga je prvi počeo, tek je objavljen — sjećao se Marcus — da »nastupamo zajedno sa snagama Saveza sjevernih zemalja i protiv pakta Istočne monarhije i Južne države.« Dok je Grad odolijevao, radio je svakim danom zanosno javljao o uspješnim prizemljenjima kolonija otrovnih kukaca, gmazova i okrutnih poluinteligentnih glodavaca, a izbjeglice koje su nadirale s istoka govorile su o jezivim oklopljenim čudovištima koja ubijaju sve živo pred sobom, a izranjaju iz tame, iza kuća, žbunja, uvlače se u razvaline ili čuče pred vratima i traže grlo iskešenim očajnicima koji se bjelasaju ispod svijetlećih, ukočenih očiju...

A Grad je odolijevao dok su radile atomske elektrane i dok su zaštitni obruči održavali nepovredivi prirodni sustav prostor-vrijeme. Sve dok hrpa razbjesnjelih polugladnih i odbjeglih mutanata nije stala divljati u podzemlju gdje su bili smješteni energetski uređaji: nitko nije znao da su se mjesecima skrivali u tim dvoranama u koje već desetljećima nije stupila ljudska noga i u kojima su potpuno automatizirani uređaji proizvodili električnu energiju za čitav Grad. Tek, gradom je odjednom zavladala tmina, obruči su splasnuli i svaka bomba koja je bljesnula nad njim zacičala je i prokapljivala kroz oslabljeni obruč u kojemu su se sve češće pojavljivale goleme pukotine. Nije se moglo upravljati s ono malo preostale energije. Nekoliko atomskih fizičara u polurazrušenom Gradu uspjelo je iščeprkati u Gradskoj biblioteci prastare nacrte po kojima su pravljeni podzemni uređaji, no one koji su se usudili ući u njih kroz niske razvaljene ulaze više nikada nitko nije vidio. Svakim danom Grad je dobivao dvije do tri bombe, a svaka od njih bila je dovoljna da razori omanju gradsku četvrt. Provizorna radio-stanica objavljivala je — uz zvuke marševa — popise razorenih neprijateljskih gradova, dok su se Marcus i ostali provlačili kroz ruševine tragajući za preživjelima i bezglavom bježeći pred plavičastim kuglama koje su prozračna svjetlucale u zraku danima i tjednima poslije eksplozije vremenske bombe. Zahvaćeni vrtlozima, razvlačili bi se poput pajaca od gume i zatim jednostavno raspadali u rastrgane komade mesa. Željezo, staklo i sve krute materije pretvarale su se u najfiniji prah, izuzetno opasan za udisanje...

Nakon toga slijedili su tjedni i mjeseci tumaranja po opustjelim poljanama i slučajnih susreta s bijednim ostacima civilizacije. No, na svu sreću uspjeli su se dokopati naseobine. Bilo je to nekoliko mjeseci nakon početka rata i nepuna dva mjeseca prije nego što će odlučiti da je opet napuste u potrazi za nečim što bi se moglo prepoznati kao ljudsko obitavalište...

U drhturenju od zime Marcusova svijest prepozna mentalnu groznicu, simptom beznadnog zagađivanja vremenskim poljem. Osjećao je da se budi.

* * *

Večerom je prizor koji se razlijegao oko Marcusa bio još otužniji, širio se poput nestvarno razlivenog krajolika kubičastih gromada koje bi naprasno stršale iz tla, nepomične i bešćutne u rastrganom večernjem sivilu, pred dalekim kulisama razorena grada čiji neboderi ostadoše u obrisima razderanih krivulja i osvijetljeni nestvarnim sjajem što je visio na zagasitom nebu, poput čarobne polarne svjetlosti. Krajolik prema jugu gušio se u hrpama raskalašenih lijanastih smeđih puzavica što su bujale pod utjecajima svih tih vremensko-prostornih pomaka. Iz bare koja se u toku dana uspjela otkraviti oglasio se hroptav kreket i opet umukao.

»Ljudi možda i nisu bili tako loši«, razmišljao je Marcus dok je osjećao kako mu misli polako trnu, jedna za drugom.

»Možda su zapravo bili toliko dobri da jednostavno nisu htjeli da se pokaže kako su i drugi dobri... Ako ništa drugo a ono da ih netko moćniji od njih ne proglasi zlima. Puni dobre volje nema što, ali i straha. I možda je upravo naša nesigurnost u druge, ili bar naša nedovoljna sigurnost u druge, potjecala od toga što tim drugima nismo željeli pružiti sigurnost, ako na to nismo bili prisiljeni, razumije se. Prekasno smo shvatili da su odnosi čovjeka prema okolini ustvari slike njegovih odnosa sa samim sobom. Uz odgovarajuće uzimanje u obzir brojeva povratnih veza, razumije se. Onaj početni član, u njemu je rješenje... No, svakako je naša sigurnost najvažnija, članovi višeg reda su nebitni, stvar trenutka, slučajni... A možda je naša greška bila u tome što smo na neki nedokučiv način bježali od sebe samih, tvorili ideale i u tom neobjašnjivom čistunstvu udaljavali se jedni od drugih, imajući uvijek na umu da se i ti drugi svojevoljno udaljuju od nas, sve dok nije došlo vrijeme kada se više nismo mogli prepoznati. Naše zastave pretvorile su se u bespoštedne i tko zna čemu osvetničke mašinerije, a ako smo ikada u nešto vjerovali, to je sada nestalo i pretvorilo se u životinjsku nasladu: zlurado smo se osmjehivali (žvačući suhi kruh i iscjeđujući posljednje kapljice životvornih preparata iz posljednjih preostalih plastičnih vrećica) satelitskim snimcima razorenih protivničkih gradova dok se ono što je ostalo od naše djece igralo u blatnjavim kaljužama i oponašala naša hrabra

čudovišta kako pobjedonosno zabadaju zastavu na glavnu kupolu polurazrušene carske palače neprijatelja. Možda se varam...«, razmišljao je Marcus u bljeskovima gaslih moždanih tjelešaca koji su provodili svoje posljednje impulse, »ali mi se čini da u posljednje vrijeme bombe padaju sve rjeđe. Ako je tako, moći ćemo skupiti ono što je od nas još ostalo i proslaviti pobjedu. Koliko se sjećam, na drugoj strani operira šesto pokoljenje čudovišta, trajat će to još kojih pet mjeseci, jer će osmo već biti nizašto. A tu su i strojevi..... Nastavljaju da se bore i kada je čovječanstvo mrtvo. Nepogrešiva automatika. Ide sve dok traju rezerve atomskog goriva, jedna automatika kontrolira drugu, treća kontrolira nju i bespoštedno otvara i izbacuje iz rada dotrajale krugove i ukapča nove. A oni se ne troše tako brzo...«

I činilo mu se nestvarnim kako je ljudska civilizacija, stvarana stoljećima mogla nestati tako brzo, srušiti se poput «kuće od karata...

»Imali su slične planove, bez sumnje... Gadovi. No, bilo je naivno što smo nakon svega pomišljali da su bitno različni od nas. No, recimo da nas je uništilo to što smo bili previše slični jedni drugima...«, zakrklja mu misao i pogled mu u tumaranju odluta prema vedrom nebu na kojem je sjalo tisuće zvijezda u prgavom treperenju.

* * *

»Hm... da, rezultati su upravo kao što smo i predviđali, vrlo dobro, vrlo dobro...« mljeo je zadovoljno Zelijanac odjeven u pripijenu sjajnozelenu odoru promatrajući malu i jedva vidljivu točkicu u golemoj žmirkajućoj kugli posred divovske dvorane Središnje palače ratnog vijeća, zgrade usred najvećeg parka Zelleanie, glavnog grada Zelijanije, jedinstvene države planete Zeliona.

— Što kažeš na to što hvataju naši nepogrešivi opažajni uređaji, Zeniače?

— Kao što smo i predvidjeli, Zetore — suho ponovi Zeniac njegove riječi, stojeći nepomično pred velikom pločom ekrana koji je bilježio posljednje izdisaje planeta.

— Vijeće će biti zadovoljno. Opasnost po naš planet je napokon uklonjena, a meni će pripasti čast da mu javim o uspješnom završetku operacije Kangra.

— Drago mi je. Pripremi i moju nepomućenu odanost.

— Hoću, jer su tvoji proračuni bili točni. Vijeće je mudro — zatim doda — znalo je da primitivni stanovnici planeta neće izdržati. Prije ili kasnije urotili bi se protiv nas, a mi ne želimo ratove, nemamo mnogo smisla za to. A osim toga, netko od nas mogao bi stradati. Ovako, opasnost je otklonjena, a Veliki princip dobrote i blagosti, koji je naš planet doveo do blagostanja, nije ni najmanje narušen, je li da je tako? I nikoga nismo uništili.

— Tako je, planovi Vijeća su mudri. Dali smo tim stanovnicima

velike stvari, mogli su lako postati moćni i besmrtni, poput nas.

— Bilo je rizično... — doda Zetor, zabrinuto promatrajući veliku prostornu mapu svemira.

— Ipak, zanimljivo je to, bilo je dovoljno da nekima od njih, odašiljemo velike misli pomoću kojih su pronašli sve što je trebalo poznavati da bi postali besmrtni. Za sve ostalo pobrinuli su se oni sami. Mi smo ostali dobri, uništeno je zlo, dakle postupili smo dobro. Nije li tako?

— Tako je — potvrdi Zeniac. — Da ugasim mapu? Ovdje nemamo više što raditi.

— Nemoj, ostavi je. Neka bude svjetlo. Hajdemo, zadatak je praktički izvršen.

Bezbrojne naprave u golemoj hali nastave tiho zujati i pulsirati i oni izađoše u veliki hodnik kojim su u krivudavim usjecima živahno vrludali potočići blistave vode i uzduž kojih su se raskošno razlistale palmolike biljke širokih, mekanih i sjajnih listova, a sjaj Zeliosa, velikog sunca ljupkog planeta Zeliona, razlijevao se po širokim mramornim stepenicama, na suprotnim zidovima palače octavajući sjene njenih vitkih i bogato urešenih stupova.

— Pa ipak — reče odjednom Zeniac dok su prolazili pored bujajućih cvjetnih lijeha i dok je do njih dopirao cvrkut ptica iz gajeva, zabacujući pri tom togu da mu ne smeta pri hodu — sve me nekako progoni osjećaj da smo na neki način krivi za uništenje onog planeta. Imamo uređaje za odašiljanje misli... Mogli smo, možda, da ih spriječimo u njihovu naumu... da im zaista pomognemo.

Zeniac dugo ne odgovori ništa. Promatrao je grupice razodjevenih djevojaka koje su se kupale u bistrim potocima parka i hihotale, poletno lepršajući od jednog rascvjetanog grma do drugog.

— Da, imamo te uređaje, bez sumnje — progovori napokon. — Ali nemamo uređaje koji čitaju misli. Ne znamo kako bi se oni vladali da su na našem mjestu.

— Mogli smo ipak...

— Mogli smo svašta. I čekati da jednog dana dođu njihovi brodovi i sve nas unište, ili bar pokušaju. Došlo bi to brzo, uznapredovali su ponešto tu i tamo u posljednje vrijeme. Uostalom — Zeniac zastane i načas se zamisli, a zatim nastavi čvrstim glasom — ne vjerujem da bi nekoliko logičkih uputa bilo što izmijenilo... a ako i bi, to onda ne bi prodiralo iz njih, bilo bi na neki način umjetno i lažno. A mi želimo da sve ono što radimo bude dio nas i da u svakom trenutku svom punoćom volje i htijenja sudjelujemo u tome, bez ikakva pretvaranja... ili pretjeranih znanstvenih opravdanja.

Iz jednog razbuktalog grma u elegantnom luku izvije se ptica plamenih boja i poletno vine prema spletu lijeno opuštenih lij ana optočenih divovskim tirkiznim cvjetovima.

— I da ti pravo kažem — pomalo oprezno će Zeniac pošto su zaokrenuli prema plavetnom jezeru što se pitomo prostiralo ispred jedne od palača i prolazeći pored jednog promenadnog paviljona — i ja, otkako prolaze vjekovi, sve više počinjem sumnjati u ispravnost Velikog principa Zeliona. Sve je to, tako mi se čini, ipak stvar položaja u kojem smo, u krajnjoj liniji...

Stanislaw Lem: Zazul

Ze wspo,ien Ijoma Tichego

Preveo Božidar Stančić

Čovjeka o kojem ću vam danas pripovijedati vidio sam samo jedanput, za svagda. Zadrhtali biste pri pogledu na njega. Bio je nakazan i grbav, neodređenih godina, lica pokrivena kožom koja kao da mu je bila prevelika pa je stvarala nabore i bore. Osim toga, jedan od vratnih mišića bio mu je kraći, pa je čovjek držao glavnu nagnutu na jednu stranu. Kao da se naprezao da pogleda svoju grbu, pa odustao napola puta. Mislim da vam neću reći ništa novo ako ustvrdim da ljepota rijetko ide ukorak s inteligencijom. Ovaj čovjek, pravo utjelovljenje nakaznosti, morao bi logično, umjesto da pobuđuje gnušanje i sažaljenje, stvarati dojam genija. Međutim, njegova pojava u javnosti zacijelo je izazivala ustrašenost. Tako je to bilo sa Zazulom... jer zvao se Zazul. Prije nekog vremena čuo sam kako se govori o njegovim pokusima, a o tome je počesto pisala i štampa. Društvo za borbu protiv vivisekcije pokušalo je povesti proces, ali bezuspješno. Pronašao je način da se izvuče.

Zuzul je bio profesor, premda samo po tituli. Nije mogao prodavali jer je mucao. Spotakao bi se o riječi osobito onda kad bi mu netko protuslovio. A to se događalo često.

Ne, nije on mene posjetio, nije on bio takav čovjek. Radije bi umro nego da se nekome obrati.

Evo kako je to bilo: šetajući predgrađem, došao sam do neke šumice. Zapravo sam se obradovao što sam stigao onamo jer je upravo tada počela kiša. Ni pod drvetom nisam mogao naći zaklon. Pomislio sam kako bi bilo dobro da potražim neko sklonište. Trčao sam od drveta do drveta, mokar, kad sam stigao do neke pošljunčane aleje, obrasle u korov. Na ulaznim, nekad zelenim a sada zarđalim vratima, bila je pričvršćena drvena pločica s jedva čitljivom porukom »Oštri psi«. Nije me oduševljavao susret s razularenim psima ali je pljusak postajao sve jači. Odlomio sam deblju granu s grma i tako naoružan krenuo kroz vrata. Namučio sam se dok sam ih otvorio, uz paklensku škripu. Našao sam se u vrtu, zaraslom u travu i korov. U dnu jedva uočljive staze nazirala se visoka i mračna zgrada. Tri

prozora na prvom katu bila su osvijetljena i zastrta bijelom zavjesom. Bilo je još rano, ali su se tmasti oblaci valjali nebom. Malo prije verande s obje strane staze bili su zasađeni klekovi, tuje, kakve se sade na grobljima. Pomislio sam da je vlasnik ove zgrade zacijelo turoban po prirodi. Pse nisam vidio unatoč upozorenjima na kapiji. Popeo sam se stubama pod strehu i pozvonio. Iznutra se začu neki šum, ali mi nitko ne otvori. Pozvonih opet, uzalud. Počeh lupati po vratima. Napokon se začuje štropot koraka i netko me zapita kričavim i neugodnim glasom:

— Tko je?

Odmah sam rekao svoje ime, nadajući se da nije nepoznato. Činilo se da čovjek unutra razmišlja, a onda sam napokon začuo škljocanje brave i škripu šarki kao u nekoj tvrđavi. A pod svjetlom svjetiljke pojavio se neki patuljak. Odmah sam ga prepoznao premda sam samo jednom vidio njegovu fotografiju. Bio je gotovo potpuno ćelav. Na jednoj strani lubanje, iznad uha, protezala se blijedoružičasta brazgotina, na nosu naočale s pozlaćenim okvirom.

Namrštio se, a ja sam se ispričao, kako se to već radi u takvim slučajevima. Kad sam zašutio, on se nije micao. Činilo se da me ne želi pustiti unutra.

— Vi ste profesor Zazul, zar ne? — zapitao sam.

Poznajete me? — on će hrapavim glasom.

Odgovorio sam frazom kakvom se služimo u takvim prilikama:

— Kako ne bih poznao tako glasovitog učenjaka? — Ovaj je odgovor popratio grimasom.

— Pa što onda ako je vani oluja? — rekao je, nadovezujući se na riječi isprike. — Bolje biste učinili da odete drugamo. Ne volim posjete, je li vam jasno?

Odvratio sam da ga potpuno shvaćam i da ga ne namjeravam smetati. Zadovoljio bih se stolicom u kutu. Da pričekam dok ne prođe oluja, pa da odem.

Ali kad sam došao, tek tada se kiša razularila i po strehi je lupalo i slijevalo se, grmjelo i bubnjalo po krovu.

— Stolicom u kutu? — začudio se patuljak kao da sam zatražio prijestolje. — Ali ja nemam stolice, gospodine Tichy..... nemam slobodne stolice. A osim toga, to je nedopustivo... Bio je gotovo potpuno ćelav. Na jednoj strani lubanje, iznad... mislim, mislim da je za obojicu bolje da odmah odete.

Pogledao sam prema izlaznoj kapiji. Vrata su bila širom otvorena, kiša je šibala po grmlju i drveću, rafali vjetra su joj pomagali, a stazama se slijevala bujica kiše. Ponovo sam pogledao grbavca. Imao sam već u svom životu posla s nepristojnim i prostim ljudima, ali nikad takvim. Vani je bio prolom oblaka, kao da su se oslobodile sve

sile prirode. Počeo sam se ljutiti. Odustao sam od pristojnosti.

— Morat ćete me silom izbaciti odavde — rekoh — a moram vas upozoriti da nisam slabić.

— Što? — vrisne čovjek. — Bezobraznik! Kako se usuđujete?

— Vi ste me izazvali — odgovorio sam mirno i pošao. Zazul je opet vrisnuo, a ja sam dodao: — Onaj tko tako radi zavrijedio je batine.

— Nitkove! — zarežao je Zazul.

Uhvatio sam ga za ramena. Imao sam dojam da sam uhvatio crvotočnu granu.

— Ne podnosim vikanje — zasiktao sam. — Još jedna uvreda i zapamtit ćete me do kraja života, prostače!

Nekoliko trenutaka mi se činilo da ćemo se zbilja pograbiti i postidio sam se. Kako bih mogao dići ruku na grbavca? No dogodilo se nešto što nisam očekivao. Profesor se maknuo, istrgao se, i nagnuvši glavu kao da se htio uvjeriti da li mu je grba još na mjestu, zajecao.

— No dobro, dobro — rekao je popravljajući naočale — vi, Tichy, barem znate što hoćete... — vrhom dugog žutog prsta obrisao je suzu. — Dobro, to mi se sviđa — rekao je promuklo. — Ne podnosim prenemaganja i sladunjave razgovore, sve te glupe hipokrizije. Vi ste rekli što mislite. Antipatični ste mi i ja sam vama antipatičan, pa smo kvit. Sve je jasno. Pođite za mnom, gospodine Tichy. Gotovo ste me iznenadili... zbilja...

Krekećući tako, vodio me škriputavim pocrnjelim stubama oko nekog hodnika. Šutio sam. Kad smo stigli na prvi kat, Zazul reče:

— Ne mogu, vam, Tichy pokazati neke luksuzne salone i prostorije za igru. Ja sam spavam među svojim oglednim primjercima, s njima jedem i živim. Uđite i nemojte brbljati.

Uveo me u osvijetljenu prostoriju. Prozori su bili zastrti listovima papira nekoć bijelog, sada strahovito prljavoga i masnog, s upljuvcima muha. I prozorski okviri su bili od toga crnkasti. Kad sam zatvorio vrata, opazio sam tragove sasušenih izmetina insekata. Kao da je Zazulova kuća bila opsjednuta hymenopterima. Prije nego što sam mogao izraziti čuđenje, uočio sam nekoliko drugih neobičnosti.

Usred prostorije se nalazio stol, odnosno dvije grede pokrivene grubim neotesanim daskama. Ondje je bilo knjiga, papira i požutjelih kostiju. Najčudniji su bili zidovi. Na primitivnim policama bile su naslagane boce i staklenke. Nasuprot prozoru golem stakleni rezervoar, poput velikog akvarija, nalik na providni sarkofag. Gornji je dio bio pokriven ceradom, čiji su krajevi dopirali do polovice staklenih stijenki. Ipak uspio sam vidjeti što je bilo unutra i iznenaditi se. U staklenkama je bila neka ponešto mutna tekućina, poput one u kojoj se u anatomskim muzejima konzerviraju dijelovi organa.

Stakleni je rezervoar bio nalik na te staklenke i u njegovim dubinama, prošaranim ljubičastim svjetlom, polako, vrlo polako njihale su se dvije sjene na otprilike tridesetak centimetara od dna. Zgranut, pun gnušanja, prepoznao sam dvije ljudske noge u hlačama. Skamenio sam se. Zazul se nije micao, nisam čak ni zamjećivao da je prisutan. Kad sam ga pogledao, vidio sam da ima zadovoljan izraz lica. Zabavljalo ga je moje gađenje i ogorčenje. Sklopljenih je ruku zadovoljno gunđao.

— Što to znači, Zazule? — zapitao sam. — Što je to?

Okrenuo mi je leđa. Njegova ružna i oštra grba, tako oštra da sam mislio da će probiti kaput, njihala se u ritmu koraka. Sjeo je u naslonjač čudna naslona, u dvije polovice — strašan je namještaj za grbavce — i rekao ravnodušno:

— To je cijela jedna priča, Tichy. Hoćete li ovdje pričekati dok ne prođe oluja? No, pa sjednite gdje hoćete i ne smetajte me više. Zašto bih vam morao polagati račune? Ne vidim razloga.

— Ja ih vidim — odvratio sam. Već sam se uspio pribrati. Dok je vani mrmorila kiša, približio sam se Zazulu. — Ako mi ne objasnite, morat ću poduzeti neke mjere koje bi vam mogle nanijeti neugodnosti.

Na trenutak sam pomislio da će eksplodirati, ali je ostao nepokolebljiv. Pogledao me, sarkastična mu grimasa na ustima.

— Jeste li vi svjesni, Tichy, svega? Vani bjesni oluja, prolom oblaka, vi dolazite k meni, ulazite bez poziva, prijetite mi batinama, i kad popuštam i pokušavam vam ugoditi, čujem nove prijetnje. Ovaj put o zatvoru. Ja sam znanstvenik, dragi gospodine, a ne neki razbojnik. Ne bojim se zatvora. Uostalom, ne bojim se ničega, Tichy.

— U bazenu je čovjek — viknuo sam, ne osvrćući se na njegov sarkazam. Bio sam uvjeren da me je doveo ovamo da bih mogao vidjeti tu strahotu. Promatrao sam tu sjenu što se ljuljala u sivo-zelenoj tekućini. — Vi, dakle, i ne niječete?

Ošinuo me pogledom i odjednom je počeo drhtati i kosa mu se nakostriješila. Zatim opet grimasa.

— Tichy — rekao je kad se smirio, premda su mu se iskrile oči — zbilja to želite? Dobro, ispričat ću vam kako sam došao do toga, i nećete više osjećati želju da me strpate u zatvor. Bez pritiska, dobrovoljno ćete mi priznati.

— Ubili ste ga? — zapitao sam.

— Na neki način. Ja sam ga svakako stavio unutra. Vjerujete li da se može preživjeti u 96 postotnoj rastopini alkohola? Mislite li da ima izgleda?

Ta njegova proračunata razmetljivost, to ruganje u prisutnosti tijela žrtve, vratilo mi je mir.

— Dobro — rekoh. — Da čujem.

— Bez osornosti — reče on teatralno. — Ispričat ću vam zato što me to zabavlja, Tichy, a ne zbog vaših prijetnji. No ostavimo to. Ne bojim se ja prijetnji. Jeste li čuli za Mallengsa?

— Jesam — odgovorih. Smirio sam se. U meni ima istraživačkog duha i po potrebi znam sačuvati hladnokrvnost. — On je objavio radove o denaturiranju promjenljivih bjelančevina.

— Jest — odvrati on profesorskim tonom i promotri me kao da je tek sada otkrio u meni kvalitete dostojne poštovanja. — Jest, ali to nije sve. On je usavršio metodu kojom se mogu spojiti bjelančevinaste makromolekule, proteinski rastvor sposoban za život. Bile su to neke vrste viskoznih želatina, koje je volio, hranio ih svakog dana. Usitnio bi im šećera, hidrata, ugljikohidrata i one, te bezoblične amebe, sve bi to apsorbirale. Najprije su se razvijale u kutijicama, a zatim ih je pretočio u veće posude. Uzgajao ih je, bio ih je pun laboratorij. Kad bi koja uginula i počela se raspadati zbog lošeg uzgoja to bi ga izludjelo. Bezumno bi koračao, namakajući i nehotice dugu svoju bradu u te ljepljive tvorevine. No dalje od toga nije išao. Bio je preglup za to, i trebalo mu je nešto više ovdje — i Zazul se kucne prstom po glavi, koja se sjajila kao požutjela bjelokost. — Tada sam se ja prihvatio posla, Tichy. Nisam se raspričao o tome, jer te pojedinosti se tiču stručnjaka, no nema takvih koji bi shvatili domet moga djela. Dakle, ja sam sintetizirao makromolekulu bjelančevina koja se može programirati za razne namjene, kao na primjer budilica, ne, možda primjer nije dobar... jeste li čuli za jednojajčane blizance?

— Jesam, ali kakve to veze ima?

— Shvatit ćete. Oplođeno se jajašce dijeli na dvije jednake polovice od kojih se oblikuju dva identična bića, dva novorođenčeta, dva blizanca. Zamislite sada da se od odraslog i živog čovjeka, čija se organska struktura precizno analizira, može stvoriti druga polovica jajeta iz kojeg je nekoć rođen? To bi omogućilo da se i nakon više godina stvori blizanac te osobe.

— Kako to? — rekoh. — Kad bi to bilo moguće, vi biste dobili samo polovicu jajeta, osuđenog da umre...

— Drugi možda, ali ja ne — odvrati on ponosno. — Jer tako sintetiziranu polovicu, programiranu posebno, smještam u pogodnu hranjivu sredinu i ondje, u tom inkubatoru, kao u mehaničkoj maternici, pretvaram je u pravo jaje u ritmu deset puta bržem nego što je normalni rast prirodnoga ljudskog jajeta. Za tri tjedna embrij već postaje dijete. Nakon naknadnih postupaka i zahvata, za godinu dana to će dijete imati deset bioloških godina. Za četiri godine postaje odrastao čovjek. A to sam ja uradio, Tichy.

— Homunculus! — uzviknuo sam — san alkemičara iz srednjega vijeka... shvaćam... dakle, vi tvrdite... pa čak ako je to istina... tvrdite li da ste stvorili takvog čovjeka? I mislite da ga imate pravo ubiti?

Nećete utjecati na mene...

— Nije to sve — Zazul će hladno. Činilo se kao da mu se glava odvajala od bezlične mase njegove grbe. — U početku sam obavljao pokuse na životinjama. U onim staklenkama su mačke, zečevi, psi, svi u dva primjerka. U posudama s bijelom etiketom su originali, a u drugima sa crnom etiketom su njihovi sintetizirani blizanci. Nema razlike, ne može se razlikovati prirodno rođena životinja od one iz moga laboratorija.

— Dobro — rekoh — ali zašto ga je trebalo ubiti? Je li možda bio debilan? Pa ni u tom slučaju nemate pravo...

— Molio bih vas da me ne vrijeđate — sikne on. — Ne, bio je sposoban, normalno se razvijao, fizičkim izgledom bio je nalik na original, ali je intelektualno bio iznad svoga biološkog prototipa... da, bio je više nego blizanac... kopija savršenija od originala. Profesor Zazul je sam sebe nadmašio, potukao je sam sebe na svom terenu, shvaćate?

Budući da sam Šutio, on se digao i približio rezervoaru, podigao se na vrhove prstiju i odgurnuo ceradu. Nisam želio gledati, ali se moj pogled i protiv moje volje vraćao rezervoaru. Preko stijenki staklenog rezervoara i kroz mutnu tekućinu alkohola spazio sam mlitavo, mokro lice Zazula... grba mu je plovila poput kugle... rubovi njegova kaputa lepetali su po dnu bazena kao dvoja smočena krila, sjajile su bjeloočnice njegovih očiju... Ostao sam prenerażen. A on je nastavio:

— Kao što ste mogli naslutiti, radilo se o tome da moje djelo bude vječno. Čovjek je smrtan, ali trebalo je da preživi, da se ne pretvori u prah, da opstane, kao spomenik... da, to je trebalo učiniti. Međutim, znate li, Tichy, između njega i mene bilo je nekih razmirica... i nakon svega se ovdje, u ovom alkoholu, našao ON, a ne ja... ON, profesor Zazul. A ja sam... — Načinio je grimasu.

Ja ga više nisam slušao. Imao sam osjećaj da tonem. Promatrao sam njegovo lice puno života, lice koje je bilo izobličeno grimasom zadovoljstva, a zatim sam pogledao lice mrtvaca što je plovio u rezervoaru kao neki ronilac. Nisam mogao izustiti ni riječi. Kiša je vani jenjala. Pritiskala je tišina. Ni vjetar više nije divljao.

— Pustite me da odem — htio sam reći — ali nisam prepoznao svoj glas. Poluotvorenih očiju ponovio sam: — Pustite me da odem, Zazule, dobili ste.

Damon Knight: Maske

Masks

Prevela Vesna Mahečić

Osam pera plesalo je preko pokretne papirnate vrpce poput nervoznih kliješta kakvog mehaničkog jastoga, ostavljajući tragove. Tehničar Koberts mrštio se iznad tih tragova, dok su druga dvojica promatrala.

— Ovdje je impuls buđenja — rekao je pokazujući koščatim prstom. — A onda tu, sedamnaest sekundi kasnije, još sanja.

— Zakasnjela reakcija — reče Babcock, šef projekta. Njegovo je teško lice bilo ozareno i znojilo se. — Ništa zabrinjavajuće.

— U redu — zakasnjela reakcija, ali pogledajte razlike u tragovima. I dalje sanja nakon impulsa buđenja, ali su vrhovi bliže jedan drugome. To nije isti san. Ima više bolesnog straha, više motoričnog pulsiranja.

— Zašto on uopće mora spavati? — zapita Sinescu, čovjek iz Washingtona. Bio je taman, uska lica. — Vi mu cijedite van otrove zamora, zar ne? Što je to onda? Nešto psihološke naravi?

— Mora sanjati — odvrati Babcock. — Točno je da on nema nikakve potrebe za snom, ali mora sanjati. Kad ne bi sanjao počeo bi halucinirati i možda bi postao psihotičan.

— Psihotičan — ponovi Sinescu. — No, to je pitanje, zar ne? Koliko već dugo to radi?

— Oko šest mjeseci.

— Drugim riječima, otprilike otkada je dobio svoje novo tijelo i počeo nositi masku?

— Otprilike od tada. Ali, dopustite da vam nešto kažem: on je umno zdrav. Svaki test...

— Da, dobro, sve znam o testovima. No... znači da je sada budan?

Tehničar pogleda na kontrolnu ploču.

— Ustao je. Sam i Irma su s njim. — Zgrbio je ramena, zureći opet u EEG zapise. — Ne znam zašto bi me to moralo mučiti. Sasvim je razumljivo, ako on ima neke potrebe za snovima koje mu mi ne zadovoljavamo programiranim materijalom, da ih on tu namiruje. —

Lice tehničara otvrdne. — Ne znam. Ima u tim vrhovima nešto što mi se ne dopada.

Sinescu podigne obrve.

— Vi mu programirate snove?

— Ne programiramo — nestrpljivo odvrati Babcock. — Riječ je o rutinskoj sugestiji da sanja ono što mu mi kažemo. Somatske stvari, seks, kretanje, sport.

— A čija je to ideja?

— Psiho-sekcije. Odlično je napredovao neurološki, i u svakom drugom smislu, ali se povlačio u sebe. U sekciji su zaključili kako mu je taj somatski ulog potreban u nekom obliku. Morali smo održati kontakt s njim. On je živ, on funkcionira, sve radi. Ali ne zaboravite da je četrdeset i tri godine proveo u normalnom ljudskom tijelu.

U zujanju dizala, Sinescu izreče:

— U Washingtonu... Njišući se, Babcock upita:

— Što, oprostite?

— Djelujete malo klimavo. Spavate li dobro?

— Ne u posljednje vrijeme. Što ste ono malo prije rekli?

— Rekao sam da u Washingtonu nisu zadovoljni vašim izvještajima.

— Do đavola, to znam. — Vrata dizala se tiho otvoriše. Malo predsoblje, zeleni sag, sivi zidovi. Imalo je troja vrata, jedna metalna, dvoja od teškog stakla. Hladan, ustajali zrak. — Ovuda.

Sinescu zastane ispred staklenih vrata, zagledajući kroz njih: dnevna soba sa sivim sagom prazna.

— Ne vidim ga.

— U bočnom krilu. Ima svoj jutarnji pregled.

Vrata se otvoriše pod slabim pritiskom; na stropu se upali snop svjetala, čim su ušli.

— Ne gledajte gore — reče Babcock. — Ultraljubičasto. — Slab šištavi zvuk nestane, čim su se zatvorila vrata.

— Unutra je pozitivan pritisak? Da spriječi ulaz bacilima? Čija je to bila zamisao?

— Njegova. — Babcock otvori kromiranu kutiju na zidu i izvadi dvije kirurške maske. — Evo! Stavite ovo.

Iz odvojenog krila sobe dopirali su prigušeni glasovi. Sinescu nevoljko pogleda bijelu masku, zatim je polako stavi preko glave. Buljili su jedan u drugog.

— Bacili — reče Sinescu kroz masku. — Je li to baš pametno?

— No dobro, on ne može dobiti hunjavicu ili što već imate, ali razmislite malo. Sada postoje samo dvije stvari koje bi ga mogle ubiti. Protetički neuspjeh, a od toga ga čuvamo mi; imamo ovdje pet stotina ljudi pa ga pregledavamo i provjeravamo poput aviona. Prema tome ostaje samo opasnost od moždano-hrpetnične infekcije. Ne ulazite

tamo sa zatvorenim srcem.

Soba je bila prostrana, dijelom dnevna, dijelom knjižnica, dijelom radionica. Bilo je tu nekoliko naslonjača, sofa, stolić za kavu; te radni stol s metalnom oblogom, s električnom pećicom za taljenje, glodalicom, košaricama za elemente: bilo je tu alata na zidovima, a zatim crtaći stol te samostojeća polica s knjigama, koje je Sinescu u prolazu radoznalo prešao prstima. Uvezani tomovi izvještaja o projektu, tehnički časopisi, stručne knjige; nikakvih romana, osim »Vatre« i »Oluje« od Georgea Stewarta i »Čarobnjaka iz Oza« u istrošenom plavom uvezu. Iza police s knjigama, postavljena u malo udubljenje, nalazila su se staklena vrata kroz koja su načas ugledali još jednu dnevnu sobu, drugačije namještenu; tapecirane stolice, visoki filodendron u keramičkom loncu.

— Tamo je Sam — primijeti Babcock.

U drugoj se sobi pojavi muškarac. Vidjevši ih, on se okrene da pozove nekog, koga nisu mogli vidjeti, a zatim im pođe u susret, smiješeći se. Bio je ćelav i zdepast, tamne kože. Iza njega zabrzala je malena, dražesna ženica. Progurala se iza svog muža, ostavljajući otvorena vrata. Nijedno od njih nije nosilo masku.

— Sam i Irma imaju susjedne sobe — objasni Babcock. — Prave mu društvo; mora imati nekoga uza se. Sam je njegov stari drug iz avijacije, a osim toga ima metalnu ruku.

Zdepasti se čovjek rukovao s njim, s grimasom smiješka. Stisak mu je bio čvrst i srdačan.

— Hoćete li pogoditi koja je? — Nosio je sportsku košulju sa cvjetićima. Obje su ruke bile smeđe, mišićave i dlakave, ali kad je Sinescu bolje pogledao opazio je da je desna za nijansu drugačije boje, ne potpuno autentične.

S nelagodom on izusti:

— Lijeva, pretpostavljam.

— Aa, nije. — Smiješeći se još šire, zdepasti čovjek podigne desni rukav, otkrivajući remenčiće.

— Jedan od usputnih iverića projekta — reče Babcock. Mioelektrična, servo-kontrolirana, teška isto koliko i druga ruka. Same, hoće li oni tamo uskoro završiti?

— Mogli bi. Hajde, da povirimo. Mila, što misliš, ne bi li mogla ponuditi kavu?

— Oh, pa naravno. — Sitna se ženica okrenula i hitro nestala kroz otvorena vrata. Udaljeni zid je bio od stakla, pokriven providnim bijelim zastorom. Zađoše iza ugla. Slijedeći je odjeljak bio pun medicinske i elektronske opreme, dijelom ugrađene u zidove, dijelom u crnim ormarićima na kotačima. Četiri muškarca u bijelim ogrtačima stajali su okupljeni oko ležaja nalik astronautskom. Sinescu je opazio da na njemu netko leži; noge u meksičkim cipelama od pletene kože,

tamne čarape, sive hlače. Zamor glasova.

— Još nisu gotovi — reče Babcock. — Valjda su pronašli još nešto, što im se ne dopada. Hajdemo na trenutak u dvorište.

— Vjerovao sam da ga pregledavaju noću, kad mu izmjenjuju krv, i tome slično!

— Pregledavaju — odvrati Babcock. — A ujutro također. — On se okrene i gurne teška staklena vrata. Napolju, krov bijaše pokriven rezanim kamenom, zatvoren zelenom, plastičnom nadstrešnicom i zidovima od obojenog stakla. Tu i tamo bile su uokolo velike betonske posude, prazne. — Željeli smo da ovdje gore ima zimski vrt na krovu, nešto zeleno, ali on nije htio. Morali smo povaditi sve biljke, sve zatvoriti staklom.

Sam je izvukao metalne stolice oko bijelog stola i svi posjedaše.

— Kako mu je, Same? — upita Babcock.

On se naceri i spusti glavu.

— Mislite ujutro?

— Govori li vam mnogo? Igrate li šah?

— Ne previše. Uglavnom radi. Nešto čita, pomalo gleda televiziju.

Smiješak mu je bio neprirodan; njegovi teški prsti bili su sklopljeni i Sinescu odjednom spazi kako su jagodice prstiju jedne ruke potamnjele, a druge nisu. On odvrati pogled.

— Vi ste iz Washingtona, zar ne? — zapita Sam pristojno. — Prvi put ste ovdje? Strpite se. — Digao se sa stolice. Nejasni, uspravni likovi prolazila su iza zastrtih staklenih vrata. — Čini se da su završili. Kad biste bili dobri da pričekate tu dok ja pogledam. — On požuri preko krova. Babcock je spustio svoju kiruršku masku; Sinescu, spazivši to, učini isto.

— Samova je žena problem — reče Babcock, naginjući se bliže prema njemu. — U jednom se trenutku činilo da je to dobra zamisao, ali je ona tu usamljena, ne sviđa joj se, nema djece...

Vrata se opet otvoriše i pojavi se Sam. Nosio je masku, ali mu je visila ispod brade.

— Ne biste li sada ušli?

U dnevnoj je prostoriji, malena ženica, također s maskom obješenom oko vrata, točila kavu iz cvijećem oslikanog lonca. Vedro se smiješala, ali je djelovala nesretno. Nasuprot njoj sjedio je netko visok u sivoj košulji i hlačama, naslonjen unatrag, ispruženih nogu, ruku položenih na drške stolice. Nešto nije bilo u redu s njegovim licem.

— No, dakle — srdačno će Sam.

Njegova žena, uz izmučeni smiješak, podigne pogled prema njemu. Visoka prilika okrenu svoju glavu i Sinescu, uz ledeni šok, vidje da mu je lice srebrno, maska od metala s ovalnim prorezima za oči, bez nosa i usta, samo pregibi što su se stapali jedan s drugim...

— ... projekta — doreče jedan neljudski glas. Sinescu, napola nagnut nad stolicom, odjednom se pribere. Svi su ga gledali! Glas se ponovo javio: — Rekao sam, niste li tu da biste zatvorili slavinu projekta.

Bilo je to rečeno bez naglaska, ravnodušno.

— Uzmite kavu — žena gurnu šalicu prema njemu.

Sinescu pruži ruku za kavom, ali ruka mu se tresla i on je povuče.

— Samo sabiranje činjenica — reče on.

— Besmislica. Tko vas šalje — senator Hinkel?

— Tko je on?

— Besmislica. Bio je sam ovdje, čemu vas šalje. Ako ćete zavrnuti slavinu, mogli biste mi to reći. — Lice iza maske nije se micalo kad je govorio; činilo se da glas ne dolazi od njega.

— On samo razgledava, Jime — reče Babcock.

— Dvjesta milijuna godišnje — reče glas — da bi se jednog čovjeka održalo u životu. Nije baš jako pametno, zar ne? Hajte, popijte svoju kavu.

Sinescu shvati da su Sam i njegova žena već popili svoju i da su navukli maske. On žurno posegnu za svojom šalicom.

— Nema govora o ukidanju projekta — reče Sinescu.

— Međutim, podijelit će ga u faze. Zar ne biste vi tako rekli, podijeliti u faze?

— Pristojnost, Jime — reče Babcock.

— O. K. Moja najgora mana. Što želite znati? Sinescu je srkao kavu. Ruke su mu još drhtale.

— Ta maska koju nosite... — počeo je.

— Nije za raspravu. Bez odgovora, bez odgovora. Zao mi je, ne želim biti nepristojan; stvar osobne prirode. Pitate me nešto. — Bez upozorenja je skočio, drečeći — izbacite to odavde! — Šalica Samove žene se razbila i smeđa se kava razlila po stolu. Zućkastosmeđe psetance sjedilo je posred saga, kriveći glavu, svijetlih očiju, isplažena jezika. Stol se prevrnuo. Samova žena se iskoprcala ispod njega. Lice joj je bilo rumeno, obliveno suzama. Pokupila je psetance i istrčala.

— Bolje da odem k njoj — reče Sam ustajući.

— Samo idi, Same, uzmi dopust. Odvezi je u Winnemuccu, pogledajte kakav film.

— Mislim da hoću. — On se izgubi iza police s knjigama. Visoka prilika ponovo sjedne, nasloni se i postavi ruke na rukohvat stolice. Bio je miran. Ruke, što su stezale drvo bile su lijepo oblikovane i savršene, ali nestvarne; nešto nije bilo u redu oko noktiju. Smeđa, dobro počešljana kosa iznad maske bijaše vlasulja; uši od voska. Sinescu je nervozno petljao oko svoje kirurške maske, podižući je preko usta i nosa. — Mogao bih i poći — reče i ustane.

— Tako je, htio bih vas odvesti preko u Inženjering R i D — reče

Babcock. — Jime, vratit ću se ubrzo. Htio bih razgovarati s tobom.

— Naravno — reče nepomična prilika.

Babcock se istuširao, ali je znoj ponovo promočio košulju ispod pazuha. Tiho dizalo, zeleni sag, malo zamagljen. Zrak hladan, ustajao. Sedam godina, krv i novac, pet stotina dobrih ljudi. Psiho-sekcija, Kozmetika, Inženjering RiD, Medicinski. Imunologija, Ekonomat, Serumulogija. Administracija. Staklena vrata. Samov stan, prazan; otišao je u Winnemuccu s Irmom. Psiho-sekcija. Dobri ljudi, ali jesu li i najbolji? Tri najbolja su to odbila. Zakopani u kartoteku. To nije kao obična amputacija, ovom je čovjeku sve bilo odsječeno.

Visoka se prilika nije pomakla. Babcock sjedne. Srebrna se maska okrene prema njemu.

— Jime, budimo otvoreni.

— Loše, ha?

— Jasno da je loše. Ostavio sam ga u njegovoj sobi s bocom. Sastat ću se s njim prije nego ode, ali tko zna što će on reći u Washingtonu. Slušaj, učini mi uslugu; skini to sa sebe.

— Svakako. — Ruka se podigne, poduhvati rub srebrne maske, skine je. Ispod nje lice, tenirano i rumeno, izvajani nos i usne, obrve, trepavice, sve normalna izgleda. Samo su oči bile krive; zjenice suviše velike. I usne koje se nisu micale niti otvarale dok je govorio.

— Mogu ja bilo što skinuti. Što to dokazuje?

— Jime, kozmetika je utrošila osam i pol mjeseci na taj model, a prvo što si učinio jest da si nabio masku preko toga. Pitali smo te što ne valja, ponudili ti da promijeniš sve što želiš.

— Bez odgovora.

— Govorio si o dijeljenju projekta u faze. Jesi li se želio našaliti?

Stanka.

— Bez šale!

— No, dobro — otvori se Jime, reci mi; ja moram znati. Oni neće ukinuti projekt; držat će te na životu, ali to je sve. Ima ih sedam stotina na popisu dobrovoljaca, uključujući i dva senatora. Pretpostavimo da jednog od njih sutra izvuku iz automobilske olupine. Ne možemo do tada čekati s odlukom; ti moraš sada znati. Da li pustiti slijedećeg da umre ili ga staviti u limeno-plastično tijelo. Zato, govori sada.

— Recimo da ti kažem nešto, i da to nije istina.

— Zašto bi lagao?

— Zašto se laže oboljelom od raka?

— Ne shvaćam. No, hajde, Jime.

— O. K. Pokušajmo s tim. Da li ja tebi izgledam kao muškarac?

— Naravno.

— Besmislica. Pogledaj to lice. Smireno i savršeno. Iza lažnih obrisa odsjaj metala. Pretpostavimo da su nam svi drugi problemi

riješeni i da sutra mogu poći u Winnemuccu; možeš li zamisliti mene kako hodam niz ulicu... ulazim u bar... uzimam taksi.

— Je li to sav problem? — Babcock uzdahne duboko. — Jime, jasno da postoje razlike, ali to je kao i svaka druga proteza! Ljudi se naviknu! Kao i na onu Samovu ruku. Vidiš je, ali nakon nekog vremena zaboravljaš na nju i ne opažaš je više.

— Besmislica. Praviš se da ne vidiš. Zato što bi to sakatom bilo neugodno.

Babcock spusti pogled na svoje sklopljene ruke.

— Sažaljevaš samog sebe?

— Nemoj mi to prodavati — dreknuo je glas. Visoka je prilika ustala. Ruke se sporo podigoše, stegnutih šaka. — Ja sam u ovoj stvari; proveo sam unutra dvije godine. Unutra sam kad idem spavati, i kad se budim još sam unutra.

Babcock podigne pogled prema njemu.

— A što ti želiš, pokretljivost lica? Daj nam dvadeset godina, možda deset, sredit ćemo i to.

— Ne, ne.

— Što onda?

— Želim da zatvorite Odjel kozmetike.

— Ali to je...

— Slušaj samo: prvi se model doimao kao krojačka lutka; tada ste utrošili osam mjeseci i došli s ovim, a ovo djeluje kao leš. Željeli ste da izgledam kao čovjek; prvi model prilično dobar, drugi model može biti bolji, dok ne biste došli do nečeg što može pušiti cigare, šaliti se sa ženama, ili na kuglanje a da nitko ne može opaziti razliku. To ne možete učiniti, a kad biste i mogli, čemu?

— Ne mogu — pusti da razmislim o tome. Što to misliš, da metal...

— Metal, jasno, ali što to uopće znači? Govorim o obliku. Funkciji Čekaj malo! — Visoka prilika prijeđe preko sobe, otključa jedan ormarić, vrati se sa smotanim plahtama papira. — Pogledaj ovo.

Crtež je prikazivao ovalnu metalnu kutiju na četiri zglobne noge. Na jednom je kraju bila izbočena gljivolika, sitna glava na zglobnoj stapci i niz ruku koje su završavale sondama, bušilicama, lovkama.

— Za istraživanje Mjeseca.

— Previše udova — reče Babcock nakon jednog trenutka, —Kako bi ti... s facijalmim živcima. Preostalo ih je mnoštvo. Ili ovdje?

Još jedan crtež.

— Modul uključen u kontrolni sistem svemirskog broda. Tamo ja pripadam, u svemir. Sterilna okolina, niska gravitacija, mogu doprijeti gdje čovjek ne može, učiniti što ne može čovjek. Mogao bih biti od velike koristi, a ne vražji teret od milijarde dolara.

Babcock protrlja oči.

— Zašto nisi prije rekao?

— Svi ste se pomamila za protetikom. Bili biste mi rekli neka se zabavljam svojim krpicama.

Babcockove su se ruke tresle dok je motao crteže.

— No, pobogu, pa to bi moglo biti pravo. Baš bi moglo. —Ustao je i okrenuo se prema vratima. — Drži — on pročisti grlo. — Hoću reći, strpi se, Jime.

— To hoću.

Kad je ostao sam, on ponovo stavi masku, stojeći nepokretno trenutak, spuštenih kapaka. Unutra sve je tako čisto i svježe; mogao je osjetiti umirujuće mumljanje crpki, kuckanje cijevi i odašiljača. To su mu bili dali: očistili cijelu utrobu, zamijenili je mašinerijom koja nije krvarila, nije imala iscjetka, niti se gnojila. Mislio je na laž koju je rekao Babcocku. Zašto se laže oboljelom od raka? Ali oni je nikad neće otkriti, nikad razumjeti.

Sjeo je za crtaći stol, pričvrstio papir i olovkom ponovo počeo skicirati crtež istraživača Mjeseca. Kad je nacrtao istraživača, počeo je crtati pozadinu s kraterima. Olovka se pomicala sve sporije, pa stala; spustio ju je uz zveket.

Nema više žlijezda koje bi ubacivale adrenalin u njegovu krv, pa više nije mogao osjećati strah ili bijes. Oslobodili su ga svega toga — ljubavi, mržnje, sve te prljave zbrke — ali su zaboravili da je još ostao jedan osjećaj koji je mogao registrirati.

Sinescu, sa crnim čekinjama brade što se probijaju kroz masnu kožu. Zreli, bijeli prišt u naboru pokraj nosnice.

Mjesečev krajolik, čist i hladan. On opet dohvati olovku.

Babcock sa svojim širokim nosom, sjajnim od masnoće, valjušci bijele tvari u uglovima očiju. Talog od hrane među njegovim zubima. Samova žena s tragovima paste za zube boje jagode na usnicama. Lice umrljano suzama, svijetli mjehurići u jednoj nosnici.

A taj vražji pas, sjajne njuške, vlažnih očiju...

On se okrene. Pas je bio tamo. Sjedio je na sagu, isplažena, crvena, mokra jezika — ostavio je opet vrata otvorena — cijedeći se. Dvaput je mahnuo repom i počeo ustajati. On posegne za metalnim ravnalom, nasloni se, zamahnuvši tim kao sjekirom i pseto zacvili jednom, dok je metal presjekao kost. Iz jednog je oka kuljalo crveno, grčio se na leđima, a onda se pojaviše tamne mrlje od mokraće na sagu, a Jim udaraše još i još.

Truplo je ležalo zgrčeno na sagu, umazano krvlju. Ukočene crne usnice povučene od zuba. Jim obrisa ravnalo papirnatim ručnikom, zatim ga izriba u slivniku sapunicom i čeličnom žicom, osuši ga i objesi. Uze papir za crtanje, položi ga na pod, dovalja tijelo na njega ne prolivši krvi po sagu. Zatim podigne tijelo u papiru, iznese ga u dvorište a zatim u nenatkriveni dio, otvarajući ramenom vrata. Pogleda preko zida. Dva kata niže betonski krov, s izbočenim

cjevovodima. Nitko ne gleda. Ispruži psa, pusti ga da sklizne s papira, okrećući se dok je padao. Tijelo udari u jedan od cjevovoda, odskoči. Crvena mrlja. Jim unese papir, iscijedi krv u odvod, zatim stavi papir u žlijeb za otpad.

Mrlje krvi ostale su na sagu, po nogama crtaćeg stola, po ormariću, po njegovim nogavicama. On sve to obriše papirnatim ručnicima i toplom vodom. Skine svoju odjeću, pažljivo je pregleda, izriba je u umivaoniku, a zatim stavi u stroj za pranje. Opere i umivaonik, istrl ja se dezinfektorom i opet obuče. Prođe kroz Samov tihi stan, zatvarajući za sobom vrata. Pokraj filodendrona u loncu, prenatrpanog namještaja, crveno-žutih slikarija na zidu, van na krov, ostavljajući vrata širom otvorena. Zatim natrag preko dvorišta, zatvarajući vrata za sobom. Šteta. Možda neka zlatna ribica.

Ponovo sjedne za crtaći stol. Radio je čisto i hladno. San od jutros mu se vrati u sjećanje, posljednji, dok se borio da se probudi: glatki bubrezi su prasnuli o siva pluća u krvi, a vlatasta užeta od crijeva pokrivena žućkastom mašću što se cijedi i klizi i, oh, zadah kao iz usta, nigdje ni glasa, a on pušta žuti tok niz padinu gnojišta i...

Počeo je tintom pokrivati crtež, najprije finim čeličnim perom, a zatim najlonskom četkicom. Peta mu se okliznu i on je padao i nije se mogao zaustaviti upavši u ljigavu, nabujalu mekoću koja mu je nadvisila bradu, još više, i nije se mogao micati paraliziran i pokušao je vrištati, pokušao je vrištati, pokušao je vrištati...

Istraživač se penjao po padini kratera s ručnim člancima ispruženim i uzdignute glave. Iza njega daleki krug i horizont, crno nebo, zvijezde poput glavice pribadača. A on je bio tamo, a to nije bilo dovoljno, još ne, jer Zemlja mu je visila nad glavom poput trulog voća, plava, s oblicima što pužu, grče se, gnojna i živa.

(Objavljeno prema dogovora s GPA München)

izdanja.

Kako čitati Lema?

U romanu je riječ o tome kako je na Zemlji slučajno uhvaćena »poruka« koja je — kako je to slučajno bilo otkriveno — sadržala određeni informacijski

(»Glas gospodara« S. Lema, u izdanju biblioteke »Kentaur«)

karakteristična Lemova ekstenzivnost izvan znan-fana čini ga danas bez smisao. Kroz priču jednog od sudionika tih događaja saznajemo da je ekipa svake sumnje jednim od najkontroverznijih autora ove književne vrste. Citavim vrhunskih stručnjaka prionula na posao da deširira tu »poruku«, pratimo što se svojim djelom naprosto ispada iz znanstvenofantastičnih shema Zapada i istoka, tokom tog rada događalo i kako je čitav taj posao završio. To bi — krajnje koje svaka na svoj način obilježavaju tu književnu nadgradnju« svojim pojednostavljeno —, bio prepričan roman. Međutim, iz te jednostavne fabule »bazičnim« elementima. Stoga čitanje njegovih djela može biti skopčano s izdiže se postupno monumentalna, rekao bih barokna, intelektualna katedrala određenim poteškoćama, jer i čitalac nije imun na globalne utjecaje, koji Lemove filozofije, viđenja i shvaćanja života; baroknost Lemova mišaonog toka čitanjem znan-fana kod njega formiraju predodžbu o tome što znan-fan jest, a što pretvara roman »Glas gospodara« u mudroslovlje o mnogobrojnim aspektima nije. Pa kad smo već kod — da tako kažem — podjele interesnih sfera u znan- naše kulture i civilizacije. Dano u formi romana, k tome znan-fan romana, fanu, mislim da neću pogriješiti ako pored već identificiranih generalnih Lemovo slovo ima ogromno značenje u posve numeričkom smislu, bez sumnje koncepata znan-fana prepoznamo još jedan specifičan — Lemov. Zbog tog veće od njegova isto tako nedavno ovdje prevedenog djela »Summa razloga osjećamo potrebu da pokušamo učiniti kratku kritičku analizu jednog Technologiae«. Pa iako se ta dva Lemova djela ne mogu usporedivati, ona su njegova romana nedavno prevedenog kod nas: pitanje kako čitati Lema ipak nimalo sličnog jedinstvo — jedinstvo jednog osebujnog, širokog, dubokog podrazumijeva da za shvaćanje Lema treba intelektualne i osjećajne frekvencije pogleda na svijet i njegova razumijevanja.

podesiti naprosto na drugi kanal, različit, dakako od onoga na koji smo

Crvena nit »Glasa gospodara« jest SLUČAJ, a on nas vodi od briljantnih ukopčani čitajući »normalni« znan-fan.

opservacija o psihoanalizi (str. 8), statistici (str. 14), i matematici (str. 15).

Mišljenja sam da je prijevod »Glasa gospodara« S. Lema, poređ »Lijeve ruke preko iskaza dubokih dilema znanstvenika (str. 50) i budućnosti znanstvenog tmine« Ursule LeGuin, najvrednije što je biblioteka »Kentaur« objavila otkako je rada (str. 57) do pomalo zajedljivih primjedbi na račun znan-fana (str. 89 i 96). 1976. godine počela sustavno, po drugi put, objavljivati djela znanstvene hegelijanstva (str. 100), modē i televizije (str. 153). Kruna citavog niza fantastike. To je ovako kompliment izdavaču, a mi ćemo sada svoju pozornost slučajnih okolnosti je i sam »Glas gospodara«, a tri kozmološke varijante Lem usmjeriti ponovo na Lema. Molim, uzmite u ruke »Glas gospodara« i podimo ne eksplicira da bi nam proširio horizont saznanja, već da bi ti citav taj kaos redom zajedno listajući stranice »Kentaurova«

slučaja unio još

više relativizma. Zemaljska obrada »Glasa« također je rezultat stjecaja

Sfera javlja...

slučajnih događaja, često gotovo nevjerojatnih, tako da citav tok operacije

● **ZEMLJA ZNANSTVENE BELETRISTIKE...** U Kanadi se planira projekt od MAVO izgleda kao totalni kaos posve nepredvidljivih ljudskih postupaka i 200 milijuna dolara koji bi uključivao i film s najvećim budžetom u povijesti vanjskih faktora. Ali u toj Lemovskoj ludosti ima sistema. Pogledamo li (više od 56 milijuna dolara). Riječ je o filmu po romanu LORD OF LIGHT pozlivije tok otkrića informacijske emisije iz svemirskih dubina od časa njena (Gospodar svjetla) Rogera Zelaznyja. Scenografija (scenograf je poznati crtač prijema pa do časa otkrića njene nerijeseve tajne u podzemnim prostorijama stripova Jack Kirby) bit će postavljena na mjestu koje će se zvati Zemlja istraživačkog centra u Nevadi, taj tok nepresstano pokazuje otklon prema znanstvene beletristike.

slučaju, koji u svojem relativizmu određuje podjednako i tok misli i tok radnje.

● **SF-FILM ROBERTA ALTMANA (I)...** Paul Newman, Fernando Rea i Bibi A kada je riječ o slučaju, treba imati na umu da baš taj pojam određuje polje Anderson nosioci su glavnih uloga u novom filmu Roberta Altmana QUINTET, naše ljudske slobode, stvaralaštva i imaginacije. U takvoj, nimalo slučajnoj koji je nedavno završen u Velikoj Britaniji za kompaniju 20th Century Fox. konstrukciji Lem glavnu riječ u romanu daje osobi matematički educiranoj i u Radnja filma smještena je u budućnost, u kojoj ljudi vole igru na život i smrt statistici specijaliziranoj. Cini mi se da je takva osoba jedina sposobna da se nazvanu quintet. Scenarij za film napisao je sam Altman.

● **PIRX NA EKRANU...** Poljski SF-film TEST PILOT PIRX (Pokusni pilot uhvati ukoštac sa — na izgled — potpunom zbrkom slučaja koja intelektualnim stranputicama voza ekipu istraživača od euforije do resignacije pred tajanstvom Pirx), snimljen na temelju priče Stanislava Lema (objavio ga je svojedobno SIRIUS), osvojio je pryu nagradu na tršćanskom festivalu SF-filma.

Lem se ne može čitati jednostavno. Lemov znan-fan nije relaksacija. Da bi

● **JA, ROBOT NA FILMU...** Filmska kompanija Warner Bros snimat će film se shvatila njegova misao, potreban je fundus znanja, u najmanju ruku po poznatom romanu Isaaca Asimova I, ROBOT (Ja, robot). Scenarij pišu Ivan intelektualna znatiželja. Bez spremnosti da se upustite zajedno s Lemom u Moffat i Harlan Ellison.

jednu intelektualnu avanturu, kontakt će izostati. Jer kao što je čitav »Glas

● **NOVI FLASH GORDON...** Američanac Sam Jones izabran je za naslovnu gospodara« roman o tajni poruke, tako je i roman poruka sama. U citavu nizu ulogu u filmu FLASH GORDON. Producent je Dino de Laurentiis, režiser Mike slučajnih okolnosti najmanje je slučajan ovaj Lemov roman. Roman, naime Hodges, a jednu od glavnih uloga tumači i poznati Max Von Sydow.

razotkriva one skrivene misli i ideje čovjeka koje se nimalo slučalno rađaju upravo danas, kada je čovjek na pragu vremena koje će ga — možda konačno postaviti na pravo mjesto.

Ž.K.

● **VREMENSKO PUTOVANJE** u kinu Donald Sutherland, Martin Sheen, Jeanne Moreau, Barbara Rossi, Charles Dance, režija Terry Gilliam, 2000. godina, Bruce Willis (Cole), Madeleine Stowe (Kathy), Brad Pitt (Jeffrey), David Morse (James), Christopher Plummer (Dr. Goines), Frederic Pierrot (Jones), Jon Seda (Ramon), Simon Jones (Dr. Peters), Joseph Melito (Young James), Carol Florence (Young Woman), Vincent Schiavelli (Man in Graveyard), Ernest Borgnine (Security Guard), Bob Adrian (Scientist), Mark Holton (Scientist), Jon Eyez (Scientist), Irma P. Hall (Scientist), Jane Leeves (Scientist), Dan Shea (Scientist), Bill Raymond (Scientist), Michael Chance (Scientist), Ian Abercrombie (Scientist), Bruce Kirby (Scientist), Jon Polito (Scientist), Jon Candy (Scientist), Frank Gorshin (Scientist), Simon Billig (Scientist), Christopher Meloni (Scientist), Joseph Bologna (Scientist), Robert Prosky (Scientist), Jon Lovitz (Scientist), Bob Balaban (Scientist), Jon Cryer (Scientist), Jon Glover (Scientist), Jon Gries (Scientist), Jon Lovitz (Scientist), Jon Polito (Scientist), Jon Seda (Scientist), Jon Voight